

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговине

Predmet broj: S1 1 K 008728 14 Kžk

Datum objavljivanja: 03.03.2015. godine

Datum pismenog otpravka: 26.05.2015. godine

Pred vijećem Apelacionog odjeljenja u sastavu:

Sudija Dr Miloš Babić, predsjednik vijeća

Sudija Mirza Jusufović,

Sudija Mirko Božović

u predmetu

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

ŽELJKA JUKIĆA

DRUGOSTEPENA PRESUDA

Tužiteljica Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Sanja Jukić

Braniteljica optuženog Željka Jukića:

Irena Pehar, advokat iz Mostara

SADRŽAJ:

UVOD	4
IZREKA	4
O B R A Z L O Ž E N J E	10
I - TOK POSTUPKA	10
A. DOKAZNI POSTUPAK PRED VIJEĆEM APELACIONOG ODJELJENJA	10
B. ZAVRŠNE RIJEČI	12
1. Tužilaštvo BiH	12
2. Odbrana optuženog Jukić Željka	15
II - ČINJENIČNA UTVRĐENJA APELACIONOG VIJEĆA	17
A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI	17
<i>Postcjarje širokog (rasprostranjenog) ili sistematičnog napada</i>	18
<i>Usrjerenost napada protiv civilnog stanovništva</i>	29
<i>Svjest optuženog o postcjarju napada i da njegove radnje čine dio tog napada (neksus)</i>	31
<i>Identitet optuženog i njegovo prisustvo u mjestima preduzimanja radnji izvršenja</i>	33
B. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI	36
i. <i>Prisilno presejjenje stanovništva</i>	38
ii. <i>Prisilni nestanak osoba</i>	40
iii. <i>Druga nečovječna djela</i>	41
C. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE PO TAČKAMA IZREKE PRESUDE	42
1. <i>Tačka 1 izreke presude</i>	42
2. <i>Tačka 2 izreke presude</i>	455
3. <i>Tačka 3 izreke presude</i>	48
4. <i>Tačka 4 izreke presude</i>	65
5. <i>Tačka 5 izreke presude</i>	67
6. <i>Tačka 6 izreke presude</i>	70
7. <i>Tačka 7. izreke presude</i>	71
8. <i>Tačka 8 izreke presude</i>	73
9. <i>Tačka 9 izreke presude</i>	75
10. <i>Tačka 10 izreke presude</i>	77
11. <i>Tačka 11 izreke presude</i>	79

12. Tačka 12 izreke presude	82
III - KRIVIČNA ODGOVORNOST.....	84
IV- PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA	85
V- ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI.....	87
VI- ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA.....	89
ANEKS 1 – ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA I ODBRANE	900
D. MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA BIH	90
E. MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE	99

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću Apelacionog odjeljenja sastavljenom od sudija Dr Miloša Babića, kao predsjednika vijeća, te Mirze Jusufovića i Mirka Božovića, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice Lejle Garaplija u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Željka Jukića, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), d), i) i k), u vezi sa odredbama člana 180. stav 1. i člana 29. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), postupajući po optužnici Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0002754 od 31. maja 2012. godine, nakon održanog usmenog i javnog pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja u prisustvu tužiteljice Tužilaštva BiH, Sanje Jukić, optuženog Željka Jukića i njegove braniteljice Irene Pehar, advokata iz Mostara, donio je i dana 03.marta 2015. godine, javno objavio sljedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI:

Željko Jukić, sin Ilije i majke Anice, rođene Jonjić, rođen 15. januara 1970. godine u mjestu Ometala, općina Prozor, nastanjen u..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., posjeduje ličnu kartu Republike Hrvatske i pasoš Bosne i Hercegovine, po zanimanju fasader – zidar, nezaposlen, oženjen, otac troje maloljetne djece, lošeg imovnog stanja, vojsku služio 1988. godine u Beogradu, Srbija, neosuđivan, nalazi se u pritvoru od 02. novembra 2011. godine,

KRIV JE

Što je,

U periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, u okviru širokog i sistematičnog napada vojnih snaga Hrvatskog vijeća obrane (HVO) i Hrvatske vojske (HV) usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva općine Prozor, znajući za takav napad, te da njegove radnje čine dio napada, kao pripadnik HVO Brigade "Rama", vršio progon civilnog stanovništva bošnjačke nacionalnosti na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, učestvovao u zajedničkom planu i doprinosa ostvarenju zajedničkog cilja i to prisilnim nestankom i

drugim nečovječnim djelima učinjenim u namjeri nanošenja velike patnje i ozbiljne fizičke i psihičke povrede, tako što je:

1. Dana 06. jula 1993. godine, zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, općina Prozor, kojom prilikom je ispalio nekoliko rafala u prostor oko nogu Sabitović Galiba, a što je za posljedicu imalo nanošenje teške psihičke boli oštećenom;
2. Sredinom jula mjeseca 1993. godine, u ranim jutarnjim satima, zajedno sa Vinkom Papak i drugim pripadnicima HVO, učestvovao u pratnji transporta više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su iz zatvora lociranih na području grada Prozora transportovani u logor Dretelj kod Čapljine, gdje je, u krugu logora, zajedno sa Vinkom Papak i još jednim pripadnikom HVO, tukao Osmana Dautbegovića, Almina Dautbegovića, Aliju Šero, Omera Subašića i Zejnila Grcića i to na način što je Zejnila Grcića udario drškom od metle po cijelom tijelu od koje siline udaraca je drška pukla, Almina Dautbegovića udario dva puta zamahnutom šakom u glavu od kojih udaraca je oštećeni pao na tlo i izgubio svijest, dok je ostale oštećene tukao rukama i nogama po cijelom tijelu, na koji način je svim oštećenim nanosio snažnu fizičku i psihičku boli;
3. Dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Vinkom Papak i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO došao u prostorije Srednjoškolskog centra u Prozoru, gdje je iz jedne od učionica izveo zatvorenika Ibru Pilava, odveo ga u WC na drugom spratu, gdje ga je pretukao i isjekao staklom nanoseći mu povrede po cijelom tijelu sa jakim krvarenjem, nakon čega ga je vratio u prostoriju iz koje je izveden, da bi iste večeri ponovo, iz učionica izveo Ibru Pilava, te Vahida Berića i Mirsada Pilava, stavio ih u motorno vozilo, gdje su Ibro Pilav i Vahid Berić sjeli na zadnje sjedište, dok je Mirsad Pilav strpan u prtljažnik motornog vozila marke „Lada“ odakle su odvezeni na smetlište „Duška kosa“ udaljeno oko tri km od Prozora, gdje se vozilo zaustavlja i iz vozila je izveden Ibro Pilav koji je morao stati na ivicu strmine kanjona, a potom je izveden Mirsad Pilav kojem je naređeno da stane pored Ibre, pa u momentu kad su se Vinko Papak i još jedan NN pripadnik HVO vratili po Vahida Berića, Mirsad

Pilav je koristeći trenutak nesmotrenosti optuženog Željka Jukića koji je u njegovom pravcu držao uperenu pušku, naglo skočio niz strminu, kotrljajući se kroz smeće, gdje je uspio izbjeći puščanu vatru koja je otvorena na njega, a zatim se ponovo začula pucnjava iz vatrenog oružja i kotrljanje dva tijela niz strminu, od kada se Ibri Pilavu i Vahidu Beriću gubi svaki trag, kao i Edisu Omanović i Čiča Šefiku koje je iste večeri, zajedno sa Vinkom Papak i NN pripadnikom HVO optuženi Željko Jukić izveo iz učionice Srednjoškolskog centra Prozor i odvezao na nepoznato mjesto, od kada im se gubi svaki trag, a njihova tijela nikada nisu pronađena;

4. Neutvrđenog dana u drugoj polovini mjeseca augusta 1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO ušao u selo Gornje Višnjane, u kuću vlasništvo Mustafe Lulić, gdje je uz fizičko maltretiranje Ibrahima Lulića i pucanjem iz pištolja u plafon kuće, pokušao od oštećenog uzeti novac, pa kada u tome nije uspio, izašao je ispred kuće gdje su se nalazili roditelji Ibrahima Lulića, Mustafa Lulić i Kada Lulić kojima je rekao da će zaklati Ibrahima ukoliko mu ne daju novac, nakon čega mu je Lulić Kada ponudila neutvrđen iznos hrvatskih dinara, da bi istog dana, na putu između Gornjih i Donjih Višnjana, prišao oštećenom Mustafi Luliću od koga je tražio novac, a kada mu je oštećeni rekao da nema novca, udario ga nogom u predjelu prsa, od kojeg udarca je oštećeni pao na tlo, nakon čega mu je oštećeni predao neutvrđen iznos njemačkih maraka, što je sve za posljedicu imalo nanošenje velikih psihičkih i fizičkih povreda oštećenima;
5. Neutvrđenog dana u drugoj polovini mjeseca augusta, u selu Donji Višnjani općina Prozor, izveo iz kuće Jusu Konjarića, oborio ga na tlo u namjeri da ga zakolje velikim nožem, a u toj namjeri spriječen je od nepoznatog bojovnika HVO, a potom sudjelujući u odvođenju muškaraca iz sela Višnjani do mjesta zvanog Potok, iz kolone izveo Amira Konjarića, te mu šakom zadao udarac u lice, od čega je istog oblila krv, da bi, nakon toga, iz kolone izdvojio Nazifa Konjarića i iz velikog crnog pištolja, pucao mu iznad glave, potom se okrenuo prema Sulji Konjariću i iz istog pištolja pucao Sulji Konjariću ispod desne ruke, u visini nadlaktice, gdje je metak prošao ispod ruke i pogodio u veliki kofer koji je nosio na leđima, što je za posljedicu imalo nanošenje fizičke i psihičke boli oštećenima;

6. Neutvrđenog dana, u ljeto 1993. godine, u kasnim popodnevnim satima zajedno sa drugim pripadnicima HVO, došao u mjesto Lapsunj, općina Prozor, gdje je učestvovao u fizičkom i psihičkom maltretiranju preostalog bošnjačkog stanovništva, pretežno starije životne dobi, među kojima su se nalazili Zuhra Berić i Mujo Pilav (umrli), koje je tjerao da pjevaju pjesme o HVO, a kada starica Zuhra Berić nije mogla izgovoriti HVO, udarao je po tijelu, od koje siline udaraca je oštećena Zuhra Berić pala na zemlju, dok je oštećenog Muju Pilava udarao rukama i drugim predmetima po cijelom tijelu, što je sve za posljedicu imalo nanošenje fizičkog i psihičkog bola oštećenim;

7. Dana 28. augusta 1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO učestvovao u organizovanom, prisilnom preseljenju bošnjačkog stanovništva sa područja općine Prozor, kojom prilikom je u selu Lapsunj, naoružan automatskom puškom, prisiljavao civile bošnjačke nacionalnosti da napuste svoje domove i uđu u prethodno pristigle kamione kojima su transportovani na područje pod kontrolom Armije BiH, pa kada ga je oštećena Đula Berić zamolila da joj, na kamion na koji je bila prisiljena da uđe, doda kesu za majku sa najnužnijim stvarima, isti joj je opsovao boga i udario kundakom puške u predjelu potkoljenice, što je za posljedicu imalo nanošenje fizičke i psihičke boli;

8. Istog dana, 28. augusta 1993. godine, zajedno sa još jednim pripadnikom HVO dovezao se motornim vozilom na mjesto Ustirama, općina Prozor, gdje se nalazila veća grupa muškaraca bošnjaka protjeranih iz svojih domova čekajući transport do logora u Prozor, da bi potom, nakon što je pozvao jednu grupu tih muškaraca da se primaknu vozilu, otvorio gepek u kome se nalazio vezan Kerim Terzić, sin Sadika i rekao „gledajte što smo uhvatili svinju“, a potom gepek zatvorio i sa vozilom se udaljio u pravcu Jezera gdje se, nakon određenog vremena, začula rafalna paljba, a od tada se oštećenom Kerimu Terziću gubi svaki trag, a njegovo tijelo nikada nije pronađeno;

9. Istoga dana, 28. augusta 1993. godine, na istom mjestu, Ustirama, općina Prozor, po povratku iz pravca Jezera, zajedno sa još jednim pripadnikom HVO naredio muškarcima bošnjacima da se međusobom udaraju, a kada ne bi bio zadovoljan silinom udaraca koje su razmjenjivali, snažno bi ih udarao, pa je tako pretukao Hamida Kmetaša, na način što ga je udarao šakama i nogama po cijelom tijelu, a potom je učestvovao u premlaćivanju i drugih muškarca bošnjačke nacionalnosti među kojima su bili Mujo Perviz, Muho Pilav, Muho Berić, Enes Duvnjak, dok je oštećenog Bajru Pilava zvanog Hasić vezao konopcem oko vrata tjerajući ga da laje, a potom mu vezao noge tjerajući ga da rže, a nakon što ih je pretukao, iz pištolja im pucao iznad glave, što je sve za posljedicu imalo pretrpljeni strah i psihički i fizički bol svih oštećenih;
10. Neutvrđenog datuma, najvjerojatnije u septembru mjesecu 1993. godine, u logoru Srednjoškolski centar Prozor, pretukao Muju Perviza i izvjesnog „Čorbađića“, na način što ih je udarao šakama i nogama po cijelom tijelu, što je sve za posljedicu imalo fizičku i psihičku bol oštećenih;
11. Dana 07. jula 1993. godine ili približno tog dana, u večernjim satima u Vatrogasnom domu u Prozoru, u kojem se nalazilo sjedište Vojne policije HVO Prozor i zatvor u kome su zatvarani Bošnjaci, nanio tešku fizičku i psihičku bol Emiru Kormanu, na način što je zapaljenom cigaretom marke „Ronhil“ pržio njegovo lice pa je tako na desnom obrazu cigaretom ucrtao križ da bi mu nakon toga naredio da pređe u drugu prostoriju, gdje mu je naredio da skine jaknu i presavije se preko stolice, a kada je oštećeni to i učinio, uzeo je palicu i počeo ga snažno udarati po leđima, pa kada više nije imao snage da ga tuče, naredio da sjede u fotelju rekavši mu „balijo zašto ne plačeš“ i opsovao mu balijsku majku, a potom naslonio mu upaljač u obliku pištolja ispod vrata i počeo mu paliti bradu, pa tek kada je oštećenom cijela brada planula dopustio mu da ugasi vatru, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom;
12. Sredinom jula 1993. godine u logoru Dretelj kod Čapljine uveo Emira Kormana u hangar, a zatim uzeo palicu i počeo ga udarati po nogama, od koje jačine je oštećeni pao na tlo, da bi ga potom udario dva puta nogom u

predjelu rebara, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom;

čime je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa

nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tačkama 1, 4, 5, 6, 10, 11 i 12 osuđujuće presude;

prisilnim nestankom osoba iz tačke i) radnjama opisanim u tačkama 3 i 8 osuđujuće presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH;

prisilnim preseljenjem stanovništva i nečovječnim djelima iz tački d) i k) radnjama opisanim u tački 7 osuđujuće presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH;

nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tačkama 2 i 9 osuđujuće presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH;

pa ga Sud, primjenom naprijed navedenih odredbi i primjenom članova 39., 42. stav 1. i 2. i člana 48. stav 1. KZ BiH, za navedeno krivično djelo,

OSUĐUJE

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 15 (PETNAEST) GODINA

Na osnovu odredbe člana 56. stav 1. KZ BiH, vrijeme koje je optuženi Željko Jukić proveo u pritvoru u trajanju od 02. novembra 2011. godine pa nadalje, ima se uračunati u izrečenu kaznu zatvora.

Na osnovu člana 188. stav 4. i člana 189. stav 1. ZKP BiH optuženi se oslobađa dužnosti nadoknade troškova krivičnog postupka.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni se sa eventualnim imovinsko-pravnim zahtjevom upućuju na parnicu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I - TOK POSTUPKA

1. Prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine (Sud BiH) broj: S1 1 K 008728 12 Kri od 15.01.2014. godine, optuženi Željko Jukić oglašen je krivim da je na način opisan u izreci pobijane presude počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tačkama 1, 4, 5, 6, 10, 11 i 12 presude, prisilnim nestankom osoba iz tačke i) radnjama opisanim u tačkama 3 i 8 presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH, prisilnim preseljenjem stanovništva i nečovječnim djelima iz tački d) i k) radnjama opisanim u tački 7 presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH, nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tačkama 2 i 9 presude, u vezi sa članom 29. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, pa ga je Sud, primjenom naprijed navedenih odredbi i primjenom članova 39., 42. stav 1. i 2. člana 48. stav 1. KZ BiH, osudio na kaznu zatvora u trajanju od 13 (trinaest) godina. Istovremeno, optuženi Željko Jukić je na osnovu člana 284. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) oslobođen od optužbe da je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi lišenja druge osobe života iz tačke a) radnjama opisanim u tački 1 oslobađajućeg dijela presude, i nečovječnim djelima iz tačke k) radnjama opisanim u tački 2 oslobađajućeg dijela presude, sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

2. Presudom vijeća Apelacionog odjeljenja broj: S1 1 K 008728 12 Krž 9 od 29.09.2014. godine, uvažena je žalba odbrane optuženog Željka Jukića, te je prvostepena presuda Suda BiH broj: S1 1 K 008728 12 Kri od 15.01.2014. godine u osuđujućem dijelu ukinuta i određeno održavanje pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja, Odjela I za ratne zločine Suda BiH.

A. DOKAZNI POSTUPAK PRED VIJEĆEM APELACIONOG ODJELJENJA

3. U skladu sa članom 317. ZKP BiH, održan je pretres pred vijećem Apelacionog odjeljenja Suda BiH (Apelaciono vijeće/Vijeće), te je prije otvaranja istog dana 10.12.2014. godine održano pretpretresno ročište, na kojem su se stranke i braniteljica optuženog

Željka Jukića izjasnili o prijedlogu svjedoka koje su imali namjeru saslušati, prijedlogu o izvođenju novih dokaza vezano za žalbene navode, te prijedlogu dokaza koje bi eventualno trebalo reprodukovati, odnosno za koje su smatrali da ih je potrebno prihvatiti kao već izvedene.

4. Tužilaštvo je dostavilo prijedlog sa listom svjedoka koje je potrebno saslušati, ukazujući da nema sumnje da je počinjena povreda prava na odbranu u prvostepenom postupku, te da se predlaže da se saslušaju predloženi svjedoci sa spornih ročišta i ispituju direktno i unakrsno.

5. Odbrana je na statusnoj konferenciji istaknula da nema zakonske osnove da se ponovno saslušaju svjedoci koji su saslušani u toku prvostepenog postupka, te da se time ne mogu konvalidirati nezakonite radnje branioca optuženog Jukića, zbog čega se od strane odbrane predložilo da se odbije prijedlog tužilaštva o ponovnom izvođenju dokaza, tačnije ponovnom saslušanju predloženih svjedoka iz prvostepenog postupka.

6. Apelaciono vijeće je odbilo istaknuti prigovor, donoseći odluku da se sasluša predloženih deset svjedoka, ukazujući da nije moguće na drugačiji način otkloniti utvrđene nedostatke procesne prirode učinjene u toku prvostepenog postupka, a na koje je upravo žalba odbrane optuženog Jukića ukazala ulagajući žalbu na prvostepenu presudu. Naime, apelaciono vijeće je u drugostepenoj odluci broj: S1 1 K 008728 12 Krž 9 od 29.09.2014. godine utvrdilo da je u prvostepenom postupku povrijeđeno pravo na odbranu, budući da je optuženi Željko Jukić u periodu od 01.11.2012. godine do 31.01.2013. godine bio zastupan od branioca koji nije mogao vršiti funkciju odbrane optuženog. Propust prvostepenog suda oglada se u činjenici što se optuženom Željki Jukiću kao i odbrani optuženog nakon razrješenja advokata Milovića, nije obezbjedilo da se dokazi izvedeni u periodu kada je zastupalo lice koje je brisano iz Imenika advokata, ponovo izvedu i time obezbjedi adekvatna formalna odbrana optuženog u ovom krivičnom predmetu. U ponovnom postupku, apelaciono vijeće je donijelo odluku da se ponovnim izvođenjem i saslušanjem svjedoka daje mogućnost da braniteljica optuženog ispita svjedoke saslušane na spornim ročištima, te na taj način otkloni učinjena povreda u toku prvostepenog postupka. Upravo iz tih razloga, ovo vijeće je donijelo odluku kojom se odbija prigovor odbrane da nema zakonske osnove da se ponovno saslušaju svjedoci koji su saslušani u toku prvostepenog postupka, budući da je jedino ponovnim saslušanjem istih moguće otkloniti utvrđene nedostatke procesne prirode učinjene u toku prvostepenog postupka, a

na koje je upravo žalba odbrane optuženog Jukića ukazala ulagajući žalbu na prvostepenu presudu.

7. Na statusnoj konferenciji od strane odbrane optuženog Željka Jukića predloženo je i saslušanje dva nova svjedoka koja bi svjedočila na okolnosti alibija optuženog, te postojanja širokog i sistematičnog napada. Ocjenjujući istaknuti prijedlog, a analizirajući razloge zbog kojeg su predloženi svjedoci Ivan Čališ i Drago Zrinušić, ovo vijeće je prijedlog našlo neosnovanim. Naime, predloženi svjedoci obzirom na okolnosti na koje bi svjedočili, prema ocjeni ovog vijeća nisu dokazi koji i pored dužne pažnje i opreza nisu mogli biti od strane odbrane predstavljeni na glavnom pretresu u toku prvostepenog postupka, a čije svjedočenje po ocjeni ovog vijeća svakako ne bi dovelo do drugačije ocjene istih okolnosti na koje je svjedočio dovoljan broj svjedoka u toku prvostepenog postupka. Dakle, Vijeće je zaključilo da su primjenom odredbe člana 263. stav 2. ZKP BiH predloženi dokazi odbrane u vidu saslušanja novih svjedoka nepotrebni i nesvrshodni, odnosno da je i bez njihovog izvođenja ponuđen dovoljan broj drugih relevantnih dokaza koji bi doveli do istih bitnih činjeničnih zaključaka, te da su u dovoljnoj mjeri razjašnjene okolnosti u odnosu na koje bi svjedočili predloženi svjedoci.

8. Na ročištu za otvaranje pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja održanom dana 13.01.2015. godine, stranke i braniteljica optuženog Željka Jukića, nisu iznosili uvodne riječi, te je odmah otvoren dokazni postupak u okviru kojeg su saslušani predloženi svjedoci optužbe Kovačević Dževad, Bečirević Munib, Grcić Ibrahim, Bećirović Šemsa, Pilav Enisa, Konjarić Muharem, Lulić Ibrahim, Konjarić Amir, Berić-Sultanić Đula i Perviz Mujo, dok je na prijedlog optužbe, a u skladu sa odredbom 273. stav 2. ZKP BiH prihvaćeno i čitanje iskaza datog u istrazi svjedokinje Omanović Zlate koja je preminula, a za koju je Tužilaštvo dostavilo i Izvod iz matične knjige umrlih. U skladu sa odredbom člana 317. stav. 2. ZKP BiH Apelaciono vijeće je prihvatilo i sve druge iskaze svjedoka kako tužilaštva, tako i odbrane izvedene u toku prvostepenog postupka, te donijelo odluku da se uložena 142 materijalna dokaza Tužilaštva, te 95 materijalnih dokaza odbrane optuženog Jukić Željka prihvataju kao izvedeni, a koji su navedeni u Aneksu I, koji je sastavni dio ove presude.

B. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Tužilaštvo BiH

9. Tužilaštvo BiH je pred prvostepenim i pred apelacionim vijećem Suda BiH izvelo dovoljno dokaza na osnovu kojih Sud može donijeti zakonitu i pravičnu odluku o krivičnom djelu i krivičnoj odgovornosti optuženog Željka Jukića i osuditi ga krivim za krivično djelo za koje je optužen, posebno s obzirom na to što saslušani svjedoci i vještaci potvrđuju da se u radnjama koje je počinio optuženi u cijelosti ostvaruju sva obilježja bića krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. KZ BiH.

10. Tužilaštvo, kako je to istaknuto u završnoj riječi, smatra da je van svake razumne sumnje utvrđeno postojanje širokog i sistematičnog napada na području općine Prozor, u okviru kojeg je sudjelovala HV i HVO, a samim tim da je ispunjen prvi opći element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH. Postojanje, organizovanost i obim širokog i sistematičnog napada (odnosno etničkog čišćenja) u svojim svjedočenjima pred Sudom BiH potvrdili su i svjedoci u svojim iskazima koji su ponovo saslušani pred apelacionim vijećem. Postojanje širokog i sistematičnog napada potvrđuje i uložena materijalna dokumentacija, a jedna od njih je Spisak nestalih i spisak ekshumiranih i identificiranih osoba sa područja općine Prozor, koja dokazuje da se radi o više stotina osoba i odnosi se na period od juna do decembra 1993. godine. Na listi nestalih, ekshumiranih osoba nalaze se i imena i prezimena žrtava za čiji se nestanak direktno tereti optuženi, kao što su Edis Omanović, Ibro Pilav, Vahid Berić, Čiča Šefko.

11. Iz masovnih i pojedinačnih grobnica na teritoriji općine Prozor ekshumirano je stotine muslimanskih civila, uključujući osobe svih uzrasta i osobe ženskog pola, a o uzroku njihove smrti je jasno govorio dr. Vedo Tuco, na što ukazuje i dokaz uloženi na glavnom pretresu kao dokaz T-21, koji se u optužnici nalazi pod rednim brojem 125. Dr. Vedo Tuco je na glavnom pretresu usmeno iznio svoj Nalaz i mišljenje, pri čemu se za sve žrtve koje su navedene u Nalazu, a nalaze se u optužnici, njihov nestanak ili smrt dovode u vezu sa radnjama optuženog, a smrt drugih osoba čija se imena ne nalaze u optužnici samo potvrđuju širok napad na civilno nehrvatsko stanovništvo općine Prozor. Da je na ovom području zločin nad bošnjačkim narodom bio sistematičan i planiran govori i sama činjenica da je zločin dobro prikriven, jer se za tragovima zločina i tijelima nestalih još uvijek traga.

12. Tužilaštvo BiH u svojoj završnoj riječi naglašava da je napad bio usmjeren protiv civilnog stanovništva, što proizilazi iz svih iskaza saslušanih svjedoka, kao i materijalnih dokaza, jer jedini razlog zbog čega su muškarci zatvarani u logore, a žene, djeca i stariji

(vojno nesposobni) muškarci protjerivani iz svojih domova i odvoženi na teritoriju pod kontrolom Armije BiH, jeste taj što su druge vjere i nacije, zato što su Bošnjaci muslimani.

13. Radnje izvršenja krivičnog djela navedene u optužnici nisu radnje koje su osmislili pojedinci, nego su dio širokog i sistematičnog napada vojnih snaga HVO, u okviru koje se posebno isticala jedinica u kojoj se nalazio optuženi Željko Jukić, a koja se u narodu nazivala Kinder vod. Ova jedinica, a i sam optuženi Željko Jukić, učestvovala je u protjerivanju bošnjačkog stanovništva iz sela: Podaniš, Duge, Gornje Višnjani, Donji Višnjani, Varvara, Lapsunj, iz grada Prozora, bio je prisutan na Ustirami, gdje su dovođeni svi Bošnjaci prije nego što su protjerani na teritoriju pod kontrolom Armije BiH, gdje se posebno isticao svojom okrutnošću i bezobzirnošću. Imajući u vidu vremenski interval u kojem su se dešavale navedene radnje (vremenski raspon od 4 mjeseca), te njihovu raznolikost i surovost sa kojom su počinjene, kao i konstantno prisustvo optuženog u njihovom izvršavanju, potpuno je jasno da je optuženi Željko Jukić pristajao na njihovo izvršenje, te da je kao pripadnik HVO-a sa direktnim umišljajem i potpuno svjestan svojih postupaka počinio sve protivpravne radnje za koje se tereti, a sve u cilju etničkog čišćenja određene vjerske i nacionalne skupine sa područja Općine Prozor. Optuženi je bio upućen u napad koji se dešavao u Prozoru u periodu od jula do septembra 1993. godine i znao je da svojim radnjama doprinosi napadu.

14. Svjedoci Tužilaštva koji su svjedočili na okolnosti radnji izvršenja iz tačaka optužnice uglavnom su neposredni očevici događaja, a neki od njih i direktne žrtve. Tužilaštvo smatra da je nesporno utvrđeno da je optuženi u inkriminiranom periodu bio dio oružane formacije HVO Brigade Rama čiji pripadnici su privodili zarobljena lica u logor koji se nalazi u Srednjoškolskom centru Prozor, kao i u druge logore u gradu Prozoru, odakle su izvođeni na rad sa kojeg se veliki broj lica nije nikada vratio. Pritvaranje – hapšenje je obavljano uz znanje i podršku najviših organa općine Prozor, što je vidljivo iz uložene materijalne dokumentacije Tužilaštva BiH. Tužilaštvo smatra da je dokazano da je optuženi Željko Jukić učestvovao u izvođenju oštećenih iz SŠC, bio prisutan u vozilu u kojem je odvezen na mjesto Duška kosa – smetlište Pilav Mirsad, Berić Vahid i Pilav Ibro, te se potom vratio u SŠC i, zajedno sa drugim pripadnicima HVO, izveo Edisa Omanovića i Čiča Šefika, iz čega jasno proizilazi da je optuženi upoznat sa sudbinom tih ljudi, ali o njima nikada nije dao bilo kakve informacije.

15. Tužilaštvo BiH smatra da je optuženi svojim ponašanjem pokazao namjeru za trajnim iseljavanjem muslimana sa područja općine Prozor, pri čemu su svjedoci potvrdili

da oni nisu imali pravo izbora, hoće li ostati u svojim kućama ili neće, jer su jednostavno bili primorani da odu.

16. Na kraju, Tužilaštvo zaključuje da iskazi svih svjedoka ispunjavaju kriterije vjerodostojnosti iskaza i to kriterije sadržinske analize iskaza, konstantnosti i kriterij homogenosti. Svjedoci su iskaze dali potpuno objektivno, sa ciljem da njihov iskaz bude osnov za donošenje pravične sudske odluke.

2. Odbrana optuženog Jukić Željka

17. Braniteljica prvenstveno ističe da ostaje u cijelosti kod završne riječi koja je data u prvostepenom postupku pred Sudom BiH. Odbrana, prije svega, smatra da Tužilaštvo BiH nije dokazalo nijedan od elemenata koji čine obilježja bića krivičnog djela za koje se optuženi Željko Jukić tereti. Tužilaštvo nije dokazalo van svake razumne sumnje da je optuženi Željko Jukić, sa drugim saizvršiteljima, djelovao u skladu sa zajedničkim planom HVO i HV koji je imao za cilj zločinačke namjere, a koje su se ogledale u ubistvima, prisilnim nestancima, protjerivanju i drugom nečovječnom postupanju kako je to navedeno u dispozitivu optužnice odnosno izreke pobijane presude. Odbrana navodi da se radilo o napadu teritorijalne odbrane, odnosno Armije BiH na HVO u općini Prozor, a ne suprotno o napadu HVO-a na Armiju BiH i civilno bošnjačko stanovništvo.

18. Odbrana ističe da je dokazala da nije postojao širok i sistematičan napad HVO-a usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva u navedenom periodu iz optužnice. Polazeći od činjenice da je u vrijeme početka sukoba na teritoriji općine Prozor u nacionalnom sastavu stanovništva hrvatsko stanovništvo činilo većinu, odbrana smatra neutemeljenom tezu da je HVO izvršio široki sistematičan napad na općinu Prozor i njegovo većinsko hrvatsko stanovništvo. Na strani optuženog Jukića, od strane optužbe nije izveden nijedan neposredni dokaz koji bi naveo na zaključak da bi optuženi znao za takav napad, te da bi njegove radnje činile dio tog napada, a odsustvo svijesti na strani optuženog o postojanju napada navedenih svojstava povlači posljedicu da isti ne može biti krivično odgovoran za pojedinačne inkriminacije u smislu predmetnog krivičnog djela. Kako nije dokazano postojanje napada navedenih karakteristika HVO-a na općinu Prozor, pojedinačne radnje koje se optuženom neutemeljeno stavljaju na teret ne predstavljaju dio takvog napada.

19. Odbrana smatra da u pogledu identifikacije počinioca krivičnog djela u osobi optuženog Željka Jukića, kvalitet iskaza svjedoka optužbe nije takav da se na njihovim iskazima mogu uspostaviti pouzdani osnovi za identifikaciju optuženog. Zbog postojanja nesaglasnosti i nedosljednosti u iskazima svjedoka optužbe, odbrana smatra da učešće optuženog Željka Jukića u inkriminiranim radnjama nije dokazano isključujući svaku razumnu sumnju, a što proizilazi iz iskonstruiranih i instruiranih iskaza svjedoka optužbe, te njihove nesaglasnosti i nedosljednosti.

20. Iskazi svjedoka optužbe koji opisuju izgled Željka Jukića, te uniformu koju je nosio kao i njegove porodične prilike su toliko različiti da se sa sigurnošću može tvrditi da ne postoje ni najmanje dva identična iskaza u smislu opisa fizičkog izgleda optuženog, pa tako i u pogledu uniforme koju je nosio i njegovih porodičnih prilika.

21. Odbrana, s druge strane, tvrdi da su iskazima svjedoka odbrane dovedeni u sumnju iskazi svjedoka optužbe, jer su svjedoci odbrane potvrdili da je Željko Jukić u ratnom periodu bio na sasvim drugoj lokaciji, uvijek uredno i kratko ošišan, u zelenoj uniformi, kao pripadnik postrojbe za posebne namjene „Marinko Beljo“.

22. Odbrana stoga smatra da raspoloživi dokazi u konkretnom slučaju nisu dovoljni da vijeće stekne uvjerenje o postojanju ili nepostojanju relevantnih činjenica, već ostaje u sumnji uz primjenu načela in dubio pro reo.

23. Zbog svega naprijed navedenog odbrana osporava i dovodi u sumnju sve činjenične navode koje se odnose na identitet optuženog kao i navodno počinjenje inkriminiranih radnji.

24. Odbrana u svojoj završnoj riječi ističe da je prilikom odlučivanja o krivičnopravnoj sankciji pogrešno primijenjen član 300. stav 1. ZKP BiH, pod uvjetom da je dokazano da je optuženi Jukić počinio radnje koje mu se stavljaju na teret, u smislu da je kazna prestroga, te da Sud nije uzeo u obzir nijednu olakšavajuću okolnost, posebno da je optuženi neosuđivan, otac troje malodobne djece, da je izrazio žaljenje zbog patnji koje su ljudi preživjeli, ali radnje koje su mu stavljene na teret nisu dokazane da ih je počinio pa ih stoga optuženi nije ni priznao.

25. Odbrana tvrdi da u odnosu na optuženog Željka Jukića nije mogao biti primijenjen KZ BiH, nego KZ SFRJ, kao blaži zakon i zakon koji je važio u kritičnom periodu, te da bi se po istom trebala izreći i krivična sankcija, ukoliko su dokazane radnje koje se optuženom stavljaju na teret. Konačno, odbrana smatra da, primjenom načela in dubio pro

reo, Sud treba donijeti pravilnu i zakonitu odluku i optuženog Željka Jukića osloboditi od optužbe.

II - ČINJENIČNA UTVRĐENJA APELACIONOG VIJEĆA

A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI

26. Optuženi Željko Jukić je oglašen krivim za izvršenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa tačkama d), i) i k) KZ BiH. Prema navedenoj pravnoj kvalifikaciji djela relevantne odredbe člana 172. stav 1. KZ BiH glase:

“ Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

d) deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva;

i) prisilni nestanak osoba; i

k) druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja,

kaznit će se zatvorom najmanje 10 godina ili kaznom dugostrajnog zatvora.”

27. Iz citirane zakonske odredbe proizilazi da su opći elementi krivičnog djela zločin protiv čovječnosti postojanje: (a) širokog (rasprostranjenog) ili sistematskog napada usmjerenog protiv bilo kojeg dijela civilnog stanovništva i (b) svijest ili znanje (zakonski termin) optuženog za takav napad, odnosno da je optuženi svjestan karaktera tog napada, tj. da je znao za takvo rasprostranjeno, sistematsko ili organizovano djelovanje, te da svoje radnje preduzima kao dio tog napada. To su dva *kumulativno postavljena* opća uvejtja, jedan *objektivni* i jedan *subjektivni*, bez kojih ovo djelo ne postoji. Postojanje ovog zločina ne bi se moglo svesti na postojanje jedne ili nekoliko izolovanih radnji koje je pojedinac preduzeo nezavisno od zvanične vojne, političke ili državne strukture koja podstiče, propagira ili organizuje takvo djelovanje. Ukoliko bi neka od radnji ovog djela bila preduzeta izvan ovog konteksta, odnosno bez znanja i namjere da se ono čini u tom kontekstu, onda se ne bi moglo govoriti o zločinu protiv čovječnosti, već o „običnim“ krivičnim djelima, kao što je ubistvo, silovanje ili neko drugo krivično djelo. Za napad u smislu ovog zločina nije nužno da je on vojnog karaktera, već je bitno da on ispunjava

uslove iz stava 2. tačke a), tj. da nije izolovan i pojedinačan akt, već da predstavlja dio sistematskog i organizovanog plana kao izraza državne politike ili politike određenih političkih struktura kojima je cilj vršenje takvog napada. Iz navedenog proizilazi da je osnovna karakteristika ovog zločina masovnost, veliki broj žrtava, učestalost u njegovom vršenju, veliki broj učesnika, a što se čini u okviru plana odnosno organizovanog djelovanja. Ovo proizilazi i iz odredbe stava 2. tačke a) u kojoj je *objašnjeno* *pcjam napada* usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, pri čemu se ističe da se radi o „ponašanju koje uključuje višestruko činjenje djela iz stava 1. ovog člana protiv bilo kojeg civilnog stanovništva na osnovi ili u cilju državne politike ili politike neke organizacije da se učini takav napad“. Valja imati u vidu da je ovo odrednica koja karakteriše napad kao opći element, ali ne predstavlja istovremeno i zahtjev da radnje optuženog moraju imati karakter masovnosti, pa će ovo djelo postojati i bez toga, pod uvjetom da je optuženi imao svijest ili znanje da se radnje preduzimaju u tom kontekstu, tj. u okviru širokog ili sistematskog napada.

28. Da bi se radnje za koje je optuženi Željko Jukić oglašen krivim kvalifikovale kao zločini protiv čovječnosti, nužno je bilo utvrditi postojanje istaknutih elemenata. U tom smislu, Apelaciono vijeće je, nakon ocjene dokaza pojedinačno i u međusobnoj vezi, utvrdilo da su dokazani opći elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, što uključuje i postojanje svijesti ili znanja optuženog o postojanju takvog napada, odnosno da to djelo vrši u okviru planskog i organizovanog djelovanja. Za potrebe procesuiranja ovog zločina nije potrebno dokazivati da li je optuženi bio svjestan ili znao sve karakteristike napada ili detalje plana zvanične politike.

1. Postojanje širokog (rasprostranjenog) ili sistematskog napada

29. Element širokog napada podrazumijeva postojanje „široke razmjere počinjenih djela i broja žrtava“¹, dok sistematičnost podrazumijeva postojanje „obrazaca zločina“, tj. redovnog ponavljanja sličnog kriminalnog ponašanja, koje nije slučajno.²

30. Dakle, ovo Vijeće je imalo u vidu i stavove izražene u presudama MKSJ kojima su definisani faktori pri ocjenjivanju rasprostranjenosti ili sistematičnosti napada, pa tako "U procjenjivanju što napad čini rasprostranjenim ili sistematičnim sudsko vijeće mora prvo

¹ MKSJ, Presuda Pretresnog vijeća Blaškić, 3.3.2000. godine, para. 206.

² MKSJ, Presuda Kunarac i dr., Žalbena vijeće, 12.6.2002., para 94.

identifikovati stanovništvo koje je objekt napada, a zatim, u svjetlu metoda, sredstava, resursa i rezultata napada na to stanovništvo ustanoviti da li je napad doista bio rasprostranjen ili sistematski. Posljedice napada po ciljano stanovništvo, broj žrtava, priroda djela, eventualno sudjelovanje zvaničnika ili predstavnika vlasti ili bilo koji prepoznatljivi obrazac zločina mogu se uzeti u obzir kako bi se utvrdilo da li taj napad na civilno stanovništvo ispunjava jedan od uslova, odnosno da li je rasprostranjen ili sistematski ili pak ispunjava oba uslova”.³

31. Pridjev „*rasprostranjen*“ podrazumijeva napad koji je po svojoj prirodi opsežan i za posljedicu ima veliki broj žrtava. Također, zločin može biti rasprostranjen ili počinjen u širokim razmjerama zbog kumulativnog efekta niza nečovječnih djela ili zbog jedinstvenog efekta jednog jedinog djela izuzetno velikih razmjera. Pridjev „*sistematski*“ ukazuje na organizovanu prirodu djela nasilja i na malu vjerovatnost da je do tih djela došlo nasumice.⁴

32. Da su postojale navedene okolnosti koje ukazuju da je napad bio širok odnosno rasprostranjen i sistematičan proizilazi iz iskaza saslušanih svjedoka optužbe koji potvrđuju činjenične navode optužbe o postojanju opširne akcije razoružavanja bošnjačkih civila, i to ne samo na području grada Prozora već na cjelokupnoj teritoriji općine pod kontrolom HVO, pljačkanja i uništavanja njihove imovine, neovlaštenom ograničavanju slobode kretanja i ukidanju drugih prava, odvođenju muškaraca u logore na području Prozora, a zatim i dalje u logore širom Hercegovine, te protjerivanja žena, djece i starijih muškaraca na teritoriju pod kontrolom Armije Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH). Navedeni zaključak proizilazi iz sadržaja iskaza svjedoka Zejnila Grcića, Galiba Sabitovića, Almina Dautbegovića, Arifa Pilava, Izeta Pilava, Džafera Kaltaka, Hamde Kaltaka, Alije Hujdura, Esada Beganovića, Esada Brkića, Esada Vugdalića, Mirze Bektaš, Avde Husića, Muniba Bećirovića, Dževada Kovačevića, Ibrahima Grcića, Šemse Bećirović, Zlate Omanović, Enise Pilav, Ibrahima Lulića, Amira Konjarića, Muharema Konjarića, Muje Perviza, Đule Berić – Sultanić, Hamida Kmetaša, Derve Kmetaša, Ibre Selimovića, Esme Bekrić, Hajrudina Bektaša, Armina Pračića, Ibrahima Husića, Hazima Hodžića, Nume Kovačevića, Fadila Zeca, Zahida Zeca, Ekrema Hubijara i Emira Kormana, zaštićenih svjedoka „S2“, „S7“, „A1“, „A2“, „A3“ i „A4“, te iz prezentovanih materijalnih dokaza.

³ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Drago jub Kunarac i dr.*, paragraf 95.

⁴ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Mladen Naletilić i dr.*, paragraf 236; presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dario Kordić i dr.*, paragraf 179.

33. **Na okolnosti postojanja širokog i sistematičnog napada**, apelaciono vijeće je cijenilo iskaze saslušanih svjedoka, koji su u kontekstu istih ispravno cijenjani i od strane prvostepenog suda. Svjedok **Zejnir Grcić** u svjedočenju navodi da je u oktobru mjesecu 1992. godine došlo do sukoba između ARBiH i HVO, te da je tada došlo do pada grada Prozora, odnosno zauzimanja tog grada od strane HVO. Svjedok se tada nalazio u selu Duge, te kaže, da je nakon pada grada Prozora, bošnjačko stanovništvo došlo u selo Duge, a nakon toga odlazi prema selima Here, Klek i Parcani. U Dugama je, navodi svjedok, bio sve do jula mjeseca 1993. godine kada je uhvaćen od strane pripadnika HVO, te pojašnjava, da su nakon napada i pada Prozora, svi koji su otišli pozvani da se vrate svojim kućama, pa se tako i on vratio u selo Duge. Tri dana nakon što se vratio, navodi svjedok, došla su četiri čovjeka iz susjednog sela Perići i dali im ultimatum da predaju svo naoružanje, čak i lovačke puške za koje su imali odobrenja, pa su svi koji su imali pištolje i puške, to i učinili. Poslije toga, počeli su dolaziti pozivi da idu na liniju prema Srbima, gdje su i odlazili do jula 1993. godine i tom prilikom zaduživali oružje koje su vraćali po povratku sa linije.

34. Izjašnjavajući se o strukturi stanovništva u selu Duge, svjedok navodi da je selo bilo čisto muslimansko, te da je u njemu 1992. i 1993. godine živjelo oko 70 domaćinstava. Opisujući dešavanja iz jula 1993. godine, kaže da su Hrvati dva dana prije nego što će biti uhvaćen, pucali iz pravca sela Krančića, zapaljena su prva sijena i štala, a nakon dva dana je nastao pravi kaos. Sa uzvišenja na koje se sklonio, vidi da je došla vojska HVO, odnosno specijalna jedinica zvana „Kinder vod“ koja je počela pucati po selu i hapsiti muslimane, ljudi su počeli bježati. Vojska je došla sa tri strane tako da je selo bilo okruženo, s tim da Bošnjaci nisu pružali otpor jer nisu bili naoružani, bili su civili. Vidjevši jednog komšiju kako bježi i biva ranjen počeo je i sam bježati, ali je, navodi svjedok, uhvaćen, a onda i maltretiran, udaran i izložen vrijeđanju. Prema kazivanju svjedoka, svi muškarci su okupljeni na jedno mjesto, pod lipu, gdje su postrojeni, a po dolasku teretnih kamiona, istim su prebačeni u srednjoškolski centar u Prozor, gdje je (svjedok) ostao 10 – 15 dana, a nakon toga prebačen u logor „Dretelj“. Svjedok navodi da je prilikom spomenutog napada od strane HVO, prepoznao neke od pripadnika „Kinder voda“, među kojima su bili optuženi Željko Jukić, zatim Goran Papak, Vinko Papak, Robert Meštrović zvani Robo i još mnoge druge koji su išli sa njim u školu. Opisujući optuženog Jukić Željka, kojeg je prepoznao i pokazao ga u sudnici, navodi da nije imao *veliki stas, bio je mršav, plavkastu – plavu kosu, jako fino izgledao.*

35. Na iste okolnosti, cijenjen je i iskaz svjedoka **Galiba Sabitović** koji navodi da je grad Prozor pao pod vlast HVO u oktobru 1992. godine, te da je živio u selu Duge sa svojim ocem, suprugom i troje djece sve do 06. jula 1993. godine kada je protjeran i zatvoren u logor. Kaže da je tog dana, oko 11:00 – 12:00 sati, vidio grupu vojnika iz pravca Prozora, te četiri-pet auta koja su se kretala iz Podhuma prema Dugama. Vozila se zaustavljaju i vojnici počinju pucati na selo sa udaljenosti 300 – 400 metara. Ta grupa vojnika odlazi u selo, nastaje panika, vidi da se ljudi koji su radili po njivama tjeraju u selo i okupljaju kod lipe, vidi kako se privode ljude, kako žene bježe. Dok je bio sklonjen u šumi odakle je sve to posmatrao, odlučio je da se preda jer su njegovi otac, žena i troje djece ostali u selu i bio je u strahu da će biti ubijeni.

36. Prema iskazu svjedoka, kod lipe okupljeni muškarci Bošnjaci su bili postrojani, a zatim su transportovani teretnim vozilom u Srednjoškolski centar u Prozoru, sabirni centar za privedene muslimane, a koji su nakon toga prebačeni u logor „Dretelj“. Svjedok navodi da je jedini razlog zbog kojeg su bili uhapšeni to što su muslimani, ništa više.

37. Poslije pada Prozora, u njegovom selu, a vjerovatno i na cijeloj općini, osim Hera, Kuta i Šćipa, nije bilo pripadnika ARBiH, svi su bili civili i svi su se bavili poljoprivredom. Ne zna da li je iko imao oružje, ali zna da je oružje koje je bilo zaduženo, po popisu svo i vraćeno, jer su oružje dobijali i zaduživali, i pripadnici ARBiH i HVO kada su skupa išli na liniju i to tako biva sve do pada Prozora. U vrijeme kada se navedeno dešavalo, nije bilo nikakvog otpora, nikakve pucnjave i jedina žrtva, navodi svjedok, bio je njegov otac. Zapaljena je štala i neka sijena, dok je u Kleku ubijena 21 osoba, u Lapsunju 20 osoba, na Skrobučanima su poklani Selimovići, u Prajini, Munikoze. U Munikozama, na Parošu je ubijen ogroman broj ljudi. Svjedok kaže da je po dolasku u donje selo, kod džamije, prepoznao optuženog Željka Jukića, neku osobu sa nadimkom „Šiša“, Marić Nikolu zvanog „Niđo“ i još neke momke koje je poznao iz viđenja, ali nije im znao imena. Opisujući optuženog navodi da Jukić Željka (kojeg identifikuje i prepoznaje u sudnici), poznaje od ranije, tada je bio mlađi momak, imao posvijetlu, plavkastu, malo dužu kosu, živio je u Ometalima sa bakom, viđao ga je svaki dan po čaršiji.

38. Svjedok **Almin Dautbegović**, svjedočeći na iste okolnosti, navodi da je 23. oktobra 1992. godine došlo do sukoba između ARBiH i HVO, te da su do tada pripadnici navedenih vojski zajedno išli na liniju na Kupresu. Tom prilikom snage HVO i HV su velikom brzinom ušle u grad Prozor i osvojili ga, a muslimansko stanovništvo je bježalo preko Duge na Klek i dalje u Jablanicu. Svjedok navodi da je u to vrijeme bio u selu Duge

koje je bilo naseljeno isključivo bošnjačkim stanovništvom i brojalo oko 50 kuća. Nakon pada Prozora, pripadnici HVO su obilazili mjesne zajednice, okupljali mještane i govorili im da ih niko neće dirati, da trebaju predati oružje. Tako je bilo sve do 06. jula 1993. godine kada su u selo Duge upale jedinice HVO, okupile svo muško stanovništvo i njih 30 do 50, kamionima odveli u srednju školu u Prozor. Neki su naknadno dovođeni jer im je bilo priječeno da će zatvorene pobiti ako se ne predaju. Dolaskom u Srednjoškolski centar zatiče uhapšene osobe iz drugih sela. Od majke i sestre koje je našao u Jablanici, nakon što je pušten iz logora „Dretelj“, saznaje da su žene i djeca ostali u selu do 28. augusta 1993. godine kada su i oni pokupljeni. Svjedok navodi da su mu majka i sestra pričale da je u selo došla policija, da ih je sve okupila, da je tu bilo i stanovništva iz drugih sela, iz Lapsunja, Varvare, te da su ih prebacili kamionom u Jablanicu i tom prilikom udarali. U selo Duge je došao Nikola Marić, pripadnik „Kinder voda“, koji mu je rekao da se obuče i da krene zajedno sa ostalim muškarcima u Prozor. Nakon nekoliko dana, zatvorenici su utrpani u autobuse i odvedeni u logor „Dretelj“ u kome je on bio do 09. septembra 1993. godine, kada je pušten. Jedini razlog zbog kojeg su bili odvedeni je što su muslimani, jer, Duge su inače bile miroljubivo selo, nije bilo nikakvog otpora jer su oružje koje su imali bili predali.

39. Zaštićeni **svjedok „S7“** je potvrdio navode prethodnih svjedoka da je do sukoba između HVO i ARBiH, došlo u augustu 1993. godine, te da im je prije toga svo naoružanje bilo oduzeto. Svjedok također navodi da je on u to vrijeme bio u Lapsunju, krio se po šumi, po selu, zajedno sa Ibrom Pilavom, dok su ostali muškarci iz sela Lapsunj bili zatvoreni u Srednjoškolski centar i Vatrogasni dom u Prozoru. Muškarci su zatvoreni samo zato što su bili muslimani, drugog razloga nije bilo. Pojašnjavajući zašto on nije uhapšen zajedno sa ostalim muškarcima, svjedok navodi da je bio u kući Pilav Omera, te da je Omer izašao kada je čuo da neko dolazi, ali nije rekao ko dolazi. Čuvši oslovljavanje imenima Željko, Ljubane, Željko, Ljubane, shvatio je da će tu biti problema pa je izašao vani i potrčao prema Omerovom voćnjaku ispod kuće, a kada se u tom trenutku začula paljba i on pogođen u nogu, primirio se dok Željko i Ljuban nisu otišli. U vezi s tim, svjedok pojašnjava da je pomenuti „Željko“, zapravo optuženi Željko Jukić kojeg nije vidio, ali mu je prepoznao glas jer ga poznaje od malih nogu, išli su zajedno u osnovnu školu. Opisujući dalje događaj, svjedok navodi da su se on i Pilav Ibro krili, a onda je po njih došla osoba, također imena Ibro ili Ibrahim Pilav, i rekla da odu u Srednjoškolski centar radi davanja izjave, te da će nakon toga biti pušteni. Kada su došli u Srednjoškolski centar, prema izjavi svjedoka, centar je bio pun zatvorenih muslimana iz sela Varvara, Kovačevo polje,

Lapsunj, iz grada Prozora i okolnih sela. Nakon što ga je doktor pregledao, pušten je kući i po povratku u Lapsunj, navodi svjedok, ponovo je vidio Željka Jukića, te i kamione HVO koji su došli i pokupili sve preostale muslimane, žene, djecu i odvezli na Uzdol i Ustiramu, tako da je u selu ostao samo jedan Hrvat koji je živio tu.

40. Svjedok **Izet Pilav** također je potvrdio navode prethodnih svjedoka da je u toku oktobra mjeseca 1992. godine došlo do sukoba između ARBiH i HVO, da je HVO zauzeo grad Prozor, da je bilo paljenja bošnjačkih kuća, te da su u tom trenutku pripadnici ARBiH već napustili grad. Poslije toga, navodi svjedok, on je sa svojom porodicom otišao u Lapsunj gdje je bio do juna mjeseca 1993. godine kada je zajedno sa drugim muslimanima koji su bili na liniji, razoružan i odveden u Vatrogasni dom u Prozoru. Nakon sukoba u oktobru 1992. godine do njihovog hapšenja, Bošnjaci su ponovo sa Hrvatima išli na linije, te zaduživali oružje dolaskom na liniju, a razduživali po odlasku sa linije.

41. Kada je došao u Vatrogasni dom i tu zatekao druge muslimane, shvatio je da su svi zatvoreni. Svjedok navodi da je sa jednom grupom odveden na prinudni rad gdje je proveo 10-ak dana, a potom su odvedeni u Srednjoškolski centar gdje je bilo drugih muslimana iz Prozora i okolnih sela.

42. Govoreći o sudbini svoje porodice, svjedok kaže da je njegova porodica početkom mjeseca augusta 1993. godine dovedena pred Srednjoškolski centar zajedno sa drugim bošnjačkim stanovništvom, a potom su odvedeni u selo Pograđe gdje su se zadržali 7 – 10 dana i onda su organizovano kamionima prebačeni preko Gračaca na teritoriju pod kontrolom ARBiH. Tada je protjerano svo stanovništvo muslimanskih sela oko Prozora, iz sela Lapsunj, Varvara, Paroš, Skrobućani, Gorica, Duge, Lug Donji – Gornji, Kranjčići. Skoro cijela njegova porodica je protjerana, a neki članovi njegove porodice su odvedeni i nikada nisu pronađeni.

43. Svjedok je u svjedočenju istaknuo da je dobro poznavao optuženog Željka Jukića iz vremena kada je bio momčić, bio je njegov komšija i u to vrijeme „jedna od malo većih faca u Prozoru“ pojašnjavajući ovu konstataciju činjenicom da je upadao u muslimanske kuće, otimao narodu auta i sve što je vrijedilo. Također je naveo da je u toku ovih ratnih zbivanja viđao Željka Jukića u gradu, non-stop je jurio kako po gradu, tako i po muslimanskim selima, nosio je nekada crnu, a nekad maskirnu uniformu, uvijek je bio naoružan puškom i pištoljem. Svjedok navodi da je početkom augusta, odnosno 02. – 03. augusta 1993. godine, vidio Željka Jukića u Srednjoškolskom centru, ulazio je u prostorije pa i u prostoriju gdje je svjedok bio zatvoren.

44. Svjedok **Arif Pilav** jednako kao i prethodni svjedoci potvrđuje da je u oktobru mjesecu 1992. godine došlo do sukoba ARBiH i HVO i da je HVO preuzeo vlast nad Prozorom, da se situacija nakon toga smirila, te muslimani ponovo išli na linije sa pripadnicima HVO i tom prilikom zaduživali oružje, a razduživali pri odlasku sa linije. Tako je bilo do maja mjeseca 1993. godine kada su muškarci potrpani u kamion i odvedeni u UNIS na ispitivanje, a poslije toga u Vatrogasni dom. Svjedok navodi da je u Vatrogasnom domu bilo i drugih Bošnjaka koji su zatvoreni samo zato što su muslimani i da je on tu bio 10 dana, a onda je pušten kući. U periodu 20 – 25 dana nakon što je pušten kući, odvođen je na kopanje, a onda je odveden u Srednjoškolski centar gdje je također zatekao puno muslimana.

45. Prema navodima svjedoka, u Prozoru je bilo još lokacija u kojima su zatvarani muslimani sa područja sela Varvare, Kovačeva polja, Luga, Duga, Višnjana, a među kojima je, pored Vatrogasnog doma i Srednjoškolskog centra, bilo i atomsko sklonište UNIS-a.

46. Za svoju porodicu svjedok kaže da je ostala u Lapsunju sve do kraja augusta 1993. godine kada dolaze pripadnici HVO i svo stanovništvo sela Lapsunj, kao i ostalo muslimansko stanovništvo, protjeruju na teritoriju koju je držala ARBiH.

47. Svjedok optuženog Željka Jukića poznaje od prije rata, te kaže da ga je vidio u Srednjoškolskom centru, ulazio je u učionicu u kojoj je bio zatvoren.

48. Zaštićeni svjedok „S2“ takođe potvrđuje da je došlo do sukoba između ARBiH i HVO u oktobru 1992. godine i da je nakon toga kontrolu nad Prozorom imao HVO, da su muslimani i poslije toga išli sa pripadnicima HVO na liniju prema Srbima, ali bez naoružanja.

49. Svjedok takođe navodi da je u ljeto 1993. godine, na liniji na Idovcu, uhapšen od strane vojne policije HVO i da je odveden u Vatrogasni dom zajedno sa bratom i drugim osobama. Uhapšen je „*vjerovatno zato što sam musliman*“. U Vatrogasnom domu je ostao 10 – 15 dana, a prošao je i kroz ostale logore u Prozoru u kojima su bili zatvoreni Bošnjaci: Srednjoškolski centar, atomsko sklonište, MUP, odnosno prostorija iza MUP-a, pekaru. U tim logorima bili su zatvoreni Bošnjaci iz sela Gračanica, Varvara, Lapsunj, Duge, Skrobućani, Orašac, odnosno Bošnjaci iz svih muslimanskih sela u općini Prozor.

50. Za vrijeme dok je bio po logorima, čitava njegova porodica, navodi svjedok, protjerana je, a dok je bio u pekari, vidio je kako prolaze kamioni i prevoze muslimane iz

sela Lapsunj gdje je bilo sabirno mjesto za stanovnike sela Varvare, Gluvačevo Polje, Skrobućani, Lug.

51. Svjedok navodi da poznaje Jukić Željka, poznato mu je da je bio pripadnik „Kinder voda“, a vidio ga je u Srednjoškolskom centru kada je dolazio početkom augusta 1993. godine.

52. Svjedok **Džafer Kaltak** u svom iskazu navodi da je 29. jula ili 01. augusta 1993. godine sa majkom i ocem pobjegao u jednu garažu, da im je kuća bila zapaljena, a dolaskom pripadnika „Kinder voda“, da su bili maltretirani, tukli su ih, a majku otjerali sa ostalim civilima. Navodi da je kasnije sa ocem odveden u Srednjoškolski centar.

53. Cijenjeni su i iskazi svjedoka **Hamdo Kaltak, Alija Hujdur i Esad Brkić**, koji su saglasno kao i prethodni svjedoci govorili o njihovom odvođenju od strane HVO u Srednjoškolski centar, u Vatrogasni dom i prostoriju MUP-a u kojima bilo zatvoreno oko 250 Bošnjaka, a ostalo stanovništvo okupljano u sela Pograđe, Lapsunj, Duge gdje su bili do augusta 1993. godine kada su protjerani iz općine.

54. Svjedok **Esad Vugdalić** je tokom svjedočenja govorio o stanju u Prozoru poslije novembra mjeseca 1992. godine ističući da je sve bilo pod kontrolom Hrvata, da su Bošnjaci postali građani drugog reda, da su pod prisilom išli na položaje protiv srpskih snaga, te da u junu, julu i augustu 1993. godine dolazi do hapšenja i zatvaranja u logore, u Vatrogasni dom, fabriku „Dekorativa“, atomsko sklonište i druge zatvore.

55. Svjedokinja **Šemsa Bećirović** je potvrdila da su 17. jula 1993. godine pripadnici HVO upali u selo Lug i odveli njenog muža i ostale muškarce starije od 15 – 16 godina. Nakon 2 – 3 dana vidjela je supruga u Srednjoškolskom centru zajedno sa Bošnjacima iz ostalih sela. U protjerivanju stanovništva iz sela Lug u selo Duge, učestvovali su Nikola Marić, njegov brat i drugi pripadnici HVO. U selu Duge je ostala 7 – 10 dana, a zatim je otišla u Borovnice gdje je bila do 28. augusta 1993. godine kada se desio „*progon muslimana*“.

56. Da se progon muslimana na teritoriju pod kontrolom ARBiH desio 28. augusta 1993. godine, te da su muškarci zatvarani u logore od strane pripadnika HVO, potvrdili su i saslušani svjedoci **Dževad Kovačević, Amir Konjarić, Muharem Konjarić, Esad Vugdalić i zaštićeni svjedok „A2“**.

57. O okolnostima odvođenju žena i djece iz Skorobučana cijenjen je iskaz **zaštićenog svjedoka „A3“** ističući da ih je pokupila vojska HVO i odvela u Lapsunj, te da su svi bili civili.

58. Da su u oktobru 1992. godine **vojne formacije Hrvatske vojske (HV)** učestvovala u napadu na Prozor i u napadu na bošnjačka sela u periodu na koji se presuda poziva, te o njihovom prisustvu na teritorije općine Prozor, govorili su mnogobrojni svjedoci optužbe.

59. Tako svjedok **Esad Brkić** navodi da je, dok je bio u Srednjoškolskom centru i dok je išao na rad u Juriće, Crni Vrh i na Pidriš, pored vojnika HVO, viđao i pripadnike HV koji su na ramenu imali oznake HV, misli da su bili iz Splita.

60. Svjedok **Hamid Kmetaš** navodi da je Prozor zauzela HVO i da je pored njih bila i HV koja je imala oznake HV, a njeni pripadnici su u govoru imali drugačiji naglasak.

61. U pogledu obilježja koja su nosili pripadnici Hrvatske vojske, na isti način govori i potvrđuje svjedok **Hajrudin Bektaš**, koji pominje i događaj provaljivanja u džamiju koji se desio u maju 1993. godine i gdje je po dolasku u džamiju zatekao dva polupijana, njemu nepoznata vojnika koji su na rukavu imali obilježja HV.

62. Činjenične navode o prisustvu pripadnika Hrvatske vojske na području općine Prozor, također potvrđuje svjedok **Hazim Hodžić** koji je nakon što je uhvaćen, tokom transporta kamionom, vidio vojnike i HVO i HV koje je prepoznao po amblemima na rukavima.

63. Navode o prisustvu jedinica HV na teritoriji općine Prozor i njihovog učešća u napadu saglasno potvrđuju i svjedoci **Almin Dautbegović, Izet Pilav, Arif Pilav, Džafer Kaltak, Esad Beganović, Dževad Kovačević, Šemsa Bećirović, Ibro Selimović, Armin Pračić** koji je također naveo da su ga zarobili pripadnici Velebitske bojne HV, kao i saslušana svjedokinja **Đula Berić – Sultanić** koja je izjavila da su u šestom mjesecu 1993. godine došla dva vojnika da pretresu njen stan i za koja je, po naglasku kojim su govorili, zaključila da su iz Hrvatske.

64. Apelaciono vijeće je u potpunosti prihvatilo iskaze naprijed navedenih svjedoka, čiji iskazi su ispravno cijenjeni i od strane prvostepenog vijeća, koji su kao učesnici događaja sasvim jasno i saglasno svjedočili o okolnostima napada, mjestima napada, ko su učesnici napada, te koje se radnje poduzimanju prema civilima. Detaljnom analizom

iskaza navedenih svjedoka, cjenjenih pojedinačno i u međusobnoj vezi, te u vezi sa uloženim materijalnim dokazima⁵, nesumnjivo se zaključuje da je u vremenskom periodu na koji se optužba poziva izvršen napad od strane vojnih formacija HVO i HV, na civilno bošnjačko stanovništvo grada Prozora i pripadajućih sela općine Prozor (Duge, Lapsunj, Klek, Skrobučane, Klek, Munikoze, Varvare, Kovačevo polje, Uzdol, Ustirame, Poroš, Gorica, Kranjčići, Lug Donji - Gornji, Višnjani, Orašac, Gluvačevo polje, Pograđe), te da je tom napadu prethodilo oduzimanje oružja, a potom odvođenje i zatvaranje bošnjačkih muškaraca u logore na području općine Prozor (Srednjoškolski centar, Vatrogasni dom, atomsko sklonište, MUP...) i Hercegovine (Dretelj), te protjerivanjem preostalog bošnjačkog stanovništva na teritoriju pod kontrolom ARBiH.

65. Pored iskaza svjedoka, da su jedinice HV učestvovala u napadu na općinu Prozor zajedno sa vojnim formacijama HVO proizilazi i iz sadržaja dokaza Tužilaštva **T-57**, odnosno Izvještaja o situaciji na terenu sačinjenog od strane Brigade „Rama“ HVO od 24. oktobra 1992. godine u kojem je navedeno da su „...grad Prozor i Ramsko jezero u kontroli HV Prozor.“ Navedeno također proizilazi iz tačke 3. Zapovijedi Stožera OS Zenica od 26. novembra 1992. godine koja je upućena svim jedinicama HVO (**T-62**) u kojoj se navodi: *„Pripadnici HV kcji su prisutni na ovim prostorima, a nose oznake HV, upozorit da skinu oznaku jer time uvlačimo RH u probleme.“* Isto tako u materijalnom dokazu **T-63**, odnosno Zapovijedi HVO Općinski stožer Mostar izdatoj 09. decembra 1992. godine, u tački 3. stoji da treba *„Pripadnike HV zamoliti /uz obješnjerje/ da za vrijeme boravka na našim prostorima nose oznake HVO.“*

66. U pogledu učešća HV u sukobima na području općine Prozor govore i dokazi **T-108**, **T-132** i **T-133**, odnosno Zahtjev za spas muslimanskog stanovništva Prozora i sela prozorske opštine od 17. augusta 1993. godine, upućen Međunarodnom crvenom križu-krstu od strane Odbora za povratak legalnih organa i prognanih lica Prozor-Jablanica (**T-108**), Kratkog pregleda zbivanja i stanja u prozorskoj opštini od 10. aprila 1994. godine, sačinjen od strane Opštinskog centra za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava-Prozor (**T-132**) i Informacije o situaciji u opštini Prozor prije i poslije brutalne agresije HVO i HV od 23./24. oktobra 1992. godine i položaja muslimanskog naroda u vezi sa događajima od 20. aprila 1994. godine, sačinjene od strane Opštinskog centra za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava-Prozor (**T-133**) u kojima se HV spominje u kontekstu učešća u oružanim sukobima na području općine Prozor, na strani HVO.

⁵ Materijalni dokazi optužbe T-59, T-62, T-63, T-66, T-92, T-104, T-108, T-125, T-132 i T-133.

67. Zaključak o prisustvu pripadnika HV na području općine Prozor također proizilazi iz Informacije podcentra SIS Rama od 12. januara 1994. godine, u kojoj je navedeno da se dana 11. januara 1994. godine desio incident između pripadnika HV, jedinice „Marija Vlačić“ i pripadnika VP Prozor, odnosno da je nekoliko pripadnika VP Prozor pretuklo jednog pripadnika navedene jedinice HV (T-125).

68. Ocjenom svih navedenih materijalnih dokaza ovo vijeće je izvelo jasan i nesporan zaključak da su u inkriminisanom vremenskom periodu jedinice HV bile prisutne na teritoriji općine Prozor.

69. Na osnovu provedenih dokaza subjektivne i objektivne prirode, kako optužbe tako i odbrane, Apelaciono vijeće je utvrdilo da je u općini Prozor, u drugoj polovini 1992. godine, došlo do postepenog zaoštavanja odnosa između vojnih komponenti hrvatskog i bošnjačkog naroda koje je kulminiralo ubistvom pripadnika HVO Frane Zadre na Crnom Vrh, od strane pripadnika ARBiH, dana 23. oktobra 1992. godine i izbijanjem otvorenog sukoba nakon kojeg je HVO zauzelo grad Prozor i veći dio teritorije općine, te da je postojao plan „BE“⁶ o djelovanju ARBiH, odnosno Teritorijalne odbrane (TO), samostalno ili u sadejstvu sa jedinicama TO susjednih općina. Pri tome, iz dokaza O-34 ne proizilazi izričito da je djelovanje ARBiH prema navedenom planu „BE“ bilo usmjereno protiv jedinica HVO. Prigovorima odbrane, da je druga strana odgovorna za izbijanje neprijateljstva, odnosno da se radilo o odbrani od napada jedinica ARBiH na HVO, ne može se osporiti postojanje napada protiv nekog konkretnog civilnog stanovništva⁷, niti ta okolnost može biti opravdanje za izvršenje napada na pripadnike određenog naroda. Iz iskaza svjedoka i uloženi materijalnih dokaza optužbe nesumnjivo proizilazi da je u inkriminisanom periodu postojao širok i sistematičan napad jedinica HVO usmjeren protiv bošnjačkog civilnog stanovništva općine Prozor. Dakle, svaki napad na civilno stanovništvo neprijatelja je protivpravan i zločini počinjeni u okviru jednog takvog napada mogu se, ako su ispunjeni i svi drugi uslovi, okvalifikovati kao zločini protiv čovječnosti.⁸

⁶ Dokaz odbrane O-34.

⁷ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Drago, jub Kunarac i dr.*, paragraf 88.: „Dokazi o napadu druge strane na civilno stanovništvo optuženog mogu se izvoditi samo ako se njima pokušava "dokazati ili opovrci neki od navoda iz optužnice", a osobito navod tužioca o tome da je postojao rasprostranjeni ili sistematski napad usmjeren protiv nekog civilnog stanovništva. Tvrdim da je druga strana odgovorna za izbijanje neprijateljstva ne može se, na primjer, dokazati da nije postojao napad protiv nekog konkretnog civilnog stanovništva.”

⁸ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Drago, jub Kunarac i dr.*, paragraf 87.: „Kao što je primjetilo Pretresno vijeće, prilikom utvrđivanja da li je došlo do napada na neko konkretno civilno stanovništvo, irelevantno je da je druga strana takode pocinila zvjerstva protiv civilnog stanovništva neprijatelja. To što je jedna strana izvršila napad na civilno stanovništvo druge strane ne opravdava napad te druge strane na civilno stanovništvo one prve, a niti ne iskjučuje zaključak da su snage te druge strane zapravo svj napad usmjerile upravo na civilno stanovništvo kao takvo. Svaki napad na civilno stanovništvo neprijatelja je protivpravan i zločini počinjeni u okviru jednog takvog napada mogu se, ako su ispunjeni i svi drugi uslovi, okvalifikovati kao zločini protiv čovječnosti.”

70. Iskazi svjedoka optužbe o izbijanju sukoba između ARBiH i HVO u oktobru 1992. godine na teritoriji općine Prozor i napadu na bošnjačka sela, razoružavanju bošnjačkog stanovništva nastanjenog na području pod kontrolom HVO, uništavanju i oduzimanju njihove imovine, ograničavanju kretanja, te postojanju logora u koje su zatvarani bošnjaci i protjerivanju bošnjačkog stanovništva iz općine Prozor su potkrijepljeni i uložnim materijalnim dokazima Tužilaštva BiH⁹.

71. Analizom iskaza saslušanih svjedoka i sadržaja materijalnih dokaza, ovo vijeće je također zaključilo da je napad, u vremenskom periodu naznačenom u izreci presude, po svom karakteru bio širok jer po svom opsegu uključuje veliki broj zabranjenih radnji poduzetih prema velikom broju bošnjačkog civilnog stanovništva kako samog grada Prozora tako i šire, sela na teritoriji općine Prozor koji su postali žrtve protjerivanja, fizičkog zlostavljanja, prisilnog nestanka i drugih oblika nečovječnog postupanja koji u svojoj ukupnosti i efektima, napad čine rasprostranjenim. Osim toga, analizirajući sam karakter i okolnosti napada, zaključuje se da do napada na civilno bošnjačko stanovništvo nije došlo nasumice, jer su široko rasprostranjena djela nečovječnog postupanja višestruko ponavljana prema istom ili sličnom obrascu zločina na navedenom području. Takav zaključak jasno proizilazi iz saglasnih iskaza svjedoka optužbe, kako onih koji su živjeli u gradu Prozoru, tako onih koji su živjeli u istom ili različitim selima općine Prozor, a koji na skoro identičan način govore o razoružavanju civila bošnjačkih sela, uništavanju i pljačkanju imovine, načinu prikupljanja civilnog stanovništva u pojedinim selima i njihovom deportovanju na teritoriju pod kontrolom ARBiH, hapšenju i zatvaranju muškaraca u oformljene logore, prisilnom nestanku i vršenju drugih nečovjećih krivičnih djela.

72. Dakle, cijeneći iskaze svih svjedoka koji su svjedočili na naprijed navedene okolnosti i uložene materijalne dokaze, apelaciono vijeće nalazi dokazanim da je u vrijeme obuhvaćeno izrekom ove presude, na području općine Prozor, postojao napad, da je napad poduzet od strane vojnih formacija HVO i HV, da je napad po svom karakteru bio širok i sistematičan, te da je isti bio usmjeren protiv civilnog stanovništva.

2. Usmjerenost napada protiv civilnog stanovništva

⁹ Materijalni dokazi Tužilaštva BiH od T-57 do T-61, T-76, T-81, T-82, T-84, T-87, T-88 T-97, T-98, T-100, T-105, T- 106, T-111, T-114, T-126, T-133 i T-134.

73. Drugi opći element krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti kojeg je neophodno utvrditi jeste da je napad je usmjeren protiv civilnog stanovništva.

74. Kada je u pitanju status lica prema kojima su počinjene radnje, ovo vijeće nalazi ispravnim pozivanjem prvostepenog vijeća na opću odredbu zajedničkog člana 3. ženevskih konvencija prema kojem se civilima imaju smatrati "osobe koje ne učestvuju neposredno u neprjateljstvima, podrazumjevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i osobe onesposobljene za borbu usljed bolesti, ranjavanja, lišenja slobode ili iz kojeg bilo drugog uzroka."¹⁰ U slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatrat će se civilom.

75. Imajući u vidu utvrđene činjenice u kontekstu postojanja i karaktera napada, ovo vijeće je ocijenilo da nema nikakve sumnje da su sva lica prema kojima je bio usmjeren napad bili civili, da su muškarci civili odvođeni u logore, a žene, djeca i starije osobe protjerane sa područja općine Prozor koje je kontrolisalo HVO, samo zato što su bili muslimani, odnosno Bošnjaci, iz čega se izvodi zaključak o napadu koji je preduzet na diskriminatornoj osnovi. Svi svjedoci Tužilaštva su potvrdili da je veći dio teritorije općine Prozor, nakon sukoba između ARBiH i HVO iz oktobra 1992. godine, bio pod kontrolom HVO, te da se napad odvijao isključivo prema civilnom stanovništvu koje nije imalo oružje, uniformu, niti je djelovalo u okviru borbenog konteksta, iz čega nesporno proizilazi zaključak da civilno stanovništvo nije bilo sporedni, već primarni cilj napada.

76. Naime, iz provedenih dokaza jasno proizilazi da, nakon sukoba između ARBiH i HVO u oktobru 1992. godine, na teritoriji općine Prozor pod kontrolom HVO nije bilo oružanih formacija bošnjačkog naroda koje su pružale organizirani otpor HVO, niti je bošnjačko stanovništvo bilo naoružano, niti se borilo, odnosno pružalo oružani otpor vojnim snagama HVO. Isto tako, u momentu napada jedinica HVO na bošnjačka sela i prikupljanja bošnjačkih muškaraca i njihovog odvajanja od ostalog stanovništva, nije bilo otpora, niti su isti bili naoružani.¹¹

77. Prema tome, uzimajući u obzir sredstva i metode korištene tokom napada, status žrtava, njihov broj, diskriminatorni karakter napada, prirodu krivičnih djela počinjenih tokom napada, zaključuje se da je cilj napada, koji je bio širok i sistematičan, bilo civilno bošnjačko stanovništvo općine Prozor.

¹⁰ Član 3. stav 1. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba propisuje da će se prema ovoj kategoriji stanovništva postupati, u svakoj prilici čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju, imovnom stanju ili kojem drugom sličnom mjerilu.

¹¹ Svjedoci Zejnil Grcić, Galib Sabitović, Almin Dautbegović, Arif Pilav, "S2", Esmā Bekrić, Armin Pračić, Ibrahim Husić, Numo Kovačević, Ekrem Hubijar, Fadil Zec.

3. Svijest optuženog o postojanju napada i da njegove radnje čine dio tog napada

78. Svijest (zakonski termin „znanje“) kao elemenat ovog krivičnog djela predstavlja subjektivnu dimenziju njegovog zakonskog bića i prema zakonskoj ekspresiji on se sastoji u tome da je učinilac „znao za takav napad“. Iako izražen dosta uopštenom formulacijom koja zahtijeva postojanje svijesti u vidu „znanja“, on zapravo podrazumijeva postojanje svijesti o postojanju napada navedenog karaktera, te da se njegove radnje preduzimaju u okviru toga napada. U okolnostima konkretnog slučaja, bilo je potrebno utvrditi da li je optuženi Željko Jukić u vrijeme preduzimanja inkriminiranih radnji bio svjestan da se radi o napadu koji je po svom karakteru širok, sistematski ili organizovan, te da radnje preduzima u okviru takvog napada i sa diskriminatornom namjerom, tj. da se one preduzimaju na diskriminatornoj osnovi. Pri tome se ne zahtijeva da je on, kako je već naprijed navedeno, bio svjestan pojedinosti napada ili detalja zvaničnog plana državnih ili nekih drugih struktura, niti mora odobravati kontekst u kojem se čine njegova djela.¹² Dovoljno je da optuženi razumije opći kontekst u kojem je djelovao.¹³

79. Zaključak o postojanju povezanosti radnji koje se optuženom stavljaju na teret i širokog i sistematskog napada na civilno stanovništvo (kauzalna veza), ovo vijeće je zasnovalo na sljedećim okolnostima: prisustva optuženog na području općine Prozor u inkriminisanom periodu i njegovom znanju o dešavanjima u tom periodu na teritoriji općine, te neposrednog učešću optuženog u pojedinim radnjama napada na civilno stanovništvo, kao što je fizičko zlostavljanje, nezakonito odvođenje i zatvaranje bošnjačkih civila u logore i druge opisane radnje nečovječnog postupanja, pri čemu je optuženi bio svjestan dešavanja u okvirima kojih te radnje preduzima.

80. S obzirom na vrstu krivičnog djela za koje je optuženi Željko Jukić ovom presudom oglašen krivim, jasno proizilazi da je optuženi Željko Jukić, kao pripadnik Brigade „Rama“ HVO, odnosno kao pripadnik „Kinder voda“ i stanovnik sela Ometala i općine Prozor, prema kazivanju svjedoka, također stanovnika iste općine, u periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, bio prisutan i viđan na širem području općine Prozor, te da je bio *svjestan postojanja napada* jer u kontekstu krivičnog djela koje mu se stavlja na teret, sam ili sa drugim pripadnicima HVO učestvuje u prikupljanju stanovništva općine Prozor i

¹² MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Fatmir Limaj*, paragraf 190.

¹³ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dario Kordić*, paragraf 185.

njihovom deportovanju na teritoriju pod kontrolom ARBiH, u hapšenju i zatvaranju muškaraca u logore koji su na području iste općine formirani u tu svrhu, učestvuje u deportovanju muškaraca u logore na području Hercegovine, u prisilnom nestanku, fizičkom zlostavljanju i vršenju drugih nečovječnih krivičnih djela.

81. Optuženi je bio *svjestan svojih djela* i da ta djela *čine dio* širokog i sistematičnog napada, ista htio i činio na način koji kod žrtava izazivaju strah za sopstveni život i život najbližih, bol i patnju, a na što ukazuje brojnost radnji poduzetih u relativno kratkom vremenskom periodu kao i broj civilnih osoba prema kojim te radnje poduzima, te bio svjestan, odnosno htio i znao da radnje koje poduzima, čini prema nenaoružanom civilnom bošnjačkom stanovništvu grada Prozora i pripadajućih sela općine Prozor, a o čemu su tokom postupka svjedočili saslušani svjedoci. Da je optuženi Željko Jukić bio pripadnik Brigade „Rama“ HVO i jedinice poznate kao „Kinder vod“¹⁴ potvrdili su takođe svjedoci optužbe koji su svjedočili o kritičnim događajima u kojima je upravo optuženi Željko Jukić učestvovao i imao aktivnu ulogu, a čiji iskazi su pokrijepljeni materijalnim dokazima optužbe¹⁵, na koji način je otklonjena svaka sumnja u pogledu pripadnosti optuženog formacijama HVO prisutnim na području općine Prozor.

82. Imajući u vidu utvrđeno činjenično stanje, Apelaciono vijeće je zaključilo da nema sumnje da je optuženi Željko Jukić *bio svjestan*, odnosno znao za postojanje rasprostranjenog vršenja zločina koji su organizovani i planski usmjereni protiv civilnog bošnjačkog stanovništva općine Prozor, te nema sumnje da je znao i htio da i njegova djela budu dijelom napada i da doprinese takvom napadu protiv civilnog stanovništva.

83. Konačno, na temelju izvedenih dokaza, Apelaciono vijeće nalazi dokazanim postojanje općih elemenata krivičnog djela iz člana 172. KZ BiH, odnosno nesporno zaključuje da je u periodu od jula do kraja septembra 1993. godine, na području općine Prozor, izvršen širok i sistematski napad, koji je bio usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva, a koji je uključivao zatvaranja u logore i teška oduzimanja slobode, nečovječna djela, pljačkanja imovine stanovništva, namjerna i teška uskraćivanja osnovnih prava zbog pripadnosti određenoj skupini ljudi, a sve s ciljem progona bošnjačkog stanovništva sa područja općine Prozor pod kontrolom HVO, koji napad je izvršen od strane formacija HVO i HV.

¹⁴ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Esad Brkić, Avdo Husić, Ibrahim Grcić, Amir Konjarić, Mujo Perviz, Dervo Kmetaš, Ibro Selimović, Hajrudin Bektaš, zaštićeni svjedoci „A1“, „A3“ i „S2“ izričito ukazuju da je optuženi bio pripadnik „Kinder voda“ Vojne policije kojeg su sačinjavali mlađi pripadnici Brigade „Rama“ HVO.

¹⁵ Materijalni dokazi Tužilaštva BiH T-34, T-35 i T-84.

4. Identitet optuženog i njegovo prisustvo u mjestima preduzimanja radnji izvršenja

84. Jednako kao i u toku prvostepenog postupka, kao činjenicu od odlučujućeg značaja odbrana je postavila pitanje identifikacije počinioca krivičnog djela u osobi optuženog Željka Jukića, ističući da kvalitet iskaza svjedoka optužbe, nije takav da se na njihovim iskazima mogu uspostaviti pouzdani osnovi za identifikaciju optuženog.

85. Apelaciono vijeće je u ovom dijelu cijenilo i prihvatilo kriterije koji su uspostavljeni od strane prvostepenog vijeća, ukazujući da je pažljivom ocjenom svih provedenih dokaza, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti, sporno pitanje identiteta izvršioca krivičnog djela, analizirano i cijanjeno kroz fizički izgled počinioca krivičnog djela, prepoznavanje optuženog od strane svjedoka i izgled uniforme i naoružanje koje je nosio, te prisustvo optuženog u vrijeme i na mjestu preduzimanja inkriminiranih djela

86. *U pogledu fizičkih karakteristika počinioca krivičnog djela* svjedoci Tužilaštva i odbane su se izjašnjavali u pogledu boje i dužine kose, rasta i stasa, životne dobi, te drugih karakterističnih obilježja prije i u vrijeme kada je poduzimao zabranjene radnje. Tako su saslušani svjedoci **Zejnir Grcić, Galib Sabitović, Avdo Husić, Ibrahim Lulić, Hajrudin Bektaš i Emir Korman** istaknuli da je osoba koja je preduzimala inkriminirane radnje, u predmetnom periodu, imala plavu, odnosno svijetliju boju kose, a svjedoci **Almin Dautbegović, Šemsa Bećirović, Hamid Kmetaš** (prilikom saslušanja u Tužilaštvu BiH izjavio da je osoba imala svijetliju kosu, bez preciziranja koje boje ¹⁶) i **Ekrem Hubijar**. Suprotno navedenim iskazima, svjedoci odbrane **Slavko Sićaja i Božo Beljo** navode da je Željko Jukić imao crnu kosu, a **Danko Čališ** da je imao tamno smeđu, skoro crnu kosu. Dalje, u pogledu dužine kose svi svjedoci optužbe¹⁷ koji su se izjašnjavali u pogledu ove činjenice, saglasni su da je počinilac imao malo dužu kosu, bez navođenja precizne dužine. Na istu okolnost svjedoci odbrane¹⁸ su saglasno izjavili da je Željko Jukić uvijek bio kratko i uredno ošišan.

87. Upoređujući navedene opise i naznačene karakteristike i obilježja počinioca sa rastom, stasom i drugim fizičkim karakteristikama i obilježjima optuženog Željka Jukića, kao i sa relevantnim materijalnim dokazima¹⁹, odnosno sa fotografijama optuženog Željka

¹⁶ Zapisnik o saslušanju svjedoka Hamida Kmetaša broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 17. novembra 2011. godine.

¹⁷ Svjedoci Tužilaštva BiH Galib Sabitović, Šemsa Bećirović, Ibrahim Lulić, Hajrudin Bektaš i Armin Pračić.

¹⁸ Svjedoci odbrane Mate Zelić, Nenad Meter, Slavko Sićaja, Božo Beljo, Danko Čališ, Pero Kovačević, Josip Jukić i Ante Pavlović.

¹⁹ Materijalni dokazi odbrane O – 10 i O – 12.

Jukića, nesumnjivo je da opis počinioca od strane svjedoka optužbe, uz manja odstupanja, odgovara izgledu optuženog Željka Jukića sa uloženi fotografija, kao i njegovom sadašnjem izgledu. Određena odstupanja u opisu, su stvar subjektivnog doživljaja i posljedica različitog percipiranja svakog pojedinca, zapravo ovo vijeće cijeni logičnim i očekivanim neka odstupanja u opisu, posebno ako se imaju u vidu traumatične okolnosti u kojima se događaj odvija. Svjedoci zbog uticaja drugih faktora, kao što su udaljenost, jačina osvjetljenosti, protek vremena od kada su se događaji desili, određenu osobu različito vide i doživljavaju. Svjedoci odbrane, saglasno svjedocima tužilaštva, navode da je optuženi u to inkriminisano vrijeme imao kratku kosu (frizuru), a suprotno svjedocima tužilaštva, da je imao crnu kosu, uz izuzetak Danka Čališa koji je rekao da je imao *tamno smeđu, skoro crnu kosu*. Imajući u vidu izneseno, ovo vijeće zaključuje da su pomenuti svjedoci odbrane, koji su u srodničkim i prijateljskim odnosima sa optuženim Jukić Željkom, imali interesa da svojim kazivanjem olakšaju položaj optuženog u krivičnom postupku, govoreći suprotno mnogim i u osnovi saglasnim iskazima svjedoka odbrane da je imao drugačiju boju kose.

88. Uzimajući u obzir i ostale, od svjedoka, spomenute karakteristike učinioca – mršavost, omanji ili srednji rast, široko čelo i širi nos, ben na desnoj strani lica, apelaciono vijeće nalazi da opis u potpunosti odgovara današnjem izgledu optuženog Željka Jukića, kao i njegovom izgledu u inkriminisanoj periodu. Pri tome, Vijeće takođe nalazi da svijetlija i malo duža kosa, kako su opisivali svjedoci optužbe, u većoj mjeri odgovara izgledu optuženog, nego crna i kratka kosa.

89. Stoga, i po ocjeni apelacionog vijeća, osoba koju su navedeni svjedoci opisali i vidjeli da preduzima inkriminisane radnje, ne ostavljaju dilemu da se upravo radilo o optuženom Jukić Željku.

90. Izjašnjavajući se *na okolnost kako je Željko Jukić bio obučen i koje oružje je imao kod sebe*, svjedoci optužbe²⁰ su na glavnom pretresu naveli da su optuženog vidjeli u vojnoj uniformi²¹, šarenoj – maskirnoj²², crnoj²³, da je imao bijeli opasač²⁴, dok je svjedok „A1“ izjavio da je optuženi i drugi pripadnici HVO koji su bili sa njim, imali više uniformi, da su nekad nosili crnu, nekad šarenu, da su imali najmanje te dvije uniforme, te da su možda

²⁰ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Galib Sabitović, "S7", Izet Pilav, Arif Pilav, "S2", Džafer Kaltak, Hamdo Kaltak, Alija Hujdur, Esad Beganović, Mirza Bektaš, "A1", Avdo Husić, Dževad Kovačević, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Đula Berić – Sultagić, Mujo Perviz, Hamid Kmetaš, Hajrudin Bektaš, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

²¹ Svjedoci Tužilaštva BiH Galib Sabitović, "S2" i Hamdo Kaltak.

²² Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Arif Pilav, Alija Hujdur, Esad Beganović, Mirza Bektaš, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Đula Berić – Sultagić, Hamid Kmetaš, Hajrudin Bektaš, Emir Korman i Ekrem Hubijar.

²³ Svjedoci Tužilaštva BiH "S7", Izet Pilav, Džafer Kaltak, Mujo Perviz i Hamid Kmetaš.

²⁴ Svjedoci Tužilaštva BiH Ibrahim Grcić i Ibrahim Lulić.

imali i zelenkastu uniformu. Da je optuženi nosio zelenu uniformu potvrdili su svjedoci odbrane²⁵. Tako svjedok **Galib Sabitović** u izjavi datoj u fazi istrage²⁶ navodi da su vojnici HVO imali zelena vojnička odijela, dok je na glavnom pretresu izjavio da kada ga je vidio u selu Duge, nije siguran, ne može se sjetiti da li je optuženi imao šareno ili crno odijelo. Govoreći o razlikama između onoga što je na ove okolnosti govorio na glavnom pretresu i u fazi istrage, svjedok objašnjava da je u fazi istrage ispitivan u vezi sa Marić Nikolom i da je bio koncentrisan na okolnosti vezane za njega. Svjedok **Avdo Husić** je također govorio o različitim uniformama u različitim prilikama, ističući da je optuženi jednom prilikom imao crnu uniformu i automatsku pušku, dok je drugom prilikom nosio šarenu vojnu uniformu. U pogledu naoružanja koje su vidjeli, svjedoci su navodili da je Željko Jukić imao automatsku pušku²⁷, pušku²⁸ i pištolj²⁹.

91. Apelaciono vijeće je iskaze svjedoka koji su svjedočili na okolnost poznavanja i prepoznavanja optuženog, analiziralo i cijenilo kako pojedinačno, tako i u vezi sa ostalih provedenim dokazima, pri čemu je uzet u obzir stepen poznavanja optuženog i u vezi sa tim poznavanje prilika u kojim je optuženi živio, kuda se kretao, činjenicu da je određeni broj svjedoka iste ili približne dobi optuženom, te i činjenicu da je Prozor manji grad, sa relativno malim brojem stanovnika gdje se ljudi međusobno viđaju i prepoznaju bez obzira što nisu u porodičnim, prijateljskim ili nekim drugim vezama, te zaključilo da su svjedoci na koje se ova presuda poziva, u dovoljnoj mjeri poznavali optuženog Željka Jukića da bi ga prepoznali i identifikovali i u sudnici. Pri tome se imala u vidu i činjenica na koju je odbrana ukazivala, da pojedini svjedoci nisu mogli odgovoriti na pitanja o porodičnim prilikama Željka Jukića ili su davali pogrešan odgovor na te okolnosti. Međutim, poznavanje ili nepoznavanje porodičnih prilika nije nužno isključivi pokazatelj za poznavanje i prepoznavanje optuženog, naročito ako se imaju u vidu drugi faktori koji se razmatraju u pogledu identifikacije optuženog, kao i činjenicu da su mnogi svjedoci poznavali optuženog iz školskog perioda i ono što su o optuženom znali to i govorili, dok su drugi svjedoci optuženog viđali po gradu, površno ga poznavali ili ga dugo vremena nakon rata nisu vidjeli. Upravo iz tih razloga, činjenica da li je optuženi boravio u Njemačkoj, s kime se družio prije rata, ili koju je školu završio, na čemu je insistirala odbrana prilikom unakrsnog ispitivanja svjedoka, po ocjeni ovog vijeća, ne dovodi u pitanje kredibilitet i vjerodostojnost iskaza saslušanih svjedoka.

²⁵ Svjedoci odbrane Mate Zelić, Nenad Meter, Božo Beljo, Danko Čališ i Ante Pavlović.

²⁶ Zapisnik Tužilaštva BiH o saslušanju Galiba Sabitovića broj KT – RZ – 100/05 od 09. jula 2009. godine.

²⁷ Svjedoci Tužilaštva BiH Zejnil Grcić, Galib Sabitović, Mirza Bektaš, Ibrahim Grcić i Hajrudin Bektaš.

²⁸ Svjedoci Tužilaštva BiH Izet Pilav, Arif Pilav, "S2", Džafer Kaltak, Dževad Kovačević, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Đula Berić – Sultagić, Mujo Perviz, Hamid Kmetaš i Emir Korman.

²⁹ Svjedoci Tužilaštva BiH Izet Pilav, Arif Pilav, Ibrahim Grcić, Ibrahim Lulić, Hamid Kmetaš i Emir Korman.

92. U pogledu vojne uniforme i naoružanja koje je optuženi nosio, ovo vijeće je također poklonilo vjeru svjedocima optužbe. Prilikom ocjenjivanja njihovih iskaza u pogledu ove okolnosti, cijenjen je protek vremena od kada su inkriminisane radnje preduzete, te saglasnost svjedoka oko činjenice da su u tom periodu pripadnici HVO nosili različite uniforme. Navedeno ne isključuje vjerodostojnost iskaza svjedoka odbrane koji su tvrdili da je optuženi nosio zelenu uniformu, niti isključuje mogućnost da je optuženi boravio na liniji prema Kupresu, u vrijeme koje nije obuhvaćeno osuđujućom presudom. Navedena mogućnost ostaje otvorena, naročito ako se uzme u obzir da su se inkriminisane radnje dešavale u periodu od nekoliko mjeseci i da je između pojedinih radnji dovoljna vremenska distanca za kretanje sa jednog mjesta na drugo, uključujući i liniju odbrane prema Kupresu, obzirom da se sve dešavalo u krugu od nekoliko desetina kilometara i da je bilo moguće, u relativno kratkom vremenskom periodu, doći sa jednog lokaliteta na drugi unutar teritorije općine Prozor.

93. Slijedom svega navedenog, imajući u vidu opise fizičkih karakteristika učinioca inkriminiranih radnji i činjenicu da dati opisi odgovaraju izgledu optuženog Željka Jukića, te da je veliki broj svjedoka koji su poznavali optuženog Željka Jukića iz vremena prije rata, ili su ga upoznali direktno ili posredno u tokom rata, potvrdio da je optuženi Željko Jukić preduzimao nedozvoljene radnje, ukazuje se neutemeljenom teza odbrane da je optuženi Jukić Željko u vremenskom periodu kada su preduzimane zabranjene radnje prema civilnom bošnjačkom stanovništvu na području općine Prozor, bio na liniji odbrane prema Srbima, na Kupresu, kao i teza o iskonstruisanim i neuvjerljivim navodima svjedoka koji su tvrdili da poznaju optuženog i nemogućnosti da se na takvim iskazima izvrši identifikacija optuženog Jukić Željka kao učinioca zabranjenih radnji.

94. Primjenom ranije istaknutih, praksom MKSJ utvrđenih, relevantnih faktora za ocjenu da li je svjedočenje dovoljan osnov za identifikaciju počinioca krivičnog djela, na utvrđeno činjenično stanje, ovo vijeće zaključuje da su svjedočenja o okolnostima bitnim za identifikaciju, data u dovoljnoj mjeri da se utvrdi van svake sumnje da je učinilac radnji navedenih u osuđujućem dijelu izreke presude, upravo optuženi Željko Jukić.

B. POSEBNI OBLICI ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI

95. Nakon što je utvrdilo postojanje opštih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH koji su **zajednički za sve oblike ovog djela**, ovo vijeće

je na temelju provedenih dokaza utvrdilo postojanje i posebnih oblika ovog djela, odnosno krivnju optuženog za njihovo počinjenje, kako je to navedeno u izreci ove presude. U nastavku će apelaciono vijeće obrazložiti ispunjenost elemenata posebnih oblika ovog djela iz tačke h) u vezi sa tačkama d), i) i k), odnosno izvršenje progona i to: prisilnim preseljenjem stanovništva pod tačkom 7, prisilnim nestankom osoba pod tačkama 3 i 8, te drugim nečovječnim djelima pod tačkama 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11 i 12 izreke presude.

96. Prema odredbi člana 172. stava 1. tačka h) ovaj oblik djela se sastoji u progону bile koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava zakona, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda Bosne i Hercegovine, dok je u odredbi iz stava 2. tačke g) definisano značenje ovog pojma, odnosno definisani uslovi koji moraju biti ispunjeni da bi prethodne radnje progona predstavljale ovaj oblik zločina protiv čovječnosti. Dakle, pored prethodno navedenih zajedničkih elemenata koji se odnose na sve oblike ovog djela (široki i sistematski napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva uz postojanje svijesti o karakteru takvog napada), posebni elementi koji moraju biti ispunjeni da bi postojao progon kao poseban oblik ovog djela su sljedeći: da je namjerno učinjeno teško, međunarodnom pravu suprotno, uskraćivanje osnovnih prava; da su radnje usmjerene prema osobama radi njihove pripadnosti određenoj grupi ili zajednici ili je učinilac imao u vidu grupu ili zajednicu kao takvu; da je to bilo zasnovano na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu; da su te radnje počinjene u vezi sa bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ili bilo kojim krivičnim djelom propisanim ovim zakonom ili bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti Suda BiH.

97. Iz iznesenog proizlazi da **zločin progona** obuhvata sve radnje kojima se druge osobe progone na *diskriminatornoj osnovi* i sa *namjerom diskriminacije*, odnosno takve radnje kojima se drugima namjerno i u velikoj mjeri oduzima određeno pravo zato što pripada određenoj skupini ljudi ili ljudskoj zajednici. Objektivni element progona (*actus reus*) kao zločina protiv čovječnosti jeste *grubo i flagrantno uskraćivanje* na diskriminatornoj osnovi nekog osnovnog prava koje je utvrđeno međunarodnim običajnim ili konvencijskim pravom, a koje po svom kvalitetu doseže isti stepen težine, odnosno kriminalne količine kao i druga djela koja su obuhvaćena ovim djelom iz člana 172. Najkraće, za postojanje odnosno primjenu ovog oblika zločina protiv čovječnosti, moraju

biti *kumulativno* ispunjeni sljedeći uvjeti: *prvo*, već navedeni elementi koji su *zajednički* za sve oblike ovog zločina; *drugo*, *grubo ili flagrantno uskraćivanje osnovnih prava* koje je suprotno međunarodnom pravu i *treće*, *diskriminatorna osnova*. Konkretni oblici ispoljavanja ovog zločina mogu biti dosta različiti: to mogu biti povrede osnovnih i neotuđivih ljudskih prava kao što su pravo na život, slobodu i osobnu bezbjednost, pravo da ne bude držan u ropstvu ili kmetstvu, da ne bude podvgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju i kažnjavnju, kao i pravo da ne bude samovoljno uhapšen, zatočen ili protjeran. Kao ovaj vid zločina mogu se kvalifikovati i radnje kojima se čine teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta ili lišavanja slobode ako se čine na navedenoj diskriminatornoj osnovi (vid. i prvostepenu presudu u *predmetu protiv Blaškića*, predmet br. IT-95-14-T.3.3.2000., pasus 220).

98. Osim navedenih, progon se može ispoljavati i radnjama i djelima koja su naizgled manje teška, kao što su npr. djela koja su upravljena protiv imovine, ukidanje prava na rad i obrazovanje, ekonomskih i imovinskih prava i sl., ukoliko su ona učinjena uz postojanje diskriminatorne namjere, tj. ako su utemeljena na diskriminatornoj osnovi. To znači da radnje ne moraju nužno predstavljati napad na tjelesni ili duševni integritet žrtve, već to može biti i napd na njihova politička, društvena i ekonomska prava, pod uslovom da se ipak radi o takvim djelima kojima se, *suprotno međunarodnom pravu, teško uskraćuju osnovna ljudska prava na diskriminatorncj osnovi* (čl. 172. st. 2. tač. g).

Iz naprijed iznesenog proizilazi da je jedan od osnovnih elemenata progona kao oblika zločina protiv čovječnosti, da se radnje preduzimaju sa diskriminatornom namjerom, odnosno na diskriminatornoj osnovi. U predmetnom slučaju, na osnovu provedenih dokaza, utvrđeno je da je optuženi Željko Jukić preduzetim radnjama vršio progon u navedenoj namjeri, jer je bio svjestan da to čini na vjerskoj i etničkoj osnovi i to je htio, čineći to radnjama koje su se sastojale u fizičkom zlostavljanju, prisilnom preseljenju stanovništva, prisilnim nestanku i drugim nečovječnim djelima.

1. Prisilno preseljenje stanovništva

99. Radnjama opisanim u tački 7 izreke presude optuženi Željko Jukić je počinio progon prisilnim preseljenjem bošnjačkog stanovništva na teritoriji općine Prozor. Deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva definisana je tačkom d) stava 2. člana 172.

KZ BiH kao „prisilno iseljere je osoba s teritorije na kojoj su zakonito prisutne protjerivanjem ili drugim mjerama prisile, bez osnova dopuštenih po međunarodnom pravu.“

100. Protjerivanje ili prisilno preseljenje stanovništva postojat će „kada je počinitelj protjerao ili je prisilno premjestio bez postojanja osnove predviđene međunarodnim pravom jednu ili više osoba u drugu državu ili na drugu lokaciju, izgonom ili drugim prisilnim mjerama.³⁰ Takva osoba ili osobe zakonito su boravile na području s kojeg su na taj način protjerane ili premještene, počinitelj je bio svjestan stvarnih okolnosti na temelju kojih je ostvarena zakonitost te prisutnosti. Ponašanje je počinjeno kao dio šireg i sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, a počinitelj je znao za takvu prirodu napada.“³¹

101. S tim u vezi, Vijeće je imalo u vidu praksu MKSJ, pa je u tom kontekstu uzelo u obzir i stav zauzet od strane pretresnog vijeća u predmetu protiv Tihomira Blaškića u kojem je konstatovano da: „Deportacija ili prisilno preseljere civila (kao oblik krivičnog djela progona), označavaju premještanjem osoba, iseljerevanjem ili drugim prisilnim sredstvima iz područja gdje se legalno nalaze i to iz pobuda koje nisu dozvoljene prema međunarodnom pravu.“³²

102. Dakle, kao konstitutivni elementi ovog djela određuju se: premještanje osoba istjerivanjem ili drugim prisilnim sredstvima, sa teritorije na kojoj su zakonito prisutne, bez osnova dopuštenog prema međunarodnom pravu

103. Iz pobrojanih elemenata bita ovog djela, zaključuje se da je dovoljno da osobe budu protjerane sa teritorije na kojoj su zakonski prisutne, bez osnova dopuštenih po međunarodnom pravu, u kojem kontekstu je značajno ukazati na odredbu člana 17. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Dopunski protokol II) koji propisuje:

„Ne može biti naređeno premještanje civilnog stanovništva iz razloga u vezi sa sukobom ukoliko to ne zahtjevaju razlozi sigurnosti tog stanovništva ili imperativni vojni razlozi. Ukoliko premještanje mora da se izvrši, preduzet će se sve moguće mjere kako bi civilno stanovništvo moglo biti prihvaćeno pod zadovoljavajućim uslovima smještaja, higijene i zaštite zdravlja, sigurnosti i ishrane.

Civili ne smju biti prisiljeni da napuste svoj teritoriju iz razloga koji su u vezi sa sukobom“.

³⁰ Komentari krivičnih zakona u BiH, Vijeće Evrope, 2005. godina, strana 566.

³¹ Ibid.

³² MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Tihomir Blaškić*, paragraf 234.

104. Deportacija i prisilno iseljenje lica preko međunarodno priznatih granica isto kao i prisilno preseljenje i iseljenje unutar državnih granica predstavlja zločin protiv čovječnosti i prema međunarodnom običajnom pravu i generalno, apsolutno je zabranjeno, osim u specificiranim ograničenim okolnostima, ali i tada član 49. stav 2. Četvrte Ženevske konvencije određuje da će „*Stanovništvo koje je na taj način evakuisano biti vraćeno u svoje domove čim neprijateljstva na tome području prestanu*“, iz čega proizilazi da se evakuisane osobe moraju vratiti u mjesto odakle su evakuisane odmah po prestanku okolnosti zbog kojih su prvobitno evakuisane.

105. Subjektivna strana (*mens rea*) ovog krivičnog djela je namjera da se žrtve uklone i ne vrate na mjesto odakle su uklonjene, a optuženi Željko Jukić je svojim ponašanjem jasno pokazao namjeru za trajnim iseljavanjem bošnjačkog stanovništva sa teritorije općine Prozor, pod kontrolom HVO, što je potvrđivao svojim aktivnim učešćem u tom pravcu, dajući im time do znanja da je njihov ostanak u Prozoru nepoželjan. U odnosu na tačku 7 izreke, nedvojbeno je utvrđeno da su, pored općih uslova krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti i djela progona, ispunjeni svi elementi *prisilnog presejavanja stanovništva*, odnosno da je bošnjačko stanovništvo općine Prozor, koje se dana 28. augusta 1993. godine nalazilo u selu Lapsunj, bilo da se radi o osobama koje su naseljavale taj prostor prije sukoba ili izbjeglicama iz grada Prozora i drugih sela prozorske općine, koje su se tu zatekle ili su dovedene, nije imalo pravo, niti slobodu izbora da li da idu ili da ostanu na tom području, te da je optuženi bio svjestan posljedica svojih radnji i htio nastupanje istih.

2. Prisilni nestanak osoba

106. Optuženi Željko Jukić je, radnjama opisanim u tačkama 3 i 8 izreke izreke presude, počinio progon prisilnim nestankom osoba. Navedeno djelo je u članu 172. stav 2. tačka h) KZ BiH opisano kao „*hapšenje, pritvaranje ili otimanje osoba, od strane ili s dopuštanjem, podrškom ili pristankom države ili političke organizacije, uz odbijanje da se prizna takvo lišenje slobode ili da se pruži informacija o sudbini ili o mjestu gdje se nalaze takve osobe, s namjerom da se uklone od zaštite zakona na duže vrijeme.*“

Generalna skupština UN je 1992. godine usvojila deklaraciju o zaštiti svih lica od prisilnog nestanka, u kojoj se, u trećem stavu preambule, navodi da „*prisilni nestanak ugrožava osnovne vrijednosti svakog društva koje je posvećeno vladavini prava, ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te sistematska praksa takvih djela ima prirodu zločina protiv*

čovječnosti³³. Također, članom 2. Međunarodne konvencije o zabrani prisilnog nestanka osoba, čija je potpisnica i BiH³⁴, propisano je da: „*prisilni nestanak znači hapšenje, pritvor, otmicu ili bilo koji drugi oblik lišenja slobode od strane predstavnika države ili od strane bilo kojih lica ili grupa lica koji rade po ovlaštenju države, uz podršku države ili uz njezinu prećutnu saglasnost, odbijajući pri tome da priznaju da je lice lišeno slobode ili tajeći sudbinu ili mjesto boravka nestalog lica, čime se to lice stavlja izvan pravne zaštite*“.

Navedeni stav je prihvaćen i u domaćem krivičnom zakonodavstvu, pa tako član 172. stav 1. tačka i) propisuje djelo „*prisilni nestanak osoba*“ u okviru zločina protiv čovječnosti, čiji elementi se ogledaju u sljedećem: *da postoji radnja hapšenja/otimanja osoba; da je djelo počinjeno uz pristanak i podršku države ili političke organizacije; da je počinitelj odbio da pruži informaciju o sudbini ili o mjestu gdje se nalaze, te da ima namjeru da takve osobe ukloni od zaštite zakona na duže vrijeme.*

107. Utvrđeno činjenično stanje navedeno u tačkama 3 i 8 izreke presude, sa aspekta navedenih elemenata djela *prisilnog nestanka osoba*, nesporno ukazuje da je radnjama optuženog opisanih u tačkama 3 i 8 izreke ostvaren *progon prisilnim nestankom osoba*.

3. Druga nečovječna djela

108. Druga nečovječna djela slične prirode predstavljaju djela učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja kod kojih je potrebno dokazati postojanje radnji ili propusta slične težine kao i za druge zločine pobrojane u članu 172. stav 1. KZ BiH: radnju ili propust kojima je nanesena duševna ili tjelesna patnja ili povreda, odnosno koji predstavljaju ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo, radnju ili propust koje je namjerno izvršio optuženi i osoba odnosno osobe za čije radnje ili propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost

109. Primjeri nečovječnih djela iz člana 172. KZ BiH u praksi MKSJ su: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda³⁵; premlaćivanje i druge nasilne radnje³⁶; nanošenje povreda³⁷; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta³⁸; ozbiljan napad na ljudsko

³³ Rezolucija Generalne skupštine 47/133, Un doc. A/RES/47/133, 18.12.1992. godine.

³⁴ Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnih nestanaka potpisana je od strane BiH 6. februara 2007. godine, a ratifikovana 30.03.2012. godine.

³⁵ Vidjeti predmet *Kvočka i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 208.

³⁶ Ibid, paragraf 208.

³⁷ Vidjeti predmet *Kordić i Čerkez*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, paragraf 117.

³⁸ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*, paragraf 239. presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Krstić*, paragraf 523.

dostojanstvo³⁹; prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo⁴⁰; deportacija i prisilno premještanje grupa civila⁴¹; prisiljavanje na prostituciju⁴² i nestajanje ljudi pod prisilom⁴³.

110. *Mens rea* za nečovječna djela iz ovog člana zadovoljen je kada je počinitelj u trenutku činjenja ili nečinjenja imao namjeru da nanese tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će to njegovo činjenje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili teški napad na ljudsko dostojanstvo i ponio se sa bezobzirnom nepažnjom prema tome⁴⁴.

111. Na osnovu izvedenih dokaza, koji su detaljno analizirani i opisani u nastavku obrazloženja, Apelaciono vijeće je utvrdilo činjenično stanje opisano u tačkama 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11 i 12 izreke dijela presude, te imajući u vidu navedene elemente *drugih nečovječnih djela* iz tačke k) člana 172. stav 1. KZ BiH, izvelo nesporni zaključak da su se radnjama za koje je optuženi Željko Jukić oglašen krivim po navedenim tačkama izreke presude, stekli svi bitni elementi temeljem kojih se njegova djela kvalifikuju kao *druga nečovječna djela*.

C. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE PO TAČKAMA IZREKE PRESUDE

112. Apelaciono vijeće je pored ocjene iskaza saslušanih svjedoka u toku pretresa pred apelacionim vijećem, uvidom u spis predmeta, prihvatilo u najvećoj mjeri kao ispravnu i ocjenu iskaza saslušanih svjedoka u toku glavnog pretresa koji se vodio pred prvostepenim vijećem, za svaku pojedinačnu tačku izreke presude.

1. Tačka 1 izreke presude

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je dana 06.07.1993. godine zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, opština Prozor, kcjom prilikom je lišio života Sabitović Uzeira, sedamdesettrogodišnjeg starca kcjeg je zatekao ispred njegove porodične kuće,

³⁹ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Vasićević*, paragraf 239-240.

⁴⁰ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragrafi 271, 289, 303.

⁴¹ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kupreškić i dr.*, paragraf 566.

⁴² *Ibid*, paragraf 566.

⁴³ *Ibid*, paragraf 566.

⁴⁴ *Ibid*, paragraf 132.

na način što je iz vatrenog oružja u njegovu tijelo ispalio više hitaca, što je za posljedicu imalo smrt oštećenog Sabitović Uzeira, (za navedenu radnju optuženi Željko Jukić je pravosnažno oslobođen, budući da je oslobađajući dio prvostepene presude potvrđen presudom Apelacionog vijeća brcj: S1 1 K 008728 12 Krž 9 od 29.09.2014. godine)

1.a) dok je istog dana, u istom mjestu, Sabitović Galibu, ispalio nekoliko rafala u prostor oko nogu, što je za posljedicu imalo nanošenje teške psihičke boli oštećenom.

Nalazi apelacionog vijeća

113. Da je optuženi Željko Jukić dana 06. jula 1993. godine zajedno sa grupom pripadnika HVO učestvovao u napadu na civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti sela Duge, kojom prilikom je počinio progon nečovječnim djelima prema oštećenom Sabitović Galibu na način što mu je ispalio nekoliko rafala u prostor oko nogu, proizlazi iz iskaza samog oštećenog Sabitović Galiba, te svjedoka Grcić Zejnila, i Dautbegović Almina.

114. Svjedok **Grcić Zejnil**⁴⁵ navodi da je bio početak jula mjeseca 1993. godine kada je u selo Duge ušla specijalna jedinica HVO „Kinder vod“. Među vojnicima koji su taj dan ušli u selo prepoznao je Papak Gorana, Papak Vinka, Meštrović Roberta i optuženog Željka Jukića. Opisuje optuženog kao mršavog, sitnog, plavkaste kose, te istog prepoznaje u sudnici. Kaže da optuženog poznaje jako dobro od ranije, išli su zajedno u osnovnu školu.

115. Prema navodima svjedoka **Dautbegović Almina**⁴⁶, napad na selo Duge se desio 06. jula 1993. godine, kojom prilikom je istjeran iz kuće od strane nekog vojnika i Nidže Marića. Taj dan su muškarci Bošnjaci sakupljeni i kamionima transportovani u Srednjoškolski centar.

116. Svjedok **Sabitović Galib**⁴⁷ sjeća se da je bio 06. jula 1993. godine kada je kupeći sijeno kod komšije, negdje sa udaljenosti 600, 700 metara od svog sela Duge, vidio vojsku kako ulazi u selo iz pravca Prozora. Vojska je zastala na pola puta i počela pucati, a on se zbog toga sklonio u šumu. Kada je po njega došao Nihad Grcić, odlučio je da se preda, jer se bojao za živote svoje porodice koja je ostala u selu. Pojašnjava da zbog udaljenosti mjesta na kojem je bio dok je vojska ulazila u selo, nije prepoznao nikoga od vojnika, ali kad je došao da se preda, u selu, kod džamije je poznao Nikolu Marića, vojnika nadimka Šiša i optuženog Željka Jukića koji je imao šarenu uniformu, te bio naoružan

⁴⁵ Svjedok Grcić Zejnil je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 07.07.2012. godine.

⁴⁶ Svjedok Dautbegović Almin je salušan na nastavku glavnog pretresa dana 16.08.2012. godine.

⁴⁷ Svjedok Sabitović Galib je salušan na nastavku glavnog pretresa dana 12.07.2012. godine.

automatskom puškom. Opisujući optuženog Jukića i njegov tadašnji izgled, navodi da je bio je mlad momak, svjetlije kose, blago uvijene. Prepoznaje ga u sudnici, a poznavao ga je od ranije.

117. Opisujući šta se dalje dešavalo, svjedok Galib Sabitović, navodi da ga je optuženi, kada je došao da se preda, pitao da li posjeduje oružje. Svjedok kaže da je slagao da kod kuće ima bombu kako bi saznao šta mu se desilo sa ženom i djecom. Pojašnjavajući, navodi da ga je tada optuženi Jukić *uzeo ispred sebe, uperio mu pušku u leđa i gonio kroz selo*, vrijeđajući ga usput na nacionalnoj osnovi, psujući mu Alijinsku majku, pucao mu je pored nogu, izivljavao se. Kaže da se u jednom momentu okrenuo prema Jukiću govoreću mu da prestane i pitajući ga šta radi, a ovaj ga je samo maršnuo. U tim dramatičnim trenucima, svjedok kaže da je samo gledao hoće li živ ostati. Opisujući šta se dalje dešavalo, navodi da su, dok ga je Jukić vodio, na 20 metara od očeve kuće sreli nekog, njemu nepoznatog vojnika, kojem je Jukić naredio da ga vodi dalje.

118. Svjedoku je u toku saslušanja na glavnom pretresu pred prvostepenim vijećem predočavan i zapisnik o saslušanju iz istrage dat pred Tužilaštvom BiH⁴⁸, u predmetu protiv Nikole Marića. Na upit tužiteljice da li je govorio isto u tom predmetu kao i prilikom saslušanja na glavnom pretresu, odnosno da li je tužiocu iz istrage spominjao događaj pucanja oko nogu vezano za Jukić Željka, svjedok pojašnjava riječima: *“Ja sam spominjao gospodinu četiri puta za gospodina Željka Jukića, ali ovaj me je svaki put zaobišao, nije želio uopšte o Željku Jukiću da govori, ni o kome drugom nije sijeo da govori(...) Samo me je pito za Nikolu Marića, opis njegov, kakvu je pušku nosio, kakvo je odjelo bilo i tako to.”*

119. Naime, tokom ispitivanja na glavnom pretresu, svjedok je sasvim decidan i dosljedan u opisivanju zabranjenih radnji koje je kritične prilike optuženi poduzimao, tako da je na temelju takvog svjedočenja i ovo vijeće steklo uvjerenje da je svjedok očitogovorio o onome što je lično vidio i doživio.

120. Kako iskaz svjedoka Sabitović Galiba nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, to je apelaciono vijeće nesumljivo zaključilo da je optuženi Željko Jukić, na način kako je to opisano u tački 1 osuđujućeg dijela presude, poduzimao radnje nečovječnog postupanja prema Sabitović Galibu posljedicom čega je isti trpio teške psihičke boli.

⁴⁸ KT-RZ-100/05 od 09.07.2009. godine, zapisnik nije uložen kao dokaz.

2. Tačka 2 izreke presude

Prema optuženici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je sredinom jula mjeseca 1993. godine, najvjerojatnije 15.07.1993. godine u ranim jutarnjim satima, zajedno sa (optuženim) Papak Vinkom i drugim pripadnicima HVO, učestvovao u pratnji transporta više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su iz zatvora lociranih na području grada Prozora transportovani u logor Dretelj kod Čapljine, gdje je, u krugu logora, zajedno sa (optuženim) Papak Vinkom i još jednim pripadnikom HVO, tukao Hero Osmana, Dautbegović Almina, Šero Aliju, Subašić Omera i Grcić Zejnila i to na način da je Grcić Zejnila udario drškom od metle po cijelom tijelu od koje siline udaraca je drška pukla, Dautbegović Almina udario dva puta zamahnutom šakom u glavu od kojih udaraca je oštećeni pao na tlo i izgubio svijest, dok je ostale oštećene tukao rukama i nogama po cijelom tijelu, na koji način je svim oštećenim nanosio snažne fizičke i psihičke boli.

Nalazi apelacionog vijeća

121. Činjenične navode iz tačke 2 izreke presude da je optuženi Željko Jukić učestvovao u transportu više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti u logor Dretelj kod Čapljine, gdje je u krugu logora zajedno sa Vinkom Papak i još jednim pripadnikom HVO tukao oštećene Dautbegović Osmana, Dautbegović Almina, Šero Aliju, Subašić Omera i Grcić Zejnila, potvrdili su oštećeni Grcić Zejnili i Dautbegović Almin. Uvidom u spis predmeta, na okolnosti transporta i dolaska u logor Dretelj kod Čapljine, svjedočio je i Korman Emir⁴⁹.

122. Svjedok **Grcić Zejnili** navodi da je prilikom napada i ulaska vojnika HVO-a u selo Duge, koji se prema njegovim riječima desio početkom jula mjeseca 1993. godine, odveden zajedno sa drugim muškarcima bošnjačke nacionalnosti u Srednjoškolski centar u Prozoru, dok su žene i djeca ostali u selu Duge do 28. augusta 1993. godine. U Srednjoškolskom centru je proveo 10 do 15 dana, sve do noći kada je u Srednjoškolski centar upao Kinder vod i kada su sa spiska prozivani ljudi koji su sa 5 autobusa transportovani u Dretelj.

⁴⁹ Svjedok Korman Emir je salušan na nastavku glavnog pretresa dana 28.03.2013. godine

123. Svjedok **Dautbegović Almin** navodi da se napad na selo Duga desio 06.07.1993. godine, da je odveden u Srednjoškolski centar, te da su *naveče 12.07. osvanuli u Čapjini*.

124. Na okolnosti odvođenja u logor Dretelj svjedok **Korman Emir** navodi da je, nakon što je dana 07.07.1993. godine uhapšen i iz svog stana u Prozoru odveden u zgradu Vatrogasnog doma, a potom prebačen u civilni zatvor gdje je zadržan 3-4 dana. Kaže da je optuženog Željka Jukića prvi put vidio u autobusu prilikom njegovog transporta iz civilnog zatvora u logor Dretelj.

125. Opisujući transport prema logoru Dretelj, svjedok **Grcić Zejnir** navodi da su u autobusu kojim je prevezen u Dretelj, bili optuženi, Papak Vinko i izvjesni Žuljević Ivan zvani Dugi, svi u maskirnim uniformama i naoružani puškama. Dolaskom u Dretelj, odmah nakon izlaska iz autobusa, počinje udaranje, ali tom prilikom njega niko nije udario sve dok nisu postrojani na pisti i tu ga udarali Papak Vinko i optuženi Željko Jukić. Svjedok navodi da su prethodno morali baciti sve sa sebe, kako kaže, *da se ne bi mogli ničim ubiti, ako bi do toga došlo*, a onda im je naređeno da legnu i ispruže ruke, pa ih tada počeli po rukama gaziti čizmama, a kad su ustali, i udarati šakama. Svjedok kaže da je njega udarao Željko Jukić sve do momenta kada su kod Osmana Dautbegovića primjetili čakiju koju je zaboravio izbaciti, i kad su se, prema navodima svjedoka, svi obrušili na njega, a potom i na njegovog sina Dautbegović Almina. Udaran je i Subašić Omer nakon što su mu pronašli suzavac koji je imao kod sebe.

126. Opisujući dalje događaj, svjedok navodi da im je nakon što je završena ta *"akcija"*, naređeno da ulaze u hangar. Udaranje je otpočelo čim je krenuo prema ulazu u hangar, Željko Jukić ga je tada udario drškom od metle koja mu je pukla o leđa, a onda je uslijedilo udaranje svim i svačim, tukli su ga Papak Vinko, Željko Jukić i izvjesni Goran, zvani Goca. Ističe da je taj Goca bio dijete od oko 17 godina i Aliju Hero je tukao palicom po nogama, jer ga nije mogao dohvatiti da ga udara šakom. Svjedok je izričit u tvrdnji da su batine dobili Subašić Omer, Šero Alija, Dautbegović Almin, i njegov otac Osman, i da je u svim tim tučama učestvovao optuženi Jukić Željko.

127. Navedeno je potvrdio i svjedok **Dautbegović Almin**, koji je iz Srednjoškolskog centra u Dretelj prebačen autobusom u kojem su pored njega bili i Sabitović Galib, Grcić Zejnir, Dautbegović Aziz, Dautbegović Nisim, Hasanbegović Nijaz, a u pratnji je bio Željko Jukić. Ističe da je optuženog tada površno poznao, ali da mu je Grcić Zejnir, koji ga je znao od ranije, rekao o kome se radi. Opisuje da je optuženi imao *sijedu, više smeđu kosu*.

128. Svjedok se sjeća da su dolaskom u Dretelj poredani u vrste i da im je naređeno da izvade sve iz džepova. Već tada je počelo udaranje, kako navodi svjedok, nikoga ciljano, već kako koga stignu. Njega je neko iznenada udario u glavu, pa nogom u prsa tako da mu je od tih udaraca bila „magla pred očima“. Poslije mu je Zejnil Grcić rekao da ga je udario Željko Jukić, te da je optuženi Jukić također tukao i njegovog oca (Dautbegović Osmana). Svjedok navodi da je znao da mu je otac tučen, ali dok se to dešavalo nije smio gledati jer je bilo naređeno da svi gledaju ispred sebe. Njegov otac Osman se nalazio u trećem ili četvrtom redu ispred njega, a da je tučen to su vidjeli i njemu rekli, osim Grcić Zejnila, i drugi mještani koji su bili blizu njega i njegovog oca i u boljem položaju da to vide. Osim ovog događaja, neposredno prilikom ulaska u sam logor, navodi svjedok, svi su morali proći kroz špalir vojnika koji su ih tukli palicama. Svjedok ističe da ga nakon ovog događaja za sve vrijeme boravka u logoru Dretelj, više niko nije tukao.

129. Svjedoku Dautbegović Alminu u toku svjedočenja na glavnom pretresu predočavan je zapisnik o saslušanju dat u istrazi pred Tužilaštvom BiH⁵⁰. Na upit tužiteljice da pojasni razliku između onog što je govorio na glavnom pretresu, kada je rekao da ga je tukao Željko Jukić, a u fazi istrage mu bio nepoznat identitet osobe koja ga je tukla, svjedok kaže: „Sjetio se što sam, što sam interesovo ko me je tuko. I saznao sam da me je on tuko“, dodajući da se o tome raspitivao i neposredno pred dolazak na saslušanje. Na kasniji upit odbrane zašto prilikom saslušanja u Tužilaštvu nije rekao da je Jukić tukao njega i njegovog oca u Dretelju, ako mu je to Grcić Zejnil već tada rekao, pojašnjava: „I u Dretelju i poslije sam se interesovao ko me je tukao i vazda, vazda je bila informacija da me je on tukao(...) reko mi Zejnil Grcić što ga je dobro poznavao(..). Reko je i dole i na Dugama i poslije“, te dodaje: „Nisam bio si, siguran dok čjeka ne vidim, sad sam ga vidio i znam ga dobro da me je tuko“, ističući da ga je poslije viđao u Prozoru i pokazao na optuženog u sudnici.

130. Analizirajući iskaz svjedoka Dautbegović Almina i dato obrazloženje u vezi sa razlikama u iskazima datim u fazi istrage i na glavnom pretresu, i ovo vijeće jednako kao i prvostepeno vijeće, je u cijelosti poklonilo vjeru iskazu ovog svjedoka, budući da je nesporno utvrđeno da nije imao namjeru da optuženog tereti za nešto u što nije bio siguran, odnosno sve dok osobu lično ne vidi, a kada optuženog, koga je inače prije rata površno poznavao, vidi u sudnici, kategorično potvrđuje da je upravo optuženi osoba koja je prema njemu poduzila zabranjene radnje i osoba koju je viđao u Prozoru. Pored toga, kategorična tvrdnja svjedoka da ga nakon prethodno opisanog događaja, u logoru Dretelj

⁵⁰ Zapisnik o saslušanju svjedoka broj 663 10 od 10.02.2011. godine, nije uloženo kao dokaz.

više niko nije udario, pa ni optuženi, jasno ukazuje da svjedok, čiji iskaz potvrđuje svjedok Grcić Zejnil, nije imao namjeru da optuženog tereti za nešto što nije učinio i da je njegov iskaz vjerodostojan, tačan i da mu treba vjerovati.

131. Ocjenom iskaza svjedoka Grcić Zejnil, Dautbegović Almina i Korman Emira pojedinačno i u međusobnoj vezi, utvrđeno je nesumnjivo da su ovi svjedoci o odlučnim činjenicama svjedočili na isti način, te da njihovi iskazi nisu dovedeni u pitanje drugim provedenim dokazima, što je na koncu dovelo do nespornog zaključka da je optuženi Željko Jukić sredinom jula mjeseca 1993. godine, u ranim jutarnjim satima, zajedno sa Vinkom Papak i drugim pripadnicima HVO, učestvovao u pratnji transporta autobusima više stotina muškaraca bošnjačke nacionalnosti iz zatvora u Srednjoškolskom centru, Vatrogasnom domu, u zgradi MUP-a, lociranih na području grada Prozora, u logor Dretelj kod Čapljine i da je optuženi u krugu tog logora, zajedno sa Vinkom Papak i još jednim pripadnikom HVO, prema Dautbegović Osmanu, Dautbegović Alminu, Šero Aliji, Subašić Omeru i Grcić Zejnilu poduzimao radnje nečovječnog postupanja na način kako je to opisano u tački 2 osuđujućeg dijela presude, a koje su imale za posljedicu nanošenje snažne fizičke i psihičke boli oštećenim.

3. Tačka 3 izreke presude

Dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Vinkom Papak i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO došao u prostorje Srednjoškolskog centra u Prozoru, gdje je iz jedne od učionica izveo zatvorenika Ibru Pilava, odveo ga u WC na drugom spratu, gdje ga je pretukao i isjekao staklom nanoseći mu povrede po cijelom tijelu sa jakim krvarenjem, nakon čega ga je vratio u prostorju iz koje je izveden, da bi iste večeri, iz učionica izveo Ibru Pilava, Vahida Berića i Mirsada Pilava, stavio ih u motorno vozilo, gdje su Ibro Pilav i Vahid Berić sjeli na zadnje sjedište, dok je Mirsad Pilav strpan u prtljajnik motornog vozila marke „Lada“ odakle su odvezeni na smetlište „Duška kosa“ udaljeno oko tri km od Prozora, gdje se vozilo zaustavlja i iz vozila je izveden Ibro Pilav koji je morao stati na ivicu strmine karjona, a potom je izveden Mirsad Pilav kojem je naredeno da stane pored Ibre, pa u momentu kad su se Vinko Papak i još jedan NN pripadnik HVO vratili po Vahida Berića, Mirsad Pilav je koristeći trenutak nesmotrenosti optuženog Željka Jukića koji je u njegovom pravcu držao uperenu pušku, naglo skočio niz strminu, kotrljajući se kroz smeće, gdje je uspio izbjeći puščanu vatru koja je otvorena na njega, a zatim se ponovo začula pucnjava iz vatrenog oružja i kotrljanje dva tijela niz

strminu, od kada se Ibri Pilavu i Vahidu Beriću gubi svaki trag, kao i Edisu Omanović i Čiča Šefiku kcje je iste večeri, zajedno sa Vinkom Papak i NN pripadnikom HVO osumnjičeni Željko Jukić izveo iz učionice Srednjoškolskog centra Prozor i odvezao na nepoznato mjesto, od kada im se gubi svaki trag, a njihova tijela nikada nisu pronađena;

Nalazi apelacionog vijeća

132. Činjenične navode iz tačke 3. osuđujućeg dijela ove presude da je optuženi Željko Jukić dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Vinkom Papak i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO došao u prostorije Srednjoškolskog centra (SŠC) u Prozoru, i poduzimao zabranjene radnje za koje se tereti, apelaciono vijeće je utvrdilo kako na osnovu iskaza saslušanih svjedoka u toku pretresa pred apelacionim vijećem, tako i na osnovu iskaza svjedoka datih u toku glavnog pretresa pred prvostepenim vijećem, i to: Pilav Izeta, Pilav Arifa, zaštićenih svjedoka S2, S7 i A1, Kaltak Džafera, Kaltak Hamde, Husić Avde, Hujdur Alije, Brkić Esada, Vugdalić Esada, Bećirović Muniba, Konjarić Muharema, Grcić Ibrahima, Bećirović Šemse, Omanović Zlate, te materijalnih dokaza uložениh u spis.

133. Svjedok **Pilav Izet**⁵¹ navodi da je negdje u sedmom mjesecu doveden i zatvoren u SŠC i smješten u zadnju učionicu na spratu. Sa njim u učionici su bili zaštićeni svjedok S7, Pilav Arif, Pilav Ibri, Berić Vahid, Pilav Sulejman, neki Zec mesar, Ragib. Ne može se tačno sjetiti datuma, odnosno da li je bio 2. ili 3. avgust 1993. godine, ali se sjeća da je bio početak osmog mjeseca kada su u školu došli i u prostoriju u kojoj se nalazio sa drugi zatočenicima, ušli optuženi Željko Jukić i Ljuban Baketarić, a sa njima i druge osobe od kojih su jednu oslovljavali sa Papak, drugu Kamba, bilo ih je sedam, osam. Zatvorenicima je rečeno da jedan po jedan priđu stolu koji se nalazio kod ulaznih vrata i da na sto odlože sve stvari koje su imali kod sebe, novac, satove, zlato, koje su potom Željko i "r.jegov jaran Ljupče" pokupili. Svjedok navodi da mu je optuženi, na koga je pokazao u sudnici, bio komšija i da ga dobro poznaje još iz vremena dok je bio momčić, ima brata, sestru, babu sa kojom je živio. Viđao ga je u crnoj i maskirnoj uniformi, uvijek je kod sebe imao pušku i pištolj. Opisujući dalje događaj, svjedok navodi da je negdje pred mrak, još se moglo vidjeti, ponovo došao optuženi i iz prostorije u kojoj su se nalazili, izveo Pilav Ibri u hodnik odakle su se začuli jauci, a kada je optuženi nakon izvjesnog vremena Ibri vratio u

⁵¹ Svjedok Pilav Izet je saslušan nastavku glavnog pretresa dana 30.08.2012. godine.

učionicu i Ibro skinuo majicu, vidio je da po leđima i prsima ima posjekotine i usječene križeve za koje je Ibro rekao da mu je nanio optuženi Željko Jukić.

134. Svjedok navodi da je optuženi tu noć ponovo došao i iz učionice ponovo izveo Pilav Ibru, a potom i Berić Vahida. Izvedeni su vani, a onda je on i još neko od zatvorenika, ali se ne sjeća ko, provirio kroz prozor sa kojeg je vidio samo zadnji dio auta i da nekoga ubacuju u gepek, međutim, iz položaja gdje se nalazio i gledao, nije mogao vidjeti o kojem se vozilu radi i koga u gepek ubacuju. Nakon predložene fotodokumentacije⁵², svjedok je detaljno objasnio i pokazao položaj učionice i prozor sa kojeg je posmatrao ono o čemu je govorio.

135. Tu noć, navodi svjedok, odveden je i Omanović, a Pilav Arif koji je također bio izveden, optuženi Željko Jukić je vratio u učionicu nakon pet do deset minuta. Svjedok kaže da je optuženi imenom i prezimenom po učionicama tražio njemu poznatog svjedoka S7 koji sa njima nije bio u učionici, nego se krio po prostorijama gdje nije bilo nikoga, a kada se situacija smiri, on bi onda dolazio među njih. Prema saznanjima ovog svjedoka, optuženi je i nakon što mu je rečeno da je S7 odveden u Hercegovinu, nastavio da ga tražiti po logorima.

136. Govoreći o svojim saznanjima o sudbini Pilav Ibre i Berić Vahida, navodi da je jedna grupa mještana iz sela Lug koja se krila u šumi, našla Pilav Mirsada u jednom stanju, te da je njima Mirsad ispričao da je preživio streljanje na smetlištu na Duškoj kosi i da su tu ubijeni Ibro Pilav i Berić Vahid.

137. Iskaz svjedoka Pilav Izeta, apelaciono vijeće je u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim, jer u odlučnim činjenicama nije u suprotnosti prvenstveno sa iskazima svjedoka Pilav Arifa, zaštićenog svjedoka S7, niti sa drugim provedenim dokazima.

138. Naime, svjedok **Pilav Arif**⁵³ saglasno iskazu prethodnog svjedoka navodi da je u SŠC bio sa Pilav Izetom, Pilav Ibrom, Berić Vahidom, svjedokom S6 i mnogim drugim. Optuženog poznaje još od prije rata, tačnije od svoje 10-te godine, živio je u selu Ometala, imao je babu, brata i dvije sestre.

139. Svjedok navodi da je bio početak augusta 1993. godine, kada je, dok se nalazio u SŠC, optuženi ušao u učionicu i vidjevši Pilav Ibru obratio mu se riječima *hajd' izadi mali vani, na hodnik*. Ibro je izašao, zadržo se oko 20 minuta do pola sata, a kada se vratio, bio

⁵² Fotodokumentacija broj 16-13/1-7-149/11 od 27.12.2011. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-7)

⁵³ Svjedok Pilav Arif je saslušan nastavku glavnog pretresa dana 30.08.2012. godine.

je isječen po prsima, leđima i po glavi. Ibru je rekao da mu je to učinio Željko Jukić koji ga je takođe pitao za svjedoka S7,_a na njegov odgovor da je otišao u Dretelj, optuženi mu je rekao da će ponovo doći po njega. Poslije nekog vremena, optuženi je zaista ponovo došao i Ibru izveo iz učionice i od tada ga nikada više nije vidio.

140. Opisujući šta se dalje dešavalo, svjedok priča da su tog istog dana, već se bilo smrklo, u učionicu došla dva vojnika, jedan je držao bateriju i krećući se osvjetljavao jednog po jednog zatvorenika koji su ležali na podu. Vidio je da su nekoga iza njega digli, a onda je vojnik koji nije imao bateriju, njemu (svjedoku) i Berić Vahidu koji je ležao pored njega, rekao da ustanu i izađu u hodnik. U hodniku je vidio da su ih iz učionice izveli Željko Jukić i Papak. Svjedok dodaje da je *sto posto* siguran da je to bio Željko Jukić, navodeći da je tada bio obučen u šareno vojničko odjelo, te da je u rukama imao pišku i pištolj. Optuženi je od njih tražio da mu odgovore gdje su bili kad se pucalo u Lapsunju, a kada je svjedok odgovorio da je bio na planini, svjedok S6 da je bio kod Ante u Prozoru, a Vahid Berić da je bio kod kuće, optuženi je njemu i svjedoku S6 rekao da uđu u učionicu i da će poslije doći po njih, a Berić Vahidu da ostane. Optuženi je odveo Vahida i od tada se više ništa ne zna za njega.

141. Na upit tužiteljice da li je tu noć još neko odveden iz SŠC, svjedok navodi da je izjutra čuo, ali ne i vidio, da je optuženi odveo Čiču, Enisa i Mirsu Pilava, a siguran je, jer je vidio, da je optuženi Željko Jukić odveo Pilav Ibru i Berić Vahida za koje za koje je čuo da su ubijeni na Duškoj kosi.

142. U toku svjedočenja predložena je i fotodokumentacije⁵⁴ sa fotografijama SŠC, te je potvrđujući svoje navode, svjedok pokazao položaj učionice u kojoj se nalazio u vrijeme kada je u toj školi bio zatvoren.

143. Zaštićeni **svjedok S7**⁵⁵ potvrđuje iskaze prethodnih svjedoka da je bio zatočenik u SŠC i da se nije smjestio među svoje seljane iz Lapsunja, nego među Varvarane. Sjećajući se tog perioda, navodi da je negdje u poslijepodnevnim satima drugog ili trećeg augusta 1993. godine, u školu došao Željko Jukić koga vrlo dobro poznaje od malih nogu. Svjedok kaže da se nalazio dole u učionici i u momentu kada sa prozora vidi optuženog da dolazi autom, protrčao je preko hodnika prema gore i dobro se sakrio u holu među naslagane stolove i stolice. Niko nije znao da se on tu krije. Sa tog mjesta je vidio da optuženi ulazi u sobu gdje su se nalazili Lapsunjani i iz sobe izvodi Pilav Ibru, Berić

⁵⁴ Fotodokumentacija broj 16-13/1-7-149/11 od 27.12.2011. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-7)

⁵⁵ Svjedok S-7 je saslušan na nastavku glavnog pretrisa dana 23.08.2012. godine.

Vahida, Pilav Mirsu i još par ljudi. Optuženi je te prilike bio sam, a zbog položaja u kojem se nalazio, svjedok kaže da je optuženog mogao vidjeti samo do pasa, odnosno video je njegove vojničke čizme i crne pantalone.

144. Sa tog mjesta vidi da optuženi vraća u učionicu sve izvedene ljude izuzev Pilav Ibri koga ostavlja u hodniku, a onda, prolazeći pored mjesta gdje se svjedok krio, vidi da optuženi ulazi u WC, čuje da razbija staklenu flašu, vidi da se vraća i da Ibri siječe razbijenom flašom, *kako po prsima, tako i po leđima*. Svjedok kaže da se u tom momentu nageo i u cijelosti vidio optuženog i ono što Ibri radi, a onda ga čuje da pita Ibri za njega (svjedoka S7), pa kada mu Ibri odgovori da je prebačen u Dretelj, optuženi mu je uz psovke rekao da će ga (S7) i dole naći i da će mu biti gore nego njemu (Ibri), da bi pri odlasku rekao Ibri da će se vratiti po njega.

145. Kada je bio sasvim siguran da je optuženi otišao, svjedok S7 kaže da je izašao iz svog skrovišta i otišao za Ibri u WC, a Ibri je, ne znajući da je on vidio cijeli događaj, svjedoku pokazao nanesene povrede i rekao da će optuženi za pola sata, kada padne mrak, ponovo doći po njega. Svjedok navodi da je optuženi Željko Jukić, onako kako je i rekao, ponovo došao kada se malo smračilo i opet iz učionice izveo Pilav Ibri, Berić Vahida, Pilav Mirsu i još dva ili tri čovjeka koje poslije toga više nikada nije video. Svjedok je pojasnio da je tada bio u učionici, da bi se, vidjevši da se optuženi vraća svojim autom, ponovo sakrio na svoje staro mjesto, pod stolove, odakle je mogao da vidi odvođenje pomenutih ljudi. Svjedok dodaje da je Željko Jukić bio sam kad je došao po te ljude, ali da nije siguran ko se nalazio vani.

146. Kako iskaz svjedoka S7 nije u suprotnosti sa iskazom svjedoka Pilav Izeta, Pilav Arifa, djelimično Kaltak Džafera, niti je njegova istinitost dovedena u pitanje drugim provedenim dokazima kako subjektivne, tako i objektivne prirode, to je i iskaz svjedoka S7, prema ocjeni apelacionog vijeća vjerodostojan i tačan.

147. Svjedok **Kaltak Džafer**⁵⁶ svjedočeći u toku glavnog pretresa navodi da je bio prvi, drugi ili treći august 1993. godine, kada je sa ocem doveden u SŠC. Imao je tada oko 16 godina. Sjeća se da su po nekom redu odvedeni uz stepenice i smješteni lijevo u učionicu u kojoj su bili Alija Hujdur, Alija Zečić, i drugi. Pored njega i oca ležao je Edis Omanović.

148. Po kazivanju svjedoka u hodniku se kasno u noći začula galama i da nekoga udaraju, a onda su se vrata otvorila i u njihovu učionicu, sa dvojicom koje nije poznao,

⁵⁶ Svjedok Kaltak Džafer je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 04.10.2012. godine.

ušao optuženi Željko Jukić sa baterijom u ruci. U učionici nije bilo upaljeno svjetlo, ali ta je učionica, kao i sve druge, kako navodi svjedok pokazujući to na fotografiji broj 9 prezentiranog fotoalbuma⁵⁷, imala iznad vrata i stakla kroz koja je sa hodnika dopiralo svjetlo, tako da se vrlo dobro vidjelo. Optuženi je išao od jednog do drugog zatvorenika, osvjetlio svjedoka i njegovog oca, pa Edisa kojeg je potegao za rame rekavši "ti ustani", a onda ga je gurno prema onoj dvojici i od tada ga više niko nikad nije čuo ni vidio. Svjedok je sve to posmatrao sa udaljenosti od 20 centimetara.

149. Svjedok navodi da optuženog Željka Jukića poznaje još od prije rata. Živio je u selu Ometala sa babom Marom ili Anđom i imao je, kolko se sjeća, brata i sestru. Njegova baba je, u vrijeme prije rata kada je u gradu Prozoru bio manji broj fiksnih telefona, dolazila kod njegovih roditelja da prima pozive iz Njemačke, a sa njom je dolazio i optuženi koga je svjedok prepoznao i pokazao u sudnici.

150. Opisujući u kojoj se prostoriji nalazio Pilav Ibro u odnosu na njegovu učionicu, svjedok navodi da Ibro nije bio sa njim u učionici, nego u jednoj pored WC, a s obzirom da su vrata učionice u kojoj se nalazio bila malo odškrinuta, sa mjesta gdje je bio, mogao je vidjeti vrata WC-a i vrata učionice do WC-a. Vidio je kako Željko Jukić odvodi Ibru prema WC-u, a onda iz tog pravca čuje urlike, dreku, viku. Poslije nekih pola sata do 45 minuta, ponovo vidi Pilav Ibru isječenog svuda po tijelu, napravljeni mu križevi.

151. Osim Edisa Omanović, čuo je da je iz druge učionice odveden Čiča Šerif, ali nije siguran da mu je baš tako bilo ime. Tu noć odvedeno je i šest ili sedam ljudi čijih imena se svjedok nije mogao sjetiti, ali kaže da se ti ljudi više nikada nisu vratili, niti ih je poslije ko čuo ili vidio.

152. Na upit tužiteljice svjedok navodi da je pored iskaza koji je dao Tužilaštvu BiH, iskaz dao i Međunarodnom tužitelju u predmetu protiv Nikole Marića i da tom prilikom nije spomenuo ime Jukić Željka jer ga za njega niko nije ni pitao, ali da je dajući iskaz 1995 godine Državnoj bezbjednosti BiH odgovarao na pitanja u vezi predmetnih događaja i da je tada spominjao optuženog Željka Jukića kao osobu koja je odvela Edisa Omanovića⁵⁸.

153. **Svjedok S2**⁵⁹ navodi da je iz Vatrogasnog doma prebačen u Srednjoškolski centar početkom sedmog mjeseca 1993. godine, ali tačnog datuma se ne može sjetiti. Zajedno

⁵⁷ Fotodokumentacija broj 16-13/1-7-149/11 od 27.12.2011. godine, uložena kao dokaz Tužilaštva (T-7).

⁵⁸ Ova dva zapisnika nisu uloženi kao dokazi.

⁵⁹ Svjedok S-2 je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 13.09.2012. godine

sa Pilav Halidom, Pilav Ibrom, Berić Vahidom, svjedokom S6 i drugim, smješten je u učionicu na spratu.

154. Svjedok se sjeća da je negdje početkom avgusta, noću, u njihovu učionicu došao optuženi sa još trojicom uniformisanih vojnika koji su od zatočenika tražili da izvade zlato, novac, sve što imaju i da ostave na određeno mjesto. U učionici nije bilo svjetla, ali je bilo na hodniku pa se moglo vidjeti. Jedan od vojnika je držao bateriju, prilazio i osvjetljavao zatvorenike, pitao svakog za ime, kako se ko se zove. Svjedok kaže da tada nije vidio Željka Jukića, ali ga je poznao po glasu u momentu kada je pitao za Berić Vahida, a kada se ovaj javio, optuženi mu je rekao da izađe vani. Berić Vahid je to i učinio, izašao je i od tada ga više nikada nije vidio.

155. Objašnjavajući kako i odakle poznaje optuženog, svjedok navodi da ga poznaje od rođenja, pri tome spominjući imena i njemu poznate detalje iz porodičnog života optuženog, a potom ga i pokazao u sudnici.

156. Svjedok također navodi da je tu noć, ali prije događaja sa Berić Vahidom, izveden Pilav Ibro koji se, kao i svjedok S7 koga je viđao u Srednjoškolskom centru, krio po drugim učionicama, jer ga je optuženi tražio da ga ubije. Ibro Pilav je sav isječen vraćen u učionicu, a kasnije ponovo izveden iz učionice i više se nije vratio. Istu noć odveden je i Pilav Mirsad koji je kasnije poginuo, zatim Čiča, čijeg se imena ne sjeća. Pet ljudi je odvedeno tu večeri, kaže svjedok.

157. Analizom iskaza svjedoka S2, I apelaciono vijeće je utvrdilo da činjenični navodi ovog svjedoka u pogledu odlučnih činjenica nisu u suprotnosti sa iskazima prethodnih svjedoka koji su gotovo identično opisivali način na koji je optuženi Željko Jukić sa drugim vojnicima poduzimao zabranjene radnje prema Berić Vahidu i Pilav Ibri koji su odvedeni iz SŠC i nikada se više nisu vratili. Kako iskaz ovog svjedoka nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, isti je u cijelosti prihvaćen kao vjerodostojan i tačan.

158. Svjedok **Kaltak Hamdo**⁶⁰ navodi da je sa suprugom i maloljetnim sinom Džaferom živio u Prozoru u vlastitoj kući sve do noći između 31. jula i 1. augusta 1993. godine, kada ga je vojska HVO-a zajedno sa sinom i drugim odvojenim muškarcima iz sela Gorice, Lapsunj, Varvare i drugih okolnih sela, odvela i zatvorila u Srednjoškolski centar. Dolaskom u Srednjoškolski centar on i njegov sin Džafer smješteni su u učionicu na spratu

⁶⁰ Svjedok Kaltak Hamdo je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 04.10.2012. godine.

zajedno sa Alijom Hujdur, Grcić Enesom, Hamdom sa Gorice, Omanović Edisom, kao i mnogim mještanima drugih sela.

159. Opisujući odvođenje Edisa Omanovića, svjedok navodi da se, dok su ležali, odjednom začula galama i da je u učionicu ušlo pet do šest HVO vojnika među kojim i optuženi Željko Jukić sa baterijom u ruci. U samoj učionici nije bilo svjetla, ali je svjetlo gorjelo u hodniku i dopiralo u učionicu tako da je mogao vidjeti njemu poznatog Jukić Željka. Svjedok kaže da su optuženog svi zvali *babin Željko*, te zna da je stanovao na Ometalima sa svojom babom i stricom.

160. Kada je optuženi sa baterijom ušao u učionicu svi su bili u strahu, a nakon što je osvijetlio Omanović Edisa, povukao ga je za rukav i rekao "*ti izlazi vani*". Momak je ustao, izišao i od tada ga više nikada nije vidio. I ovaj svjedok potvrđuje navode prethodnih svjedoka da je tu noć odvedeno pet zatočenika, pri tome pominjući ime nekog za koga pretpostavlja da se zvao Bajrić (čije ime niko od svjedoka ne spominje), očito misleći na Berić Vahida, koji je izveden iz učionice upravo na način kako su saglasno opisali i drugi svjedoci. Među tih pet odvedenih svjedok pominje Pilav Mirsada koji je uspio pobjeći sa Duške kose, a kasnije poginuo na Herama.

161. Svjedok **Hujdur Alija**⁶¹ navodi da su ga 15. jula, u toku dana, iz kuće izvela dva vojna policajca HVO-a sa bijelim opasačima i oznakama HVO-a i da su ga odveli u Srednjoškolski centar u Prozoru koji je bio pun muškaraca Bošnjaka. Smješten je na sprat u jednu učionicu u kojoj su bili Ekrem Bećirović, Damir Hadžić, Samir Hadžić, Kulagić, Kulagović, Hamdija Kaltak, njegov sin Džafer Kaltak, Edis Osmanović sa kojim je trenirao karate, i sa još nekim ljudima koje poznao samo izviđenja jer je po završetku osnovnog školovanja, otišao u Sarajevo. Potvrđuje navode svjedoka Kaltak Džafera da je Edis Omanović u odnosu na njega (svjedoka), bio na suprotnoj strani učionice i sjedio u blizini Kaltak Džafera i Kaltak Hamdije.

162. Opisujući šta se dalje događalo, svjedok navodi da su se, možda nakon petnaestak dana od njegovog dolaska u školu, noću, kada su svjetla u učionici bila pogašena, a svjetlost dopirala kroz prozore postavljene između učionica i hodnika tako da se vidjelo, sa hodnika začuli povici i prozivka imena Pilav Ibri, Pilav Mirsada, Čiča Ševke, Berić Vahida. U učionicu su ušli neki ljudi, njih dvojica, trojica i vidi da svjetlom baterijske lampe, idući *od glave do glave*, osvjetljavaju zatvorenike. Vidi da neko nekog gura nogom i čuje da kaže "*ti ustaš*". Nakon što su ovi napustili učionicu, vidio je da nema Edisa, a

⁶¹ Svjedok Hujdur Alija je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 04.10.2012. godine

odmah nakon toga, od onih koji su bili bliže događaju, čuje da su prepoznali glas izvjesnog Jukića Željka, kojeg svjedok nije lično poznao.

163. Svjedok **Brkić Esad**⁶² navodi da je početkom osmog mjeseca 1993. godine doveden u Srednjoškolski centar i smješten u učionicu na donjoj strani škole, dalje od ulaza. Smjestio se pored komšije Hujdur Alije, a bili su tu i Kaltak Hamdija, njegov sin Džafer i Omanović Edis. Kao i svjedoci Kaltak Hamdija, Kaltak Džafer i Hujdur Allija, svjedok Brkić Esad na sličan način opisuje odvođenje Edisa Omanovića. Prema kazivanju ovog svjedoka bilo je veče kada je u učionicu, u kojoj je bilo ugašeno svjetlo, došao jedan pripadnik HVO-a držeći baterijsku lampu i krećući se od jednog do drugog zatvorenika koji su ležali na podu, osvijetljavao njihova lica. Kad je vojnik došao do Omanović Edisa koji je bio preko puta njega, na suprotnom kraju učionice, kucnuo ga je nogom i čuo da je rekao "ti ustani i izidi". Svjedok Brkić Esad kaže da nije vidio osobu koja je izvela Edisa jer svjetlo koje je dopiralo kroz staklo iznad vrata učionice nije bilo dovoljno da bi mogao vidjeti o kojoj se osobi radi. Edis je izišao, a ostalim zatvorenicima vojnik je naredio da svo zlato, nakit, novac i satove ostave na sredinu učionice gdje je postavljeno šatorsko krilo, a onda je ušao jedan pripadnik HVO i sve to pokupio. Par dana poslije, kazuje svjedok, potvrđujući navode svjedoka Hujdur Alije, među zatvorenicima se pričalo da je Omanović Edisa odveo Željko Jukić. Nakon što je Edis odveden, više ga nikada nije video. Svjedok Brkić Esad navodi da optuženog nije poznao i da ga prvi put vidi u sudnici.

164. Svjedok **Vugdalić Esad**⁶³ je bio zatočen u Srednjoškolskom centru u sedmom ili osmom mjesecu 1993. godine, ali nije mogao odrediti tačan datum. Kaže da je smješten u jednu učionicu koja se nalazila na spratu škole, na desnoj strani. Kako se svjedok nije mogao sjetiti datuma kada je doveden u SŠC, a na upit tužiteljice izjavio da sa njim u učionici nisu bili Pilav Mirsad, Edis Omanović, Vahid Berić, Pilav Bajro, Vijeće zaključuje da je svjedok u SŠC najverovatnije doveden nakon 03. augusta 1993. godine kada je od zatvorenih civila čuo da su navedene osobe odvedene, da ih je odveo *Jukić Željko i ostali, ta da se odvedeni više nikada nisu pojavili među zatvorenicima.*

165. **Svjedok A-1**⁶⁴ navodi da je nakon hapšenja odveden u Srednjoškolski centar u Prozoru gdje je zatekao puno zatvorenih muslimana. Tu je ostao sve do 8. januara 1994. godine. Po dolasku smješten je u učionicu na spratu gdje su sa njim bili Bektaš Omer, Bektaš Mirza, Pilav Mirso, Čiča Ševko i i mnogi drugi čijih imena se ne sjeća.

⁶² Svjedok Brkić Esad je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 11.10.2012. godine

⁶³ Svjedok Vugdalić Esad je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 11.10.2012. godine.

⁶⁴ Svjedok A-1 je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 18.10.2012. godine

166. U odgovoru na pitanje šta se desilo sa Pilav Mirsadom i Čiča Šefikom, svjedok kaže da je optuženi Željko Jukić došao u učionicu sa još dva vojnika, prozvali Pilav Mirsu i Čiča Šefika i izveli ih.

167. Govoreći o konkretnoj situaciji, svjedok navodi da je optuženi prozivajući Pilav Mirsada pravio komentare, u smislu *“ti dobro pjevaš, hodaš po stolovima”*, i slično, a potom ga odveli. Za otprilike jedan sat, optuženi Željko Jukić se ponovo vratio u učionicu, te tražio i izveo Čiču Šefika. Niko se od njih dvojice više nije vratio, a tek poslije rata je saznao da su ubijeni.

168. Imena ove dvojice vojnika, navodi svjedok, nije znao, znao je samo Jukić Željka. U momentu kada oni ulaze u učionicu, nije bilo svjetla, ali svjetlo je gorjelo u hodniku i prolazilo kroz gornje staklo, tako da se u učionici vidjelo. Sjeća se da je optuženi bio uniformisan, a kako je bilo opasno gledati u te ljude, svjedok nije mogao reći koje je boje bila uniforma, naglašavajući da su nekada nosili crne, a nekada šarene uniforme.

169. Svjedok kaže da je Jukić Željka dobro poznao, da ga poznaje još iz vremena kada je bio dijete i išao u školu, pri čemu, kao i drugi svedoci koji su ga poznavali, iznosi njemu poznate detalje, između ostalog, da je živio sa babom, te da su mu roditelje radili u Njemačkoj. Viđao ga je i u toku rata, u uniformi, ali ne tako često. Prepoznaje ga u sudnici.

170. Predočavajući svjedoku razlike u iskazu koji je dao pred Tužilaštvom u fazi istrage⁶⁵ i gdje, za razliku od onoga što je rekao na glavnom pretresu, nije spomenuo da su u učionicu iz koje su odvedeni Pilav Mirsad i Čiča Šefik, sa optuženim ušla i dva vojnika, pojašnjavajući, svjedok navodi da te vojnike nije poznao, a kako je znao samo optuženog Željka Jukića, smatrao je dovoljnim da kaže za onog koga zna. Nadalje, pojašnjavajući razliku u iskazu koji je dao u istrazi⁶⁶ i na glavnom pretresu u djelu koji se odnosi na redosljed odvođenja Pilav Mirsada i Čiča Šefika, objašnjava da njemu prilikom davanja iskaza kao i danas nije bio bitan redosljed kojim su oni odvedeni, već samo činjenica da jesu odvedeni, a ko je prvi odveden, smatra da nije bitno.

171. Nakon predočavanja zapisnika o saslušanju u Stanici javne bezbjednosti Prozor 1995. godine,⁶⁷ svjedok pojašnjava da prilikom davanja izjave, nije govorio o naprijed opisanim događajima jer ga o tome niko ništa nije pitao, pa to nije ni spominjao. Pored toga, navodi svjedok, bojao se reakcije jednog i drugog naroda kako će primiti njegovo

⁶⁵ Zapisnik o saslušanju svjedoka, T20 0 KTRZ 0000663 10 od 04.03.2011. godine, uloženi kao dokaz Tužilaštva (T-9a)

⁶⁶ Ibidem

⁶⁷ Zapisnik o saslušanju svjedoka broj 64/95 od 18.05.1995. godine, Stanica javne bezbjednosti Prozor, uloženi kao dokaz Tužilaštva (T-9)

svjedočenje s obzirom da je bio pripadnik HVO, tako da je izjavu davao samo u vezi okolnosti o kojima je bio pitan.

172. Apelaciono vijeće je imajući u vidu iznesena objašnjenja ovog svjedoka data u vezi sa razlikama u iskazima koje je dao u fazi istrage i na glavnom pretresu, jednako kao i prvostepeno vijeće steklo uvjerenje da svjedok kao tadašnji pripadnik HVO očito i danas osjeća strah od reakcije svojih sugrađana, Hrvata i Bošnjaka i da je zbog toga tražio i od Suda dobio mjere zaštite kako bi sigurno i bez straha mogao svjedočiti. Njegova dosljednost u tvrdnji da je u momentu svjedočenja smatrao bitnim da pominje samo imena ljudi koje je poznavao i da mu poredak izvedenih zatvorenika nikada nije bio bitan jer je ishod ostao isti - ljudi su odvedeni, i ovo vijeće cijeni razumnim, logičnim, te u odlučnim činjenicama saglasnim sa iskazima prethodnih svjedoka. Uzimajući u obzir sve navedeno, kao i činjenicu da njegov iskaz nije doveden u pitanje ni drugim provedenim dokazima⁶⁸, i ovo vijeće je njegovo svjedočenje prihvatilo vjerodostojnim i tačnim.

173. Svjedok **Kovačević Dževad**⁶⁹, kojeg je i apelaciono vijeće saslušalo na pretresu, navodi da ga je rat zatekao u selu Donjem Lugu, da su muškarci – muslimani tog sela odvedeni u Srednjoškolski centar, a da se on, da bi izbjegao odvođenje, krio u šumi sve do 07.09.1993. godine. Sa njim su se u šumi krili Munib Bećirović, Nazif Marić, Halil Bajrić, Sulejman Barić, Sule, Meho Bajrić.

174. Sjećajući se Pilav Mirsada, svjedok navodi da ga je početkom augusta, najvjerovatnije 03.08.1993. godine, sreo u šumi i da je bio u vrlo teškom stanju, oteklog lica, sa ozljedama po tijelu. On im je ispričao da je pobjegao sa streljanja na Duškoj kosi, da ga je iz SŠC na streljanje izveo Papak, Jukić Željko i treći koji mu nije bio poznat, te da su sa njim izvedeni Ibro Pilav i Berić Vahid. Prvo su izvedena ova dvojica, a naknadno je po njega došao onaj treći kojeg nije znao, osvjetlio ga baterijom i reko „*Ti pjevač ideš sa mnom*“. Odvezeni su autom marke “Lada” na smetlište Duška kosa, a kako u auto svi

⁶⁸ Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Mirsad od 11.04.2011. godine, broj: 02/1-15-7/2011 (dokaz Tužilaštva T-15); Izvod iz matične knjige umrlih Omanović Edis od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-89/2011 (dokaz Tužilaštva T-17); Rješenje o smrti Pilav Ibro od dana 14.10.1996. godine, broj: R2-70/96, Osnovni sud u Bugojnu (dokaz Tužilaštva T-17a); Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Ibro od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-6-2011 (dokaz Tužilaštva T-18); Izvod iz matične knjige umrlih Berić Vahid od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-91/2011 (dokaz Tužilaštva T-19); Izvod iz matične knjige umrlih Čiča Šefik od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-92/2011 (dokaz Tužilaštva T-20); Sudsko-medicinsko vještačenje, vještak medicinske struke mr.med.sc.dr Vedo Tuco specijalist sudske medicine, od 27.10.2011. godine, Tuzla (dokaz Tužilaštva T-21); Spisak identificiranih osoba, Spisak nestalih osoba sa područja općine Prozor, Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine, broj: 02/1-40-1-6098-2/11 od 15.03.2011. godine (dokaz Tužilaštva T-22); Spisak ubijenih i nestalih civila sa područja općine Prozor od 23.10.1992. godine do kraja rata, Haški broj: RR 276882 (dokaz Tužilaštva T-138); Spisak nestalih osoba na teritoriji BiH sa posebnim osvrtom na općinu Prozor, izdatu od strane Međunarodnog crvenog križa (dokaz Tužilaštva T-139); Događaji na području općine Prozor, prikupljeni od strane Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnom zločinu od 26.04.1995. godine (dokaz Tužilaštva T-141).

⁶⁹ Svjedok Kovačević Dževad je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 01.11.2012. godine.

nisu mogli sjesti, ovaj treći ga je stavio u gepek. Prepričavajući priču Mirsada, svjedok navodi da je Mirsad izlaskom iz gepeka vidio da na izbetoniranom zidu stoji Ibro Pilav sa rukama podignutim na glavu, a ispred njega Jukić Željko sa puškom uperenom u njega. Mirsadu su naredili da izvadi sve što ima kod sebe, a potom da stane pored Ibre. Vidjevši da je Jukić skrenuo pažnju sa Ibre na čovjeka kojeg su izvodili iz auta, on je iskoristio taj momenat i bacio se niz provaliju. Kotrljajući se, pao je do dna smetlišta.

175. Apelaciono vijeće, analizirajući razlike u iskazima ovog svjedoka, jednako kao i prvostepeno vijeće, nije prihvatilo iskaz ovog svjedoka kao vjerodostojan i pouzdan dokaz.

176. Naime, uvidom u izjavu koju je svjedok dao 14.04.2003. godine pred istražnim sudijom Županijskog suda u Mostaru⁷⁰, apelaciono vijeće je utvrdilo da je Kovačević Dževad svjedočio u predmetu Marić Nikola, ali i da je pitan na okolnosti događaja o kojima je razgovarao sa Pilav Mirsadam, te da je tada izjavio da se ne sjeća ni imena, ni prezimena koja je Pilav Mirsad spominjao. Nasuprot tome, dajući izjavu u Tužilaštvu BiH 17.01.2011. godine⁷¹ svjedok se sjeća mnogih pojedinosti, a kada nije bio siguran, kaže da je vršio provjere razgovarajući sa ljudima koji su u to vrijeme bili zatočeni u Srednjoškolskom centru. Objašnjavajući i opravdavajući razlike u datim iskazima prisutnim strahom za ličnu sigurnost i sigurnost svoje porodice, koje razloge je svjedok isticao i u toku pretresa pred apelacionim vijećem, ni ovo vijeće nije prihvatilo kao uvjerljiv argument s obzirom da svjedok u tom smislu nije pružio uvjerljive i potkrepljujuće pokazatelje, a tok dokaznog postupka nije ishodio suprotan zaključak od onog koji je ovdje izložen.

177. Svjedok **Bećirović Munib** saslušan na pretresu pred apelacionim vijećem, 13.01.2015. godine, navodi da ga je rat zatekao u selu Lug i da se u vrijeme odvođenja i protjerivanja stanovništva iz sela, krio po šumama zajedno sa svojim amidžićem, zatim Marić Nazifom, Čiča Mujom, Kovačević Dževadom, te da su u šumi, petog ili šestog augusta 1993. godine, našli iscrpljenog i bolesnog Pilav Mirsada za koga je ranije saznao da je pobjegao sa streljanja i da se krije u šumi.

178. Od Pilav Mirsada je čuo da je bio odveden u Srednjoškolski centar i da su 03.08.1993. godine, u večernjim satima, između 9 i 11 sati, u prostoriju ušli Željko Jukić, Papak Vinko i još jedan vojnik, hodali, zagledali, svjetlili baterijom i izašli. Nakon nekoliko minuta, pričao je Mirsad, došlo je jedan vojnik kome nije znao ime, osvjetlio Pilav Mirsada

⁷⁰ Idem

⁷¹ Dokaz Tužilaštva T-11

baterijom i rekao „*Fjevač izlazi*“, a kada je izašao u hodnik, tamo su već bili Pilav Ibro i Berić Vahid.

179. Svu trojicu su izveli iz škole i odveli prema autu u koje je Papak Vinko sjeo na mjesto vozača, optuženi Željko Jukić na mjesto suvozača, a Berić i Pilav na zadnje sjedište vozila. Kako više nije bilo mjesta u vozilu, pričao je Mirsad, njega su ugurali i zatvorili u gepek „Lade“ i vozilo je krenulo. Nakon zaustavljanja i izlaska iz gepeka vozila, nepoznati vojnik je Mirsadu rekao da stane na zidić gdje su se već nalazili Ibro Pilav i Berić Vahid. U momentu kad je iz džepa izvadio sve što ima i kad su mu rekli da stavi ruke na potiljak, više glave, neko od vojnika, čije ime je Mirsad rekao, a svjedok ga zaboravio, repetirao je pušku, takođe se ne sjećajući, da li na Mirsada ili na nekog drugog. Mirsad je iskoristio taj momenat, bacio se niz strminu i skotrljao do potoka, nakon čega se po priči Pilav Mirsada, za njim začula rafalna paljba i bombe.

180. Svjedok **Konjarić Muharem**⁷² dobro poznaje Pilav Mirsada. Govoreći o onome što mu se desilo, svjedok navodi da je, prije nego je otišao u selo Here, 08.09.1993. godine vidio Pilav Mirsada na Lugu (na Here je svjedok došao devetog ili desetog augusta 1993. godine). Pilav Mirsad mu je prilikom njihovog susreta ispričao da je 03.08.1993. godine dok se nalazio u SŠC, u večernjim satima, došao Željko Jukić, Papak Vinko i treći kome nije znao ime, ali zna da je bio bivši kondukter „Putnik“-a. Tom prilikom mu je Željko Jukić rekao „*hajde ti ustani pjevač*“. Mirsad je ustao, a potom su ustali Vahid Berić i Ibro Pilav, a onda ih optuženi izveo u hodnik.

181. Optuženi Željko Jukić ih je izveo iz škole do auta, koliko se sjeća, Mirsad je rekao da je to bio crni „BMW“. Njega je stavio u gepek, a ovu dvojicu na zadnje sjedište. Vozilo se zaustavilo na smetljištu na Duškoj kosi, gdje je optuženi prvo izveo Pilav Mirsu i odveo ga na zid, a onda i onu dvojicu, ali se svjedok nije mogao sjetiti kojim redoslijedom. Prema onome što mu je Mirsad rekao, sva trojica su bili okrenuti leđima prema Potoku, dole prema smetljištu. Mirso mu je pričao da se on u momentu kada se Željko Jukić okrenuo prema Papak Vinku, bacio niz strminu i da je onda nastalo puškaranje, bacanje bombi, ali ga je zakačilo samo željezo dok se dole kotrljao. Završio je u vodi, a da ga ne bi dočekali dole na putu prema Dugama, onako krvav sjeo je na kamen. Svjedok se sjeća da mu je Mirsad rekao da je, poslije otprilike sat vremena, došla druga tura, čuli su se rafali, i da vozilo ode nazad za Prozor.

⁷² Svjedok Konjarić Muharem je saslušan na nastavku pretresa dana 20.01.2015. godine.

182. Svjedokinja **Bećirović Šemsa**⁷³ navodi da ju je rat zatekao u selu Lug i da je u ratu izgubila muža Bećirević Ibru, oca, brata. Kada su odvedeni svi muškarci iz njenog sela, 17.07.1993. godine odveden je i njen suprug i zatvoren u SŠC. Svjedokinja navodi da je sutradan, ili dan poslije, potražila muža, te da je uz dozvolu stražara ušla u školu i tada ga posljednji put vidjela. Naime, svjedokinja je, kako navodi, početkom augusta 1993. godine ponovno došla u školu i tu saznala da joj je muž odveden u Uzdol na prisilan rad i da je tamo, prema riječima Bećirović Selima koji je također bio na Uzdolu, ubijen od strane pripadnika HVO. Istom prilikom, navodi svjedokinja, u hodniku škole srela je i Pilav Arifa koji joj je rekao da je optuženi Željko Jukić odveo njenog brata Pilav Ibru za koga do tada nije ni znala da je bio zatvoren u školi. Kada su preživjeli logoraši izišli iz logora, onda su joj svjedok S7 i još neki logoraši, navodi svjedokinja, potvrdili da je Jukić Željko odveo njenog brata iz Srednjoškolskog centra. Muža je pronašla, sahranila i dobila potvrdu da je njegova smrt bila nasilna.

183. U traganju za informacijama, svjedokinja navodi da je od upravnika logora, također dobila informaciju da joj je optuženi odveo brata Pilav Ibru, a po dolasku u selo Duge, tu je saznala je da su optuženi Jukić Željko i Papak Vinko, odveli na Dušku kosu njenog brata Pilav Ibru, Berić Vahida i Pilav Mirsada koji se spasio skočivši niz deponiju smeća. Saznala je takođe da se u šumi krilo nešto malo muslimana, a među njima Munib Bećirović, Kovačević Dževad, Bajrić Halil i dr, i tako saznala da je Pilav Mirsad živ. Razgovarala je sa Munibom Bećirovićem koji joj je prenio ono što mu je Mirsad ispričao: da su Jukić Željko, Papak Vinko i neki treći kome ni Mirsad nije znao ime, odveli Pilav Ibru, Berić Vahida na deponiju smeća, na Dušku Kosu. Pitala je Muniba da je odvede do Pilav Mirsada, međutim, kako je Mirsad bio u lošem stanju, do njega nije došla.

184. Iz sadržaja iskaza svjedokinje **Omanović Zlate**⁷⁴ iz istrage, pročitano na pretresu pred apelacionim vijećem, proizilazi da ju je rat zatekao u Prozoru, gdje je živjela sa mužem Omanović Mehmedom i sinovima Omanović Edisom i Omanović Armin Goranom. Tu je ostala do početka aprila 1993. godine kada je sa mlađim sinom otišla da obiđe bolesnu majku u Mostar, a kako je došlo do sukoba u Jablanici, više se nije mogla vratiti. Njen suprug i stariji sin Edis su ostali u Prozoru. Supruga prvi put vidi sredinom oktobra 1993. godine nakon što je pušten iz logora Dretelj. Suprug joj je tada ispričao da su ga 15.07.1993. godine pripadnici HVO odveli u Srednjoškolski centar koji je bio logor za Bošnjake, a istog dana, predveče su doveli njihovog sina Edisa koji ostaje zatočen u školi i

⁷³ Svjedokinja Bećirović Šemsa je saslušana na nastavku pretresa dana 13.01.2015. godine.

⁷⁴ Dokaz Tužilaštva AT -3a broj:T20 0 KTRZ 0000663 10 od 21.11.2011. godine

nakon što je njen suprug odveden, prvo u Ljubuški, a zatim u Dretelj. Njen suprug je prvo saznao da im je sin Edis ubijen, imao u Jablanici kada mu je to rekao Smail Zaimović. Raspitivajući se o sudbini njihovog sina, njen muž je otišao u selo Ščiće gdje je od ljudi za koje je znao da su bili zatvoreni u školi, saznao da je Edis izveden iz logora 3. augusta, te da su ga je izveli optuženi Jukić Željko i Papak Vinko. Po saznanju da se u Šćipama nalazi Pilav Mirsad koji je izveden istu noć kada i Edis, otišao je tamo da ga potraži. Mirsad mu je tada ispričao da Edis nije izveden u njegovoj grupi, nego sa Beriće Vahidom i Pilav Ibrom, da se on bacio niz deponiju, niz smetlište i da je otprilike nakon pola sata čuo da je auto opet došlo na Dušku kosu, da se puno pucalo i da je čuo neko kotrljanje niz deponiju. Na upit ko ih je izveo, Pilav Mirsad mu je rekao da su to učinili Jukić Željko, Papak Vinko i konduktar iz Rumboka, kome Mirsad nije znao ime. Svjedokinja je na zapisnik izjavila i da je razgovarala sa Grcić Mehmedom sinom Hašima koji je prije rata bio profesor i predavao je praksu u srednjoj školi, da je video Jukić Željka i da je on odveo Edisa, da se Željko nije mogao sakriti jer je poznao njegov glas, predavao mu je u školi.

185. Svjedokinja **Pilav Enisa**⁷⁵ navodi da je do početka ratnih dejstava sa troje djece, svekrvom i suprugom Pilav Mirsadam živjela u selu Lug sve do 17.07.1993. godine kada u selo dolaze pripadnici HVO. Tada je većina muškaraca iz sela nakon predaje prebačena kamionom u Prozor i zatvorena u Srednjoškolski centar, dok se dio njih krio u šumi. Svaki dan je sa drugim ženama išla u Srednjoškolski centar i nosila mužu hranu, međutim 03. augusta, kako kaže, njih više tamo nije bilo. Stražar im je rekao da ih je odvela policija u 10 i 30 naveče, te da nisu vraćeni. Pokazana im je sveska sa spiskom na kojem su bila ispisana imena Čića Ševko, Omanović Edis, Bajrić Osman, Pilav Mirsad, Pilav Ibrahim i Beriće Vahid, a sa strane, vidjela da je napisano "*odvela ih policija u 10 i 30, nisu vraćeni*". Četvrti dan je saznala da je njen suprug živ, da je bio izveden na strijeljanje na Dušku kosu, ali da se spasio. Zbog toga što su pripadnici HVO bili u selima Duge i Lug, nije mogla doći do njega. Kada je deseti dan napokon došla do svog supruga, zatekla ga je u veoma teškom stanju, bio je sav isječen.

186. Suprug joj je ispričao, navodi svjedokinja, da su tog 03. augusta naveče, kada su svjetla bila pogašena, ušli neki s baterijom, te idući od jednog do drugog, došli do njega i rekli mu da ustane i iziđe. Nakon što je izišao, na hodniku je vidio Papak Vinka koji im je bio komšija, zatim optuženog Jukić Željka i trećeg, njemu nepoznatog policajaca, za koga Mirsad misli da je bio iz Rumboka. Mirsad je pitao Papak Vinka gdje ga vodi, a on mu je rekao da ide na streljanje. Ispred škole je čekalo auto, crvena "Lada" koju je vozio Vinko

⁷⁵ Svjedokinja Pilav Enisa je saslušana na nastavku glavnog pretresa dana 24.02.2015. godine.

Papak, do njega je sjeo Jukić Željko, a nazad su sjeli Pilav Ibrahim i Berić Vahid. Kako za sve nije bilo mjesta, muž joj je ispričao da su njega stavili u gepek. Nisu se dugo vozili, auto je stalo, a Mirsadu rekli da iziđe. Vidio je da su na Duškoj kosi, deponiji smeća. Kad je izišao iz gepeka na ivici deponije već je stajao Pilav Ibro sa rukama iza vrata, a pred njim, sa puškom uperenom u njega, stajao je Željko Jukić. Mirsadu su rekli da stane do Ibre, a ispred njega je stao Vinko Papak, također sa puškom uperenom u njega. Dok su izvodili trećeg, Berić Vahida, Mirsad je iskoristio momenat njihove nepažnje i bacio se niz stranu deponije, upao dole u potok, prešao na drugu stranu i tako se spasio. Oni su za njim pucali, bacali bombe.

187. Opisujući dalju sudbinu svog supruga, svjedokinja Pilav Enisa kaže da je prema Mirsadvom kazivanju auto otišlo prema Prozoru i za oko pola sata, ponovo se vratilo. Tada je Mirsad čuo pucnje, pretpostavlja da su još jednu turu muškaraca tu dovezli. Nakon toga, njen suprug je krenuo prema selu Duge gdje su ga u šumi našli ljudi koji su se tu skrivali. Svjedokinja navodi da je njen suprug poginuo u selu Here 24.01.1994. godine.

188. Ovi činjenični navodi svjedokinje Pilav Enise nisu u suprotnosti sa iskazima svjedoka očevidaca koji su svjedočili na okolnosti odvođenja Pilav Mirsada iz Srednjoškolskog centra, niti sa iskazima posrednih svjedoka kojima je Pilav Mirsad nakon što su ga pronašli u šumi, ispričao šta mu se desilo.

189. Svjedok **Grcić Ibrahim**⁷⁶ navodi da je živio u Prozoru, preciznije u naselju Pograđe kada je u vrijeme sukoba između ARBIH i HVO, od strane vojske HVO zatvoren u SŠC gdje je zadržan jedan dan, a onda pušten. Međutim, sutradan u selo opet dolazi manja grupa vojnika, a među njima i optuženi Jukić Željko, te ga ponovo odvođe u školu u kojoj se ovaj put zadržao dva dana. Govoreći o onome šta se događalo u školi za vrijeme dok se tamo nalazio, navodi da je 03.08.1993. godine, naveče između 09,30 i 10,00 časova, pred školu stiglo auto i tada su se među zatvorenicima čuli povici da dolazi policija. Zatvorenici su se sa hodnika sklonili u sobe, a svjetla pogašena. On je bio na spratu u jednoj od soba koja je imala prozor sa pogledom na parking, na glavni ulaz škole, tako da je mogao vidjeti to vozilo, ali nije siguran koje je marke bilo, vjerovatno se radilo o vozilu marke "Lada". Svjedok navodi da je na sprat došao optuženi sa Papak Vinkom koga je poznavao jer je iz istog mjesta u kome je njegova majka rođena, stariji je od njega, a zajedno su igrali lopte. Vidio ih je kada su prošli hodnikom jer se nalazio pored vrata, a kada je čuo kako optuženi proziva i pita gdje su Ibro Pilav i Mirsad Pilav – *pjevač sa Luga*,

⁷⁶ Svjedok Grcić Ibrahim je saslušan na nastavku pretresa dana 24.02.2015. godine.

povukao se u unutrašnjost prostorije. Od ostalih zatvorenika je čuo da je optuženi Željko Jukić staklom sjekao i crtao križeve po Pilav Ibru, međutim on to nije vidio, kao što nije vidio da je optuženi Ibru i Vahida izveo iz učionice.

190. Svjedok navodi da je kroz prozor, kod auta, vidio optuženog, Ibru, Vahida, Vinka i njemu nepoznatog vojnika. Kada je stražar primjetio da zatvorenici gledaju, naredio je da se povuku, ali on je iz znatiželje opet pogledao kroz prozor i vidio da su Ibro Pilav i Berić Vahid već stavljeni na zadnje sjedište vozila, dok je Pilav Mirsad stavljen u gepek. Vidio je i kada je Papak Vinko sjeo na mjesto vozača, a pored auta su još uvijek bili optuženi Jukić i treći, njemu nepoznati vojnik. Kada je čuvar ponovo rekao „*Ulazi gore, šta se gleda*“, spustio se dole, a zatim čuo da se auto „*upalilo i otišlo*“. Od tada više nikada nije vidio Pilav Mirsada, Pilav Ibru i Vahida Berića.

191. Na upit tužiteljice u toku glavnog pretresa, da li je tu noć još neko izveden, svjedok navodi da je od drugih saznao da se istu noć, za nekih sat vremena, vozilo vratilo i da su tada odvedeni Edis Omanović i Čiča Šefik. Međutim, on to nije vidio, nego je o tom događaju ujutru saznao od drugih.

192. Svjedok je izjavio da je u Srednjoškolskom centru ostao negdje između 15. i 20. augusta 1993. godine, kada su ga kao maloljetnog, nakon posjete doktora i komisije, pustili kući zajedno sa bolesnim osobama.

193. Iskaz ovog svjedoka u pogledu odlučnih činjenica nije u suprotnosti sa iskazima ostalih svjedoka koji su svjedočili na iste okolnosti, niti je njegov iskaz doveden u pitanjima provedenim dokazima objektivne prirode, po ocjeni ovog vijeća isti je dosljedan i kategoričan u onom o čemu govori, te je kao takav i ocjenjen kao prihvatljiv dokaz subjektivne prirode.

194. Cijeneći iskaze svih svjedoka, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti i u kontekstu provedenih dokaza objektivne prirode, apelaciono vijeće je došao do nesumnjivog zaključka da je optuženi Željko Jukić na način kako je to detaljno opisno u tački 3 osuđujućeg dijela presude, dana 03. augusta 1993. godine u večernjim satima zajedno sa Papak Vinkom i još jednim neidentificiranim pripadnikom HVO u više navrata došao u prostorije Srednjoškolskog centra u Prozoru i iz jedne od učionica izveo zatvorenika Ibru Pilava, odveo ga u WC, pretukao i isjekao staklom po tijelu, vratio ga u istu prostoriju, pa ga iste večeri ponovo izveo i zajedno sa Berić Vahidom i Pilav Mirsadam, stavio u motorno vozilo marke „Lada“, odvezao na smetljište „Duška kosa“, pa

kada su stigli, iz vozila izveo Pilav Ibri i Pilav Mirsada koji su morali stati na ivicu strmine deponije, a potom je izveden i Mirsad Pilav kojem je naređeno da stane pored Ibri, pa u momentu kad su se Vinko Papak i još jedan NN pripadnik HVO vratili po Berić Vahida, Mirsad Pilav je iskoristio trenutak nesmotrenosti optuženog Željka Jukića, naglo skočio niz strminu deponije izbjegavajući pušчанu vatru koja je otvorena na njega, a nakon čega se ponovo začula pucnjava i kotrljanje dva tijela niz strminu, od kada se Pilav Ibri i Berić Vahidu gubi svaki trag, kao i Osmanović Edisu i Čiča Šefiku koje je iste večeri, zajedno sa Vinkom Papak i NN pripadnikom HVO, optuženi Željko Jukić izveo iz učionice Srednjoškolskog centra Prozor i odvezao na nepoznato mjesto, od kada se Pilav Ibri, Berić Vahidu, Edisu Omanoviću i Čiča Šefiku gubi svaki trag, a njihova tijela nikada nisu pronađena.

195. Naime, saslušani svjedoci o odlučnim činjenicama svjedoče na isti način, a njihovi iskazi u svojoj ukupnosti daju jasnu sliku o onome što se 03. augusta 1993. godine događalo u SŠC i ulozi optuženog koji sa drugim osobama poduzima zabranjene radnje prema zatočenim civilima muslimanima sa posljedicom prisilnog nestanka četiri osobe kojima se gubi svaki trag, tako da ni do danas nisu pronađene.

4. Tačka 4 izreke presude

Prema optužnici Tužilaštva Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog dana u drugoj polovini mjeseca avgusta 1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO ušao u selo Gornje Višnjane, u kuću vlasništvo Mustafe Lulić, gdje je uz fizičko maltretiranje Ibrahima Lulića i pucanjem iz pištolja u plafon kuće, pokušao od oštećenog uzeti novac, pa kada u tome nije uspio, izašao je ispred kuće gdje su se nalazili roditelji Ibrahima Lulića, Mustafa Lulić i Kada Lulić kojima je rekao da će zaklati Ibrahima ukoliko mu ne daju novac, nakon čega mu je Lulić Kada predala neutvrđen iznos hrvatskih dinara, da bi istog dana, na putu između Gornjih i Donjih Višnjana, prišao oštećenom Mustafi Luliću od koga je tražio novac, a kada mu je oštećeni rekao da nema novca, udario ga nogom u prejelu prsa, od kojeg udarca je oštećeni pao na tlo, nakon čega mu je oštećeni predao neutvrđen iznos njemačkih maraka, što je sve za posljedicu imalo nanošenje velikih psihičkih i fizičkih povreda oštećenima.

Nalazi apelacionog vijeća

196. Uvjerenje ovog vijeća da je optuženi Jukić Željko na način pobliže opisan u tački 4 izreke presude počinio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenima Lulić Ibrahimu, Lulić Mustafi i Lulić Kadi u drugoj polovini mjeseca augusta 1993. godine, zasniva se na iskazima oštećenog Lulić Ibrahima, kao i svjedoka Konjarić Amira.

197. Opisujući ovaj događaj svjedok-oštećeni **Lulić Ibrahim**⁷⁷ navodi da je u svom selu Gornji Višnjani živio do 28.08.1993. godine, kada je protjeran. Taj dan u njegovu kuću dolaze dva pripadnika HVO, koji su na sebi imali bijele opasače i kapu. Svjedok se sjeća da je mu jedan od dvojice vojnika nakon ulaska u kuću tražio pare koje on nije imao. Nakon što mu je rekao da nema pare, vojnik je uzeo pištolj i ispalio jedan hitac u plafon. Sve ovo, kaže svjedok, dešavalo se na metar udaljenosti od njega. Opisujući izgled vojnika koji je to učinio, svjedok navodi da je bio visok oko 1,80 m, svijetle kose, šireg čela i malo spljoštenog nosa. Nakon što je ispalio hitac, vojnik je svjedoku rekao da ostane u sobi, a onda izašao vani i nakon nekoliko minuta se vratio rekavši mu da se spremi i ide. Po izlasku, ispred kuće zatiče oca, sestre i majku Lulić Kadu koja mu kaže da je taj vojnik i od nje tražio pare, prijeteci da će joj ako ne da, sina zaklati. Svjedok navodi da novac koji mu je njegova majka ponudila, vojnik nije uzeo jer je bio male vrijednosti.

198. Opisujući šta se dalje desilo, svjedok Lulić navodi da su se svi pokupili i zajedno sa još nekim porodicama iz njegovog sela krenuli prema Donjim Višnjanima. Na putu prema Donjim Višnjanima stiže ih vozilo iz kojeg izlazi isti onaj vojnik koji ga je maltretirao u kući i pucao u plafon. Odmah po izlasku iz auta vojnik je uhvatio njegovog oca, Lulić Mustafu, tražeći mu pare, a kada mu je otac odgovorio da para nema, vojnik ga je udario nogom u prsa od kojeg udarca je otac pao na zemlju, pa mu naredio da izuje čarapu, što je Lulić Mustafa i učinio. U čarapi se nalazio neki novac, marke, ali svjedok ne zna u kojem iznosu. Vojnik je uzeo novac, a nakon toga ušao u svoje auto i otišao u pravcu Donjih Višnjana.

199. Identitet vojnika koji je ušao u njegovu kuću, pucao u plafon, uz prijetnju tražio novac od njegove majke Lulić Kade, te uz fizičko maltretiranje uzeo novac od njegovog oca Lulić Mustafe, svjedok Lulić Ibrahim saznaje tek kada su trčeći 2,5 km stigli u mjesto Usove gdje je zatekao muslimansko stanovništvo okupljeno na putu i neke koji su tek pristizali u pratnji vojnika HVO. Među vojnicima koji su bili u pratnji, prepoznao je vojnika

⁷⁷ Svjedok Lulić Ibrahim je salušan na nastavku pretresa dana 27.01.2015. godine.

koji je prema prema njemu i njegovim roditeljima poduzimao opisane radnje, a kako je među stanovništvom koje je pristizalo, bio i Amir Konjarić, njega je upitao za ime navedenog vojnika, i on mu odgovorio: "pa ono ti je Željko Jukić".

200. Da je Lulić Ibrahima sreo i razgovarao sa njim, potvrdio je i svjedok **Konjarić Amir** koji je saslušan na glavnom pretresu dana 10.01.2013. godine, te na pretresu apelacionog vijeća 20.01.2015. godine. Naime, svjedok Konjarić Amir navodi da je nakon protjerivanja iz svog sela 28.08.1993. godine, zajedno sa ostalim stanovništvom iz svog sela, došao na mjesto Usove gdje zatiče žene, djecu i ostale koji su išli drugim putem. Tu je razgovarao sa Lulić Ibrahimom koji mu se obratio riječima "ko je ovaj, on je mome babi pare uz'o", te Ibrahimu odgovorio da je osoba za koju je pitao, Željko Jukić. Svjedok navodi da je optuženog Željka Jukić poznavao od ranije, susretali su se po Prozoru, a lično ga je upoznao 17.04.1993. godine kada je vojska HVO prvi put ušla u njegovo selo. Prepoznaje ga u sudnici.

201. Na koncu, iskazi svjedoka Lulić Ibrahima i Konjarić Amira kako pojedinačno tako i u svojoj ukupnosti, daju jasnu sliku o tome kako se kritični događaj desio, te je apelaciono vijeće nesporno zaključilo da je optuženi Jukić Željko na način kako je to pobliže opisano u tački 4 izreke presude, radnjama nečovječnog postupanja, nanio veliku psihičku i fizičku bol oštećenim Lulić Ibrahimu, Lulić Mustafi i Lulić Kadi.

5. Tačka 5 izreke presude

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog dana, u drugoj polovini mjeseca augusta, u selu Dorji Višnjani općina Prozor, izveo iz kuće Jusu Korjarića, oborio ga na tlo u namjeri da ga zakolje velikim kuhinjskim nožem kojeg je prethodno uzeo iz njegove kuće, a u toj namjeri sprečen je od nepoznatog borovnika HVO-a, a potom sucjelujući u odvođenju muškaraca iz sela Višnjani do mjesta zv. Potok, iz kolone izveo Korjarić Amira, te mu kundakom i šakama zadaje četiri udarca u tijelo i lice, od čega je istog obilila krv, da bi, nakon toga, iz kolone izdvojio Korjarić Nazifa i iz velikog crnog pištolja sa udaljenosti od 5 do 6 metara, pucao mu iznad glave, potom se okrenuo prema Korjarić Suji i iz istog pištolja pucao Korjarić Suji ispod desne ruke, u visini nadlaktice, gdje je metak prošao ispod ruke i pogodio u veliki kofer koji je nosio na leđima, što je za posljedicu imalo nanošenje fizičke i psihičke boli oštećenima.

Nalazi apelacionog vijeća

202. Činjenično utvrđenje da je optuženi Željko Jukić na način pobliže opisan u tački 5 izreke presude počinio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenima Konjarić Jusi, Konjarić Amiru, Konjarić Nazifu i Konjarić Sulji, zasniva se na ocjeni iskaza svjedoka oštećenog Konjarić Amira, te svjedoka Konjarić Muharema.

203. Opisujući kritični događaj, svjedok **Konjarić Amir**⁷⁸ navodi da je tom događaju prethodio dolazak vojnika HVO u njegovo selo Donji Višnjani u drugoj polovini augusta mjeseca 1993. godine, a kojom prilikom je stanovništvu naređeno da se skupi na jedno mjesto i sačeka dolazak stanovništva koje je trebalo da stigne iz sela Gornji Višnjani. Stariji su se skupljali pred kućom Juse Konjarića. Svjedok se sjeća da je tada po naređenju jednog vojnika HVO otišao da opere auto Marić Nikole, a nakon toga je otišao pred Jusinu kuću gdje je bilo okupljeno ostalo stanovništvo. Pred kućom, sa udaljenosti 10 do 15 metara, vidi Jusu i Željka Jukića kako drži u ruci veliki nož i stoji nad Jusom. Objašnjavajući u kojem je položaju bio optuženi Jukić u odnosu na Jusu Konjarića, navodi da je Juso bio na koljenima i pognut prema nazad, da je optuženi Jusu držao za rame i u ruci držao veliki nož, te da je, navodi svjedok, skrenuo pogled i dalje nije gledao.

204. Opisujući dalji sljed događaja, svjedok Amir Konjarić navodi da se događaj pred Jusinom kućom okončao kada je jedan vojnik HVO-a otišao do mjesta gdje su se nalazili optuženi Jukić i oštećeni Juso Konjarić i spriječio optuženog u namjeri da ubije Jusu.

205. Nakon dešavanja pred kućom Juse Konjarića, svjedok govori o razdvajanju sakupljenog stanovništva njegovog sela u dvije grupe, jednu u kojoj su bili žene, djeca i stariji, i drugu koju su činili vojno sposobni muškarci. Svjedok odlazi u grupi sa vojno sposobnim muškarcima, putem prema mjestu Lug, a sa njim i njegov brat Enes, Džemal Konjarić, Suljo Konjarić, Hašim Osmić... Vidio je da su ih autom pratili Željko Jukić i neka osoba prezimena Zelenika. Dolaskom do mjesta koje su zvali Potok, naređeno im je da stanu, a onda je, navodi svjedok, osjetio tri udarca u leđa, puškom, kundakom, od kojih udaraca je posrnuo, a u momentu kada je rekao da više ne može da drži psa kojeg mu je ranije predao jedan vojnik, optuženi Željko Jukić se okrenuo i šakom ga udario u predjelu lica tako da mu je potekla krv. Svjedok navodi da ga je šakom u predjelu lica/nosa udario Željko Jukić, ali sa sigurnošću ne može reći ko ga je udario otpozada, jer to nije vidio.

⁷⁸ Svjedok KOnjarić Amir je salušan na nastavku pretresa dana 20.01.2015. godine.

206. Svjedok Amir Konjarić navodi da su poslije dešavanja u mjestu Potok ponovo zaustavljeni na jednom propustu, maltretirani, od njih su tražene pare, zlato. Tom prilikom je svjedok primjetio da se u jednom momentu optuženi Jukić Željko okrenuo i potom odvojio Konjarić Nazifa na jednu stranu uperivši u njega veliki crni pištolj. *Svcjim očima* je vidio kad je pištolj opalio u pravcu Nazifa, *na 10 centimetara od Nazifove glave*. Svjedok navodi da je događaj posmatrao sa udaljenosti pet do šest metara. U tom momentu se javio njegov deda Suljo Konjarić, a Željko Jukić okrenuo, nanišanio direktno na Sulju koji je na leđima nosio veliki kofer, i opalio metak. Svjedok kaže da se u visini Suljine nadlaktice vidjela velika rupa na tom koferu i da je to takođe gledao i vidio sa iste udaljenosti. Odatle odlaze trčeći 2,5 km do mjesta Usol.

207. U pogledu odlučnih činjenica, po ocjeni ovog vijeća iskaz svjedoka Konjarić Amira je u saglasnosti sa iskazom svjedoka Konjarić Muharema koji je takođe saslušan na pretresu od 20.01.2015. godijne. Naime, i svjedok **Konjarić Muharem**, takođe stanovnik sela Donji Višnjani, svjedočio je o drugoj polovini augusta 1993. godine, te o protjerivanju stanovnika sela od strane vojske HVO. On je pobjegao u šumu iznad sela i posmatrao dolazak grupe vojnika koji su ulazili u kuće, čula se *“dreka žena, dreka cjece”*. Također je vidio da se stanovništvo njegovog sela skupljalo pred kućom Juse Konjarića, da se izdvajaju muškarci i odvođe prema mjestu Potok. Vidio je među njima Konjarić Amira, Letica Hašima, Konjarić Sulju, Letica Ivu, Hašima Osmića, Safeta Konjarića... Svjedok ih je pratio kroz šumu. Opisujući dalja dešavanja, svjedok navodi da je stajao na udaljenosti od 50 metara kada je čuo dva pucnja o kojima je govorio i svjedok Amir Konjarić. Jedan metak, navodi svjedok Konjarić Muharem, *opalio je u Sulju Konjarića, u onaj njegov kofer*. Svjedok nije vidio koji vojnik je opalio metak, jer mu je bio okrenut leđima, niti zna ko je i gdje opalio metak kada je čuo drugi pucanj. Odatle, navodi svjedok, muškarci iz njegovog sela odlaze trčeći 2,5 km do mjesta Usol.

208. Kod ovakvog stanja stvari, suprotno navodima odbrane optuženog, te ukazivanja na određene razlike u iskazima svjedoka date u istrazi, apelaciono vijeće je u cijelosti prihvatilo iskaze svjedoka Konjarić Amira i Konjarić Muharema koji u svojoj ukupnosti daju jasnu sliku o predmetnom događaju i poduzeti radnjama optuženog i koji su, svjedočili samo o onome što su vidjeli i čuli i nisu pokazali namjeru da optuženog terete za nešto u što nisu bili sigurni. Kako nije bilo dokaza koji bi doveli u pitanje vjerodostojnost i tačnost njihovih iskaza, nesumnjivo je utvrđeno da je optuženi Željko Jukić na način kako je to navedeno u tački 5 osuđujuće presude, opisanim radnjama nečovječnog postupanja,

oštećenim Konjarić Jusi, Konjarić Amiru, Konjarić Nazifu i Konjarić Sulji, nanio fizičku i psihičku bol.

6. Tačka 6 izreke presude

Prema optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog datuma u ljeto 1993. godine u kasnim popodnevnim satima zajedno sa drugim pripadnicima HVO-a, došao u mjesto Lapsunj općina Prozor, gdje je učestvovao u fizičkom i psihičkom maltretiranju preostalog Bošnjackog stanovništva, pretežno starije životne dobi, među kojima su se nalazili Berić Zuhra i Pilav Mujo (umrli) koje je vjerovao da pjevaju pjesme HVO, a kada starica Berić Zuhra nije mogla izgovoriti HVO, udario je po tijelu, od koje siline udaraca je oštećena Berić Zuhra pala na zemlju, dok je oštećenog Pilav Muju udario rukama, nogama i drugim predmetima po cijelom tijelu, što je sve za posljedicu imalo nanošenje fizičkog i psihičkog bola oštećenim.

Nalazi apelacionog vijeća

209. Činjenične navode iz tačke 6 osuđujućeg dijela izreke ove presude, da je optuženi Željko Jukić učestvovao u fizičkom i psihičkom maltretiranju preostalog Bošnjackog stanovništva zajedno sa drugim pripadnicima HVO-a, među kojima i Berić Zuhre i Pilav Muje, tako što ih je udario po cijelom tijelu, na uvjerljiv, i za Vijeće prihvatljiv način potvrdili su očevici događaja, svjedok Perviz Mujo, te svjedok Berić-Sultanić Đula.

210. Opisujući ovaj događaj svjedok **Perviz Mujo**⁷⁹, navodi da se poslije dolaska HVO vojske u njegovo selo Lapsunj u ljeto 1993. godine, i odlaska vojnosposobnih muškaraca na liniju, stanovništvo počelo kriti po šumama. Sjeća se da je bilo predvečerje kada su HVO vojnici, među kojima je bio i Željko Jukić, natjerali nekog momka da ide po kućama i govori preostalom stanovništvu da se skupi kod jedne prodavnice u selu. Optuženog je poznavao od ranije, sretao ga je prilikom odlazaka na posao, prolazeći kroz Ometala. Pamti ga kao problematičnog još iz tog perioda. Opisujući njegov fizički izgled iz tog perioda navodi da je bio poniska osoba, špicastog lica i bokferskog nosa. Opisujući dalja dešavanja u kritično vrijeme, svjedok se sjeća da je iz šume, sa udaljenosti od 25 metara, posmatrao dolazak Zuhre Berić i Muje Pilava, i čuo kada im je Željko Jukić rekao da pjevaju HVO pjesme. Svjedok navodi da je to bio trenutak kada je došlo do sukoba između

⁷⁹ Svjedok Perviz Mujo je saslušan na nastavku pretresa dana 27.01.2015. godine

Zuhre i Jukića, jer Zuhra nije znala izgovoriti HVO, već je govorila *Hv, Hv*. Prema navodima svjedoka, Jukić je tada počeo Zuhru tući, *“udario je prvo šakom, kundakom, puškom, tuk'o je sa svačim, žena je pala u nesvijest dole”*. Prema procjeni svjedoka, Zuhra je tada imala blizu 70 godina. Svjedok navodi da je slična sudbila zadesila i Pilav Muju, koji takođe nije znao izgovoriti HVO i kojeg je Jukić Željko tukao šakom, kundakom *“sa svačim ga tuče, čovjek u nesvijest pade”*. Sve to je trajalo, priča svjedok, oko 30 minuta. Nakon što je Jukić otišao, svjedok se vratio i odveo Muju Pilava i Zuhru Berić kućama.

211. Svjedočenje svjedoka Perviz Muje u odlučnim činjenicama potvrđuje svjedok Berić-Sultanić Đula, a odbrana tokom postupka, iskaz i kredibilitet ovog svjedoka, nije dovela u pitanje.

212. Tako svjedokinja **Berić-Sultanić Đula**⁸⁰ navodi da je u svom stanu u Prozoru živjela do juna mjeseca 1993. godine kada je protjerana i zajedno se sa majkom vratila u rodno selo Lapsunj. Kaže da optuženog Željka Jukića poznaje od djetinjstva, radila je sa njegovom tetkom. Viđala ga je u to vrijeme prilikom ulazaka HVO vojske u selo, navodeći da je *u njega vazda puška bila, šarena uniforma, kratkih rukava, košu,ju, majicu*.

213. Svjedok Berić-Sultanić Đula navodi da je bila u šumi kad se čula pjesma i kada je Željko Jukić udario stariju ženu koja nije znala kako treba izgovoriti HVO, već je vikala *AU, AU, AU*. Pojašnjavajući, kaže da je samo čula pjesmu, ali ne i vidjela da optuženi udara Berić Zuhru nego je sutradan od komšinice čula da je Željko Jukić udarao Zuhru Berić.

214. Nakon analize iskaza svjedoka Perviz Muje i Berić-Sultanić Đule, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, ovo vijeće je njihove iskaze u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim, jer o odlučnim činjenicama svjedoče na skoro isti način, a njihov iskaz nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, te zaključilo da je optuženi Željko Jukić na način kako je to poblize opisano u tački 6 izreke presude, izvršio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenim Berić Zuhri i Perviz Muji, tako da su usljed toga trpili fizičke i psihičke boli.

7. Tačka 7. izreke presude

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je dana 28.08.1993. godine, zajedno sa drugim pripadnicima HVO učestvovao u organizovanom prisilnom

⁸⁰ Svjedok Berić-Sultanić Đula je saslušana na nastavku pretresa dana 20.01.2015. godine.

prese, jer ju bošnjačkog stanovništva sa područja opštine Prozor, kcjom prilikom je u selu Lapsunj, naoružan automatskom puškom prisijavao civile bošnjačke nacionalnosti da napuste svcje domove i uđu u prethodno pristigle kamione kcjima su transportovani na područje pod kontrolom Armije BiH, pa kada je oštećena Đula Berić zamolila da jcj na kamion na kcji je bila prisijena da uđe, doda kesu za majku sa najnužnijim stvarima, isti jcj je opsovao boga i udario kundakom puške u preajelu potkojjenice, što je za posjedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli.

Nalazi apelacionog vijeća

215. Činjenično utvrđenje da je optuženi Željko Jukić dana 28.08.1993. godine učestvovao u organiziranom prisilnom preseljenju bošnjačkog stanovništva sa područja opštine Prozor i tom prilikom u selu Lapsunj poduzimao radnje nečovječnog postupanja prema civilnom stanovništvu na način pobljže opisan u tački 7 izreke ove presude, zasniva se na iskazima oštećene Berić-Sultanić Đule, zatim svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida.

216. Svjedokinja **Berić-Sultanić Đula** se sjeća da je bio 28. august 1993. godine kada su u selo Lapsunj došli vojnici HVO, te idući po kućama prijetili stanovništvu da svi moraju napustiti svoje domove, jer će u suprotnom biti ubijeni. Prema njenom kazivanju, u selo je došlo devet kamiona sa ceradama u koje je natovareno oko pet do šest stotina izbjeglica. Navodi da je među vojnicima HVO koji su taj dan ušli u selo Lapsunj prepoznala i optuženog Jukić Željka. Sjeća se da je tom prilikom bio obučen u šarenu uniformu, naoružan puškom, psovao je, pucao, provocirao. Prije ulaska u kamione, navodi svjedokinja, sve lične stvari koje su ponijeli sa sobom, morali su baciti. Opisujući moment kada ju je optuženi udario kundakom, svjedokinja kaže da se to desilo u trenutku kad su već *potovareni* na kamion i cerada na kamionu počela da se zatvara, tada je naišao optuženi. Kada ga je svjedokinja, kako sama kaže, *kao poznanika i komšju* zamolila da joj doda kesu, optuženi Jukić joj je opsovao boga, udarivši je puškom po nozi.

217. Iskaz svjedokinje, apelaciono vijeće u cjelosti prihvata, te cijeni njeno svjedočenje kao jasno, dosljedno i u odlučnim činjenicama saglasno sa iskazima ostalih svjedoka saslušanih na ove okolnosti.

218. Naime, svjedok **Perviz Mujo** je potvrdio da je 28. augusta 1993. godine bio u selu Lapsunj kada su došli vojnici HVO-a. Saglasno iskazu svjedokinje Berić-Sultanić Đule,

navodi da je stanovništvu prijećeno da moraju napustiti domove, jer će u suprotnom biti ubijeni. Sjeća se dolaska kamiona sa ceradama u koje je *tovareno* pristiglo stanovništvo iz Lapsunja i drugih bošnjačkih sela: Varvara, Kovačevo polje, Lug, Gorica, Paroš. Siguran je da je Željko Jukić taj dan bio tu jer mu je on naredio da uđe u kamion. Kamioni su imali vojnu pratnju, dva džipa naprijed i dva otpozadi. Navodi da je Željko Jukić išao u zadnjem džipu, otpozadi, prateći ih sve dok nisu stigli do Ustirame.

219. Iskaz svjedoka **Kmetaš Hamida**⁸¹ u odlučnim činjenicama se gotovo u potpunosti poklapa sa iskazima svjedoka Berić-Sultanić Đule i Perviz Muje. Potvrđuje da je bio 28. augusta 1993. godine kada je stanovništvo sela Lasunj protjerano i odvezano kamionima sa ceradama. Među vojnicima koji su taj dan došli u Lapsunj prepoznao je optuženog koji je na sebi imao šarenu HVO uniformu i bio naoružan puškom i pištoljem. Opisujući njegov tadašnji izgled kaže da je bio pomršav, srednjeg rasta, smeđe kose. Lično je vidio momenat kada je optuženi udario Đulu Berić. Pojašnjavajući, kaže da se to desilo kada je Đula prilikom *utovara* ljudi u kamione zamolila optuženog da joj doda kesu u kojoj su bili lijekovi njene majke. Svjedok kaže da joj je Jukić tada opsovao i udario puškom i kundakom.

220. Cijeneći iskaze svjedoka ovo vijeće je nesumljivo zaključilo da je optuženi Željko Jukić na način kako je to pobliže opisano u tački 7 izreke presude, učestvovao u organizovanom prisilnom preseljenju bošnjačkog stanovništva i poduzimao radnje nečovječnog postupanja prema oštećenoj Berić Đuli sa posljedicom nanošenja fizičke i psihičke boli.

8. Tačka 8 izreke presude

Prema optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je dana 28.08.1993 godine zajedno sa još jednim pripadnikom HVO dovezao se motornim vozilom na mjesto Ustirama, općina Prozor gdje se nalazila veća grupa muškaraca Bošnjaka proijeravih iz svojih domova čekajući transport do logora u Prozor, da bi potom, nakon što je pozvao jednu grupu tih muškaraca da se primaknu vozilu, otvorio gepek u kome se nalazio vezan Terzić Kerima sina Sadika i rekao "gledajte što smo uhvatili svinju", a potom, gepek zatvorio i sa vozilom se udajio u pravcu Jezera gdje se, nakon određenog vremena začula

⁸¹ Svjedok Kmetaš Hamid je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 21.02.2013. godine.

rafalna pajba, a od tada se oštećenom Terzić Kerimu gubi svaki trag, a njegovo tijelo nikada nije pronađeno.

Nalazi apelacionog vijeća

221. Uvjerenje Suda da je optuženi Jukić Željko učestovao u progonu radnjama prisilnog nestanka osoba, opisane u tački 8 izreke osuđujućeg dijela ove presude, zasniva se na iskazima svjedoka očevidaca Perviz Muje i Kmetaš Hamida.

222. **Svjedoci Perviz Mujo i Kmetaš Hamid** su saglasno potvrdili da je Željko Jukić nakon razdvajanja stanovništva pratio grupu u kojoj su bile žene prema Kućanima, dok su muškarci ostali u mjestu Ustirama. Svjedoci su izričiti u tvrdnji da se optuženi Jukić nedugo nakon toga vratio na Ustiramu privatnim automobilom sa izvjesnim Celetom, za kojeg svjedok Perviz Mujo pojašnjava da ga je znao samo iz viđenja, po nadimku.

223. Svjedok **Perviz Mujo** navodi da je optuženi Jukić odmah po povratku na Ustiramu, otvorio gepek i pozvao okupljene muškarce, među kojima su osim njega, tu bili: Hamid Kmetaš, izvjesni Mustafa, izvjesni Ibro, Duvljak Enes, vičući: *balje, hajte vidi da smo uhvatili svirju*. Svjedok se sjeća da je bio četvrti u redu i da je jasno vidio kada je Jukić otvorio gepek automobila u kojem se nalazio mladić zavezanih ruku i nogu. Mladić je bio živ, nije ga poznavao, ali je čuo iza svojih leđa kako govore da je to hodžin sin Kerim.

224. Opisujući dalji slijed događaja, svjedok Perviz Mujo navodi da su optuženi Jukić i Cele otišli autom, putem u pravcu Jezera, da bi se nedugo zatim iz tog pravca začula rafalna pucnjava, a potom su se Jukić i Cele vratili među okupljene muškarce u mjesto Ustirama.

225. Saglasno iskazu svjedoka Perviz Muje, svjedok **Kmetaš Hamid** potvrđuje da se približio autu i da je u gepeku bio zavezan mladić. Među onima koji su prišli vozilu, između ostalih, bio je i Perviz Mujo. Svjedok navodi da je prepoznao mladića koji je ležao u gepeku, bio je to Kerim, hodžin sina iz Kovača polja. Svjedok Kmetaš Hamid saglasno iskazu svjedoka Perviz Muje, također navodi da se 10 minuta nakon što su se Cele i Jukić udaljili autom u pravcu Jezera, čuo rafal. Momak se više nikad nije vratio, niti je do sada nađen, navodi svjedok.

226. Na glavnom pretresu dana 28.02.2013. godine u toku prvostepenog postupka, saslušana je majka oštećenog Kerima Terzića, **Terzić Taiba**. Svjedokinja je potvrdila da je

čula da je njen sin odveden i da su ga stavili u gepek, ali ne zna ko je to učinio, jer kako kaže, "tu n. je ni bila". Nikada nije pronašla svoga sina.

227. Apelaciono vijeće iskaze svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida cijenilo u kontekstu ukupnih događanja na području pomenutih sela općine Prozor o kojima su svjedočili mnogi, u prethodnim tačkama pomenuti svjedoci, i nije došlo do zaključka da su iskazi svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida u suprotnosti sa provedenim materijalnim dokazima, jednako kao i iskazima svjedoka, a koji pojedinačno i u svojoj ukupnosti daju jasnu sliku o tome kako se desio kritični događaj i ulozi optuženog koji sa još jednom osobom poduzima zabranjene radnje sa posljedicom nestanka Terzić Kerima kome se gubi svaki trag, tako da njegovo tijelo ni do danas nije pronađeno.

9. Tačka 9 izreke presude

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je dana, 28.02.1993. godine, na istom mjestu Ustirama, općina Prozor, po povratku iz pravca Jezera, zajedno sa još jednim pripadnikom HVO naredio muškarcima Bošnjacima da pjevaju razne pjesme o HVO-u, međusobom se udaraju, a kada ne bi bio zadovoljan silinom udaraca koje su razmrjavljivali, snažno bi ih udarao, pa je tako pretukao Kmetaš Hamida, na način što ga je udarao šakama i nogama po cijelom tijelu, a potom je učestvovao u premlaćivanju i drugih muškaraca bošnjačke nacionalnosti među kojima se bili Perviz Mujo, Pilav Muho, Berić Muho, Duvrnjak Enesa, dok je oštećenog Pilav Bajru zvanog Hasić vezao konopcem oko vrata ijerajući ga da laže a potom mu vezao noge ijerajući ga da rže, a nakon što ih je pretukao, iz pištolja im pucao iznad glave, što je sve za posljedicu imalo pretrpjeni strah i psihički i fizički bol svih oštećenih.

Nalazi apelacionog vijeća

228. Uvjerenje da je optuženi Željko Jukić učestvovao u počinjenju nečovječnih djela sa posljedicom da su oštećeni pretrpili strah, psihičku i fizičku bol na način поближе opisan u tački 9 izreke presude, zasniva se na iskazima oštećenih Perviz Muje i Kmetaš Hamida, te svjedoka Kmetaš Derve i Knežević Petra.

229. Među strankama u postupku nije sporno, a što je potvrđeno i iskazima saslušanih svjedoka Perviz Muje i Kmetaš Hamida, da se događaj opisan u ovoj tački presude, desio

28. augusta 1993. godine, u mjestu Ustirama, odnosno da je uslijedio odmah nakon povratka optuženog Jukića i izvjesnog Celeta iz pravca Jezera.

230. Da je muškarcima Bošnjacima naređeno da se međusobno udaraju, da ih je optuženi Željko Jukić sam udarao ako ne bi bio zadovoljan silinom udaraca koje razmjenjuju, pa tako pretukao Kmetaš Hamida, a potom učestvovao u premlaćivanju i drugih muškaraca bošnjačke nacionalnosti, saglasno potvrđuju oštećeni Perviz Mujo i Kmetaš Hamid.

231. Svjedok **Perviz Mujo** navodi da je optuženi Jukić Željko nakon što se vratio sa Jezera, pozvao zarobljene da stanu oko logorske vatre koju su zapalili stvarima koje je protjerani narod ostavio za sobom. Nakon što su stali u krug optuženi im je rekao "*hajte sada svak svakome šamar odvalite, ako ne odvalite šamar ja ću ponoviti*". Svjedok priča da su poslušali što im je rečeno, dodajući da je njemu zapalo da udari Mustafu Berića, za kojeg kaže da je bio slabog zdravstvenog stanja, pa ga nije htio jako udariti. U tom momentu, navodi svjedok, prilazi mu Cele i udara ga šakom, a kasnije ga i optuženi Željko Jukić udario dva puta.

232. Svjedok **Kmetaš Hamid** se sjeća da je njemu optuženi Željko Jukić naredio da šamara svog rođaka i komšiju Enesa Duvnjaka. Kako nije htio jako da ga udari jer je bio dijete, optuženi Jukić je počeo njega da udara. Opisujući ovaj događaj sa više detalja, svjedok **Perviz Mujo** pojašnjava da je Cele počeo tući Enesa nakon što je Hamid to odbio, a onda Željko Jukić počeo tući Hamida "*šakama, kundacima, čime god stigne, nogama, vcjničkim onim čizmama*".

233. Opisujući dalja dešavanja na Ustirami svjedok **Perviz Mujo** navodi da su među okupljenim muškarcima bošnjačke nacionalnosti bili i otac i sin koji nisu htjeli da se udaraju međusobno, te da ih je zatekla ista sudbina kao Kmetaš Hamida i Duvnjak Enesa. Svjedok **Kmetaš Hamid** navodi da su tom prilikom pored njega bili Beriće Muho, Pilav Muho, Numo čijeg prezimena se ne sjeća, i da je vidio da ih je Jukić tukao.

234. Svjedok Kmetaš Hamid i Perviz Mujo saglasni su u iskazu da je najviše maltretiran momak iz sela Hasići, Bajro Pilav koji je radio u inostranstvu i od koga su Jukić i Cela tražili novac. Opisujući detaljnije maltretiranje Bajre Pilava, svjedoci navode da su Bajru vezali za vrat i tjerali da laje ko *cuko*, pustili ga, pa mu vezali noge i tjerali da skače i rže kao konj. Kao najtraumatičnije iskustvo Kmetaš Hamid navodi pucanje pištoljem iznad glava, dodajući da je njemu to radio optuženi Jukić, ali da su to inače radili obojica, i Cela i

optuženi. Oba svjedoka su saglasno izjavili da su nakon ovog događaja došli autobusi kojima su prevezeni u Srednjoškolski centar u Prozoru.

235. Svjedok **Kmetaš Dervo**⁸², navodi da mu je otac Kmetaš Hamid pričao o dešavanjima na Ustirami, i potvrdio priču Kmetaš Hamida o tome kako su ga premlaćivali, kako su maltretirani on i njegove kolege, te da je to učinio Željko Jukić. Svjedok poznaje Jukića *od početka osnovne škole*, bili su komšije, pamti da je nosio nekad šarenu nekad crnu uniformu, te dodaje, da nikada nije imao nikakvih negativnih susreta sa optuženim.

236. Svjedok odbrane **Knežević Petar**⁸³ navodi da je sa Kmetaš Hamidom sada u poslovnim odnosima, te da je on o ratu razgovarao sa Hamidom u prisustvu svog oca. Navodi da je Hamid na upit njegovog oca kako su prošli u ratu, odgovorio da je on dobro prošao, ali da njegov sin Dervo nije, tako da svjedoku Knežević Petru nije jasno šta je pod tim mislio. Također navodi da Kmetaš Hamid ni u jednom trenutku nije pomenuo ime Željka Jukića, niti mu je bilo kada rekao da ga je Jukić udario ili da je premlaćivao ostale muškarce bošnjačke nacionalnosti.

237. Ocjena iskaza svjedoka Knežević Petra iznesena je u prvostepenoj presudi, i sa tom ocjenom slaže se u cjelosti i ovo vijeće. Naime iskaz svjedoka Kneževića nije potvrđen dokazima subjektivne ili objektivne prirode, i isti je usmjeren na olakšanje položaja optuženog u krivičnom postupku, odnosno na umanjeње ili anuliranje krivične odgovornosti za ono što se optuženi tereti, te iz tih razloga njegov iskaz nije prihvaćen kao vjerodostojan.

238. Vijeće je nakon svestrane analize iskaza svjedoka kojim poklanja vjeru, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, njihove iskaze u cijelosti prihvatilo vjerodostojnim i tačnim jer o odlučnim činjenicama svjedoče na isti način, te zaključilo da je optuženi Željko Jukić na način kako je to поближе opisano u tački 9 izreke presude, izvršio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenim Kmetaš Hamidu, Perviz Muji, Pilav Muhi, Berić Muhi, Duvnjak Enesu i Pilav Bajri zvani Hasić, a što je za posljedicu imalo fizičku i psihičku bol oštećenih.

10. Tačka 10 izreke presude

⁸² Svjedok Kmetaš Dervo je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 21.02.2013. godine.

⁸³ Svjedok Knežević Petra je saslušan na nastavku glavnog pretresa dana 11.07.2013. godine.

Prema optužnici Tužilaštva BiH optuženi Željko Jukić se teretio da je neutvrđenog datuma, najvjerojatnije u septembru mjesecu 1993.godine u logoru Srednjoškolski centar Prozor, pretukao Perviz Muju i izvjesnog "Čorbadžića", na način što ih je udario šakama i nogama po cijelom tijelu, što je sve za posljedicu imalo fizičke i psihičke boli oštećenih.

Nalazi apelacionog vijeća

239. Činjenične navode iz tačke 10 osuđujućeg dijela ove presude da je optuženi Željko Jukić neutvrđenog datuma, najvjerojatnije u septembru mjesecu 1993. godine, pretukao oštećenog Perviz Muju i izvjesnog "Čorbadžića", na način što ih je udario šakama i nogama po cijelom tijelu, a što je za posljedicu imalo teške fizičke i psihičke boli oštećenih, ovo vijeće je utvrdilo na osnovu iskaza samog oštećenog Perviz Muje, koji je saslušan na glavnom pretresu 17.01.2013. godine, te na pretresu pred apelacionim vijećem 17.01.2013. godine.

240. Svjedok **Perviz Mujo** navodi da je dolaskom u Srednjoškolski centar zatekao još zatvorenog naroda, i onih sa linija, ali i onih koji nisu pripadali niti jednoj vojnoj formaciji. Optuženog Jukić Željka je u Srednjoškolskom centru prvi put vidio početkom septembra mjeseca kada je prvo "Čorbadžića", pa zatim njega (svjedoka), prozvao da za dvije minute siđu u prizemlje.

241. Opisujući inkriminirani događaj, svjedok kaže da je silaskom u prizemlje, prvo ugledao Jukić Željka i stražara i da tu više nikoga nije bilo. Optuženi je odmah počeo da tuče "Čorbadžića", prema riječima svjedoka, "šakama, nogama, ..., puškom, kundekom", po leđima, glavi, svuda. Ista sudbina je snašla i svjedoka. Kako je bio invalid, *oslabljenog* zdravstvenog stanja, svjedok je, dok je tučen, tri puta padao u nesvijest, i kako kaže, *takve batine danas ne bi izdržao*.

242. Iako je jedini svjedok saslušan na okolnosti predmetnog događaja, i apelaciono vijeće jedanko kao što je i prvostpeno vijeće, u potpunosti prihvata iskaz oštećenog Perviz Muje, nalazeći ga uvjerljivim i dostatnim za utvrđivanje činjeničnih okolnosti iz ove tačke izreke presude. Da svjedok nije imao razloga da neosnovano tereti optuženog za nešto što nije učinio, pokazuje to što svjedok kaže da ga optuženi Jukić nakon opisanog događaja više nije tukao, niti ga je više vidio. Na kraju, iskaz ovog svjedoka, u dijelu koji se odnosi na činjenične navode koji se tiču ovog inkriminiranog događaja, odbrana nije osporavala, a dijelovi iskaza koji se odnose na činjenične okolnosti opisane u drugim tačkama ove

presude, saglasni su i sa iskazima drugih svjedoka saslušanih na te okolnosti, što prema ocjeni ovog vijeća, ne daje mjesta sumnji u njegov kredibilitet i vjerodostojnost onoga o čemu je svjedok govorio u vezi činjeničnih navoda iz tačke 10 presude.

243. Dakle, nakon svestrane analize i ocjene iskaza svjedoka Perviz Muje koji je prihvaćen vjerodostojnim i tačnim jer drugim provedenim dokazima njegova istinitost nije dovedena u pitanje, nesumnjivo je da je optuženi Željko Jukić na način kako je to pobliže opisano u tački 10 presude, izvršio progon radnjama nečovječnog postupanja prema oštećenim Perviz Muji i izvjesnom "Čorbadžiću" koje je imalo za posljedicu nanošenje fizičke i psihičke boli oštećenim.

11. Tačka 11 izreke presude

Prema objedinjencj optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se prema tački 12. optužnice tereti da je dana 07. jula 1993. godine ili približno tog dana, u večernjim satima u Vatrogasnom domu u Prozoru, u kcjem se nalazilo sjedište vjone policije HVO Prozor i zatvor u kome su zatvarani Bošnjeci, nanio tešku fizičku i psihičku bol Korman Emiru, na način što je zapaljenom cigaretom marke "Ronhill" pržio njegovo lice pa je tako na desnom obrazu cigaretom ucrtao križ da bi mu nakon toga naredio da pređe u drugu prostoriju, gdje mu je naredio da skine jaknu i presavje se preko stolice, a kada je oštećeni to i učinio, uzeo je palicu i počeo ga snažno udarati po leđima, pa kada više nije imao snage da ga tuče, kleknuo ispred njega rekavši mu "baljo zašto ne plačeš" i opsovao mu baljsku majku a potom naslonio mu upajač u obliku pištolja ispod vrata i počeo mu paliti bradu, pa tek kada je oštećenom cijela brada planula dopustio mu da ugasi vatru, što je za posjedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom.

Nalazi apelacionog vijeća

244. Činjenično utvrđenje da je optuženi Željko Jukić poduzimao radnje nečovječnog postupanja, na način pobliže opisan u tački 11 osuđujućeg dijela presude, zasniva se, prije svega, na iskazu svjedoka-oštećenog Emira Kormana, a potom i na iskazu svjedoka očevica Hubijar Ekrema, kao i svjedoka Zec Fadila i Zec Zahida.

245. Među strankama u postupku nije sporno da je u sjedištu vojne policije HVO, u Vatrogasnom domu, postojao logor u kome su zatvarani Bošnjaci, a što su tokom postupka potvrdili dokazi kako subjektivne⁸⁴ tako i objektivne prirode⁸⁵.

246. Svjedok oštećeni **Korman Emir**, navodi da je događajima u Vatrogasnom domu prethodilo njegovo hapšenje naveče 07. jula 1993.godine, a kojom prilikom su dvojica pripadnika HVO došli u njegov stan u Prozoru rekavši mu da se spremi i krene sa njima kako bi dao izjavu u vezi oružja koje je navodno posjedovao u kući. Zajedno sa Hubijar Ekremom i *'jednim Senadom iz Pr.jedora'* krenuli su prema civilnom zatvoru. Pred samim ulazom u zgradu, autom je naišao Jukić Željko i vojnicima HVO koji su ih vodili, povikao da ih povedu "dole", što su ovi i učinili, te ih odveli u zgradu Vatrogasnog doma.

247. Svjedok navodi da je optuženi Jukić Željko tada bio obučen u šarenu uniformu vojne policije i sa opasačem oko pasa. Dobro ga je poznao i prije rata, zajedno su išli u osnovnu školu. Opisujući njegov izgled iz tog perioda navodi da je bio njegove visine, pomršav, svijetlo plave kose, te dodaje da je optuženi u to vrijeme živio sa babom na Ometalima. Prepoznaje ga u sudnici.

248. Svjedok Korman Emir se sjeća da je po dolasku u zgradu Vatrogasnog doma, zajedno sa Hubijar Ekremom i *"malim Senadom iz Pr.jedora"* ušao u jednu kancelariju i sjeo na fotelju. Sa njegove desne strane sjeda optuženi, uzima sa stola cigaretu "Ronhill", pa nakon što je povukao 2-3 puta dim, počinje da mu prži lice i na desnom obrazu ucrtava križ tako da i danas ima vidljiv ožiljak. Sve ovo, navodi svjedok, trajalo je 10 do 15 minuta, a na kraju mu je optuženi cigaretu ugasio na nosu. Iako se u tim dramatičnim trenucima teško osjećao, svjedok nije pustio suzu, a optuženi mu zbog toga opsovao *"majku balinsku"* govoreći *"šta je, što nemaš suze"*. Sve ovo, navodi svjedok, vidio je Hubijar Ekrem koji je sa njim bio u istoj prostoriji.

249. Opisujući dalji slijed događaja svjedoka Korman Emira navodi da ga je optuženi Željko Jukić odveo u drugu prostoriju u okviru iste zgrade gdje mu je naredio da skineteksas jaknu i legne potrbuške preko stolice. Nakon što je to učinio, optuženi je uzeo palicu za koju u svemu tome nije vidio ni kakva je ni od čega, počinje da ga udara po leđima, gdje god je mogao. Udaranje je trajalo oko sat vremena, a kad je od udaranja već iznemogao, optuženi Jukić mu je naredio da ponovo sjedne na stolicu, što je on i učinio, da bi mu potom ponovo opsovao *"majku balinsku"* i pitao ga zašto ne plače.

⁸⁴ O zatvaranju u Vatrogasnom domu, svjedočili su između ostalih i svjedoci: S-2, Brkić Esad, Vugdalić Esad, Zec Fadil, Zec Zahid, Korman Emir...

⁸⁵ Logori HVO u Hercegovini, haški broj 02064768 – 790 (T-134)

250. Opisujući šta se dalje događalo, svjedok navodi da je optuženi vojniku koji je svo vrijeme stajao na vratima prostorije u kojoj je udaran, naredio da mu da pištolj koji je držao za pasom. Nakon što je optuženi uzeo pištolj i stavio ga svjedoku pod bradu, svjedok je pomislio da su mu to "posjedrji trzaji". Tek kada je optuženi Jukić pritisnuo okidač i planula vatra, svjedok je shvatio da se radilo o vatrenom pištolju. Kako je bio neobrijan, brada mu je planula, ali ništa nije smio učiniti sve dok mu, nakon 5-6 minuta optuženi Željko Jukić to nije dozvolio i svjedok ugasio plamen. Kad se to završilo, navodi svjedok, optuženi mu je dozvolio da uzme jaknu, uz riječi da će ujutro vidjeti da li će ostati živ ili će biti ubijen.

251. I apelaciono vijeće u potpunosti poklanja vjeru iskazu svjedoka Korman Emira jer se temelji na činjenicama i događajima koje je svjedok lično doživio, a potvrdio i svjedok Hubijar Ekrem. Naime, svjedok nije imao razloga, niti namjeru da optuženog neosnovano tereti za nešto što nije učinio, a što pokazuje i okolnost da svjedok na upit branioca o ubistvima koja su se desila u vrijeme ulaska vojske HVO u njegovo selo, ne tereti optuženog Jukić Željka, npr. za ubistva Korman Zibe i Korman Mejre, a izričit je u tvrdnji da ga optuženi poslije premlaćivanja koje se desilo njegovim dolaskom u Dretelj (koje je detaljnije opisano u obrazloženju tačke 12 osuđujućeg dijela presude), više nije tukao.

252. Iskaz svjedoka Korman Emira u odlučnim činjenicama, kako je već rečeno, potvrdio je svjedok **Hubijar Ekrem**⁸⁶ koji je bio očevidac navedenog događaja. Tako svjedok Hubijar Ekrem navodi da je naveče 07. jula 1993. godine, zajedno sa Korman Emirom iz svog stana u Prozoru krenuo prema civilnom zatvoru kada ih je autom presreo optuženi i odveo u zgradu Vatrogasnog doma. Dolaskom u zgradu Vatrogasnog doma, on i Korman Emir su odvedeni u jednu prostoriju gdje je svojim očima video kada optuženi na Emirovom licu gasi cigare, na licu ucrtava križ, a odmah nakon toga vidio i ožiljke. Svjedok navodi da je potom Emir odveden u drugu prostoriju i poslije tog događaja ga nije vidio.

253. Iako se iskaz ovog svjedoka u nekim detaljima razlikuje od iskaza oštećenog Korman Emira (izjavio je da Emir prilikom paljenja lica bio obrijan i da mu je križ na licu ucrtan upaljačem), Vijeće u potpunosti prihvata iskaz ovog svjedoka jer je u odlučnim činjenicama saglasan sa iskazom oštećenog, a nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima. Svjedok je bio očevidac inkriminisanog događaja i njegovo kazivanje se temelji na činjenicama koje je sam vidio i ništa nije ukazivalo da je imao razloga da optuženog neosnovano tereti. Osim toga, svjedok je prilikom hapšenja i odvođenja u Vatrogasni dom i

⁸⁶ Svjedok Hubijar Ekrem saslušan je na nastavku glavnog pretresa dana 28.03.2013. godine.

sam bio maltretiran i tučen, a na upit tužiteljice u toku prvostepenog postupka da li mu je to uradio Željko Jukić, odlučan je u tvrdnji da nije, što prema ranijoj konstataciji, pokazuje da isti nije imao razloga da optuženog neosnovano tereti.

254. Svjedoci Zec Fadil i Zec Zahid su također vidjeli Korman Emira u Vatrogasnom domu, nakon što se desio opisani događaj. Svjedok **Zec Fadil**⁸⁷ navodi da je u Vatrogasnom domu među svojim rođacima i komšijama vidio i Kormana. Navodi da su svi koje je tamo zatekao bili lošeg stanja, ali da je Emir bio među gorima, pržen je cigarom po licu u obliku križa, izgorenog lica, modar. Naglašava da on nije video ko je to uradio Emiru, niti je tada poznao optuženog, ali da se pričalo da mu je to uradio Željko Jukić. Svjedok **Zec Zahid**⁸⁸ je na sličan način potvrdio da je Korman Emira vidio krvavog, sa istetoviranim križom na licu, i da mu je Emir rekao ko mu je to uradio, ali da nije zapamtio.

255. Analizom i ocjenom iskaza navedenih svjedoka, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, a čija istinitost nije dovedena u pitanje ni drugim provedenim dokazima, i apelaciono vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je optuženi Jukić Željko radnjama nečovječnog postupanja poduzetim u vrijeme i na način kako je to navedeno i opisano u tački 11 izreke ove presude, nanio fizičke i psihičke boli oštećenom Korman Emiru.

12. Tačka 12 izreke presude

Prema objedinjencj optužnici Tužilaštva optuženi Željko Jukić se teretio da je najvjerovatnije dana 15. jula 1993. godine u logoru Dretelj kod Čapljinje uveo Korman Emira u hangar, prislonio ga uza zid, a zatim uzeo palicu dužine oko 1 m i počeo ga udarati po nogama, od koje jačine je oštećen pao na tlo, da bi ga potom udario dva puta u predjelu rebara, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom.

Nalazi apelacionog vijeća

256. Činjenične navode iz tačke 12 osuđujućeg dijela ove presude da je optuženi Željko Jukić sredinom jula 1993. godine u logoru Dretelj kod Čapljinje uveo Emira Kormana u hangar, a zatim uzeo palicu i počeo ga udarati po nogama, od koje jačine je oštećen pao na tlo, da bi ga potom udario dva puta nogom u predjelu rebara, što je za posljedicu imalo nanošenje teške fizičke i psihičke boli oštećenom, na uvjerljiv i za Vijeće prihvatljiv način

⁸⁷ Svjedok Zec Fadil saslušan je na nastavku glavnog pretresa dana 28.03.2013. godine

⁸⁸ Svjedok Zec Zahid saslušan je na nastavku glavnog pretresa dana 11.04.2013. godine

potvrdio je oštećeni Emir Korman, koji je kao svjedok saslušan na glavnom pretresu održanom 28.03.2013. godine.

257. Opisujući sam događaj nečovječnog postupanja, svjedok **Korman Emir** navodi da je optuženog Željka Jukić prvi put, nakon događaja u Vatrogasnom domu i prebacivanja u civilni zatvor koji se nalazio u zgradi MUP-a, vidio prilikom transporta autobusima iz civilnog zatvora prema logoru Dretelj. Prema njegovom kazivanju, logoraši Bošnjaci su ušli u četiri do pet autobusa koji su bili parkirani pred zgradom MUP-a. Dolaskom na planinu Vran, na mjesto gdje je bio otežan prolaz, zatvorenici su istjerani iz autobusa i put nastavili pješke. Tom prilikom svjedok je vidio optuženog obučenog u šarenu uniformu, naoružanog puškom i pištoljem, a koji je takođe izašao iz autobusa i krenuo za njima.

258. Svjedok Korman Emir dalje svjedoči da su dolaskom u Dretelj i izlaskom iz autobusa, svi zarobljeni postrojani pred hangar koji je imao poligone. Tada počinje prozivka i svako ko je prozvan ulazio je u hangar. Kada je došao red da pročitaju njegovo ime, svjedok je krenuo prema hangaru, ali ga je optuženi Željko Jukić uhvatio za ruke, uveo u hangar i počeo udarati po nogama „...*sad po lijevcj, sad po desncj sa drvenom palicom*“. Udaranje se nastavilo dok nije pao sa nogu od udaraca koje više nije mogao izdržati. Svjedok se sjeća da ga je optuženi još dva puta udario nogom ispod rebara i otišao. Tučen je 15-20 minuta, a batine su bile užasne.

259. Nakon pažljive analize iskaza svjedoka Korman Emira, cjenjenog u kontekstu događaja opisanih u pojedinim tačkama osuđujućeg dijela presude i u vezi sa ostalim provedenim dokazima kako subjektivne tako i objektivne prirode, i apelaciono vijeće je nakon uvida u iskaz ovog svjedoka prihvatilo vjerodostojnim i tačnim. Naime, svjedok sasvim jasno i dosljedno svjedoči o činjenicama i događajima koje je lično doživio i nije pokazao namjeru da optuženog neosnovano tereti za nešto što nije učinio.

260. Kako iskaz ovog svjedoka nije doveden u pitanje drugim provedenim dokazima, apelaciono vijeće je nesumljivo zaključilo da je optuženi Jukić Željko, u vrijeme i na način kako je to navedeno i opisano u tački 12 izreke ove presude, radnjama nečovječnog postupanja nanio psihičke i fizičke boli oštećenom Korman Emiru.

261. Slijedom iznesnog, ovo vijeće je za svaku pojedinu inkriminaciju dalo ocjenu iskaza saslušanih svjedoka i obrazlaženje koje iskaze prihvata, odnosno kojim poklanja vjeru, kada zaključuje da pojedine krivičnopravne radnje za koje je optuženog oglasio krivim, cijeni dokazanim. Pri tome, apelaciono vijeće je posebno imalo u vidu da između

kazivanja svjedoka kojima poklanja vjeru i na koje se poziva, međusobno postoje određena odstupanja, na koja je i odbrana optuženog ukazivala u toku unakrsnog ispitivanja pojedinih svjedoka, međutim, niti jednu od tih odstupanja, s obzirom na protek vremena, dramatične okolnosti u kojima se događaji odvijaju, brojnost događaja u kojima učestvuje veći broj oštećenih, članova njihovih porodica, komšija, prijatelja kao i brojnost radnji koje optuženi sam ili sa drugim licima poduzima, od kojih je svaka za sebe dramatična, ovo vijeće ne smatra takvog značaja da u pogledu odlučnih činjenica mogu uticati na vjerodostojnost njihovih iskaza.

III - KRIVIČNA ODGOVORNOST

262. Na osnovu izvedenih dokaza, kako u toku prvostepenog tako i drugostepenog postupka, Apelaciono vijeće je nesumnjivo utvrdilo da se u radnjama koje je preduzimao optuženi Željko Jukić, stiču sva objektivno-subjektivna obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama d), i) i k). Cijeneći te dokaze u kontekstu opisanih događaja na području općine Prozor u kojima je optuženi kao pripadnik HVO Brigade „Rama“ imao aktivnu ulogu, ovo vijeće nalazi da je optuženi Željko Jukić, dijelom u svojstvu izvršioca a dijelom kao saizvršilac, počinio krivično djelo progona Bošnjačkog civilnog stanovništva radnjama prisilnog preseljenja civilnog stanovništva, prisilnog nestanka i drugim nečovječnim djelima, pri čemu je postupao sa voljom i sviješću da time nanosi velike patnje, ozbiljne fizičke i psihičke povrede, te narušavanje njihovog zdravlja. To znači da je prilikom preduzimanja zabranjenih radnji, bilo da ih poduzima sam ili zajedno sa drugim pripadnicima HVO, kako je to opisano u činjeničnom sadržaju izreke presude, optuženi postupao umišljajno, jer je bio svjestan da transportovanjem muškaraca bošnjačke nacionalnosti u logore i preostalog civilnog stanovništva na područje pod kontrolom ARBiH, vrši prisilno odvođenje i preseljenje stanovništva sa teritorije koju se oduvijek naseljavali i gdje je bio njihov dom.

263. Apelaciono vijeće nalazi da je pri činjenju svih tih radnji, imajući u vidu njihov karakter, način njihovog vršenja, te psihičko i fizičko stanje, pogotovo jednog broja osoba, optuženi postupao sa *vojnom u vidu htjenja* njihovog činjenja, te posve *svjestan* da će preduzimanjem radnji, kao što su premlaćivanje, udaranje nogama, šakama, kundacima od pušaka, palicom, ucrtavanjem križeva razbijenim stakolom ili upaljenom cigaretom na tijelu osoba, paljenje brade plamenom od upaljača, nastupiti višestruke štetne posljedice

za civilno stanovništvo bošnjačke nacionalnosti. Neposredna posljedica takvih i tako učinjenih radnji je napuštanje teritorije opštine Prozor civilnog bošnjačkog stanovništva na kojoj su oduvijek živjeli, imali svoje domove i imanja, zatim trpili velike fizičke i psihičke patnje i povrede, imali osjećaj potčinjenosti, ugroženosti, beznađa, trpili poniženja, strahovali za vlastiti život i živote svojih najbližih. Treba naglasiti da su u ovom slučaju od posebnog značaja one radnje optuženog koje su za posljedicu imale prisilni nestanak određenog broja civila kojima se gubi svaki trag i koji ni do danas nisu pronađeni.

264. Ovo vijeće nalazi da je sve navedene radnje koje su činjene u osnovi djela progona, optuženi Željko Jukić, činio postupajući sa *diskriminatorskom namjerom*, jer je bio svjestan da te radnje poduzima na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, samo prema civilnom bošnjačkom stanovništvu. Svoju svijest i ovako opredijeljenu namjeru, optuženi demonstrira kroz brojnost zabranjenih radnji i ponašanja koje prema njima preduzima, te sa znanjem da se radi o civilima druge nacionalnosti i druge vjeroispovjesti, svjestan društvenog značaja takvih postupaka, tj. njihove nedopuštenosti, neljudskosti i neprihvatljivosti.

265. Ako se, uz sve navedeno, ima u vidu da je optuženi imao znanje o karakteru, obimu i rasprstranjenosti napada (ili kako zakon navodi: široki i sistematski napad) vojnih snaga HVO i HV, te da je isti usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva kako grada Prozora, tako i sela općine Prozor, te da je optuženi bio svjestan da njegove radnje predstavljaju dio tog napada, onda je osnovano zaključiti da su se u radnjama optuženog opisanim i kvalifikovanim u izreci presude, stekla sva bitna obilježja krivičnog djela iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama d), i) i k) istog zakona, sve u vezi sa članom 29. KZ BiH. Iz tih razloga ga je ovo vijeće i oglasilo krivim za navedeno krivično djelo, te osudilo po zakonu.

IV- PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

266. U kontekstu primjene materijalnog prava, odbrana je prigovorila primjeni Krivičnog zakona BiH ističući da bi trebalo primijeniti Krivični zakon SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja radnji koje se kvalifikuju optužnicom, i koji je obzirom na kasnije ukidanje smrtne kazne i zamjenu iste maksimalnom zatvorskom kaznom u trajanju od 20 godina, svakako blaži za optuženog Jukića.

267. Kada je u pitanju materijalni zakon koji treba primijeniti na ovo krivično djelo, u kontekstu vremena izvršenja krivičnog djela, a imajući na umu sve prigovore odbrane u ovom smislu, Vijeće je odluku kao u izreci donijelo uz primjenu slijedećih odredaba.

268. Član 3. KZ BiH reguliše načelo zakonitosti, to jest, da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo zakonom, te da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna. Uz to, član 4. KZ BiH reguliše da se na počinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primjenjuje se zakon koji je blaži za počinioca.

269. Član 7. stav 1. Evropske konvencije takođe propisuje načelo zakonitosti. U skladu sa članom 2.2. Ustava BiH, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava ima prioritet nad svim zakonima BiH. Nadalje, ova odredba Evropske konvencije propisuje opšte načelo kojim se zabranjuje izricanje kazne teže od one koja je bila propisana u vrijeme počinjenja krivičnog djela, ali ne propisuje primjenu najblažeg zakona. Član 4a. KZ BiH propisuje da član 3. i član 4. KZ BiH ne sprječavaju suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja "smatralo krivičnim djelom u skladu sa opštim principima međunarodnog prava." Član 7. stav 2. Evropske konvencije propisuje isti izuzetak ističući da stav 1. ovog člana "...neće uticati na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja smatralo krivičnim djelom u skladu sa opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi." (Vidjeti takođe član 15. stav 1. i 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima koji sadrži slične odredbe. Država Bosna i Hercegovina je, kao nasljednik Jugoslavije, ratifikovala ovaj Pakt).

270. Primjena KZ BiH na konkretno krivično djelo temelji se na naprijed citiranoj odredbi člana 4a. KZ BiH. Ovom odredbom je učinjen izuzetak od opštih načela navedenih u članovima 3. i 4. KZ BiH u smislu da ovi članovi ne dovode u pitanje suđenje i kažnjavanje neke osobe za svako činjenje ili nečinjenje koje predstavlja krivično djelo Zločini protiv čovječnosti, a koje kao takvo nije bilo propisano krivičnim zakonom koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

271. Zločini protiv čovječnosti u vrijeme izvršenja inkriminisanih radnji nisu bili propisani kao krivično djelo u KZ-u SFRJ, ali čine imperativni princip međunarodnog prava i

nesporno je da su 1992. godine bili sastavni dio međunarodnog običajnog prava⁸⁹. Zločini protiv čovječnosti su zločini po međunarodnom pravu u univerzalnom smislu nadležnosti za procesuiranje tako da i osuda za takva djela, prema zakonu koji je naknadno propisao i utvrdio ovo djelo kao krivično djelo i propisao posebnu krivičnu sankciju nije suprotno članu 7. stav (1) EKLJP.

272. Ovakav stav je zauzet i u predmetu broj 51 891/99, Naletilić protiv Hrvatske, u kojem predmetu je aplikant isticao iste prigovore kao i odbrana u ovom predmetu, ali u odnosu na Statut MKSJ.

273. Pored toga, apelaciono vijeće nalazi neosnovanim prigovore odbrane iznesene u završnim riječima, da je preuzeti Krivični zakon SFRJ bio blaži za počinica sa aspekta zapriječene kazne, odnosno nalazi navedeni prigovor irelevantnim, obzirom da predmetno krivično djelo nije ni bilo propisano u KZ SFRJ.

274. Slijedom iznesenog, Apelaciono vijeće smatra da se primjenom KZ BiH iz 2003. godine ni na koji način ne povrijeđuje primjena principa legaliteta i principa zabrane retroaktivnosti.

V- ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI

275. Prilikom odlučivanja o kazni Apelaciono vijeće se rukovalo opštim pravilima za odmjeravanje kazne sadržanim u odredbi člana 48. KZ BiH, kao i svrhom kažnjavanja propisanom članom 39. KZ BiH, pa je uvjerenja da će se sa izrečenom kaznom zatvora u trajanju od petnaest (15) godina optuženom Željku Jukiću u cjelosti ostvariti predviđena svrha kažnjavanja. Vijeće je imalo u vidu zakonske okvire za izricanje kazne za predmetno krivično djelo, pa tako, za djelo za koje je optuženi oglašen krivim predviđena je kazna zatvora u trajanju najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora, te je imalo u vidu opšta pravila o izboru vrste i mjere kazne, i to svrhu kažnjavanja, a osobito stepen krivične odgovornosti optuženog, okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, jačinu ugrožavanja, odnosno povrede zaštićenog dobra, te raniji život učinitelja, njihove osobne prilike, držanje nakon učinjenog djela i motiv za počinjenje istog.

276. Od olakšavajućih okolnosti vijeće je cijeno raniji život optuženog, tačnije činjenicu da do momenta učinjenja konkretnog krivičnog djela nije osuđivan, da je u vrijeme preduzimanja inkriminiranih radnji bio mlada osoba starosne dobi od 23 godine, da je otac

⁸⁹ Odluka Evropskog suda za ljudska prava, Šimšić protiv Bosne i Hercegovine, broj 51552/10 od 26.08.2010. godine

troje malodobne djece, te njegovo očekivano ponašanje tokom suđenja i pokazani odnos poštivanja isključivo Suda.

277. U okviru otežavajućih okolnosti ovo vijeće je posebno cijenilo težinu povrede zaštićenog dobra i u vezi sa tim način učinjenja krivičnog djela koje je imalo za posljedicu nestanak pet muškaraca Bošnjaka, pretrpljenu fizičku i psihičku bol i patnju bošnjačkih civila čije posljedice i danas osjećaju zbog gubitka bližnjih i sopstvenog doma koji su morali napustiti i u koji se ni do danas mnogi nisu vratili.

278. Apelaciono vijeće je dakle posebno cijenilo težinu i karakter radnji optuženog, odnosno količinu kriminalnih radnji, koja se ogleda i u upornosti optuženog koju je pokazivao u činjenju zabranjenih radnji koje je poduzimao u roku od tri mjeseca, dakle u relativno kratkom vremenskom periodu. Način poduzimanja pojedinih radnji bez imalo pokazane samilosti prema bilo kome, posebno prema izuzetno ranjivoj i bespomoćnoj kategoriji civilnog stanovništva – ženama, djeci, starim, bolesnim, iznemoglim, prema njegovim poznanicima, komšijama i školskim drugovima, apelaciono vijeće je također uzelo kao otežavajuću okolnost.

279. Cijeneći sve okolnosti na strani optuženog, apelaciono vijeće je stanovišta da u toku prvostepenog postupka iste nisu u dovoljnoj mjeri cijenjene, a imajući u vidu da je žalba Tužilaštva osporavala odluku o izrečenoj sankciji, ovo vijeće je i odmjerilo veću kaznu zatvora, i to u trajanju od 15 godina. Ista po ocjeni ovog vijeća je u srazmjeri sa težinom djela, uzimajući u obzir utvrđene otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, učešće i ulogu optuženog u izvršenju krivičnog djela.

280. Kako je već iz svega prethodnog vidljivo, optuženi Željko Jukić je oglašeni krivim za progon, krivičnopravnim radnjama u osnovi Zločina protiv čovječnosti - prisilnim premještanjem stanovništva, prisilnim nestankom i drugim nečovječnim djelima slične prirode učinjenim u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja, što s obzirom na količinu ispoljene kriminalne energije sadržane u tim zabranjenim radnjama, implicira strožiju kaznu u odnosu na zakonski minimum, te i odmjeravanje kazne veće od izrečene u ukinutoj prvostepenoj presudi.

281. Imajući u vidu sve navedeno, kao i stepen učešća optuženog, i njegov doprinos u izvršenju krivičnog djela za koje je oglašen krivim, apelaciono vijeće smatra da je izrečena kazna odmjerena u skladu sa odredbama člana 48. stav 1. KZ BiH, kao i da će se izrečenom kaznom postići svrha kažnjavanja predviđena članom 39. KZ BiH. Vijeće nalazi

da će vrsta i mjera izrečene krivičnopravne sankcije uticati na optuženog da ubuduće ne čini krivična djela, da će podstaknuti njegov preodgoj, odnosno da će se sa izrečenom kaznom u cjelosti ostvariti zahtjevi specijalne prevencije. Jednako tako, Vijeće je uvjerenom da izrečena kazna predstavlja adekvatan odraz osude krivičnog djela od strane šire društvene zajednice, te da šalje jasnu poruku svim budućim, potencijalnim učiniocima krivičnih djela i da u slučaju ratnih okolnosti ta djela neće ostati van dometa pravde i neće proći nekažnjeno budući da je poštivanje zakona i općeprihvaćenih pravila ponašanja, obaveza svakog pojedinca, ne samo u mirnodopskim uslovima, već i za vrijeme neprijateljstava.

282. Na osnovu primjene zakonskog propisa iz člana 56. KZ BiH, vrijeme koje je optuženi proveo u pritvoru i to u periodu od 02. novembra 2011. godine, pa do upućivanja optuženog na izdržavanje kazne zatvora, ima se uračunati u izrečenu kaznu zatvora.

VI- ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA

283. Cijeneći činjenicu da je optuženi Željko Jukić slabog imovnog stanja, te da bi obvezivanje optuženog na plaćanje troškova krivičnog postupka dodatno ugrozilo njegov materijalni položaj i egzistenciju osoba koje je dužan da izdržava, te uzimajući u obzir i činjenicu da je optuženi pravosnažno oslobođen dijela optužbe, ovo vijeće je na osnovu člana 188. stav 4. i člana 189. stav 1. ZKP BiH, optuženog oslobodilo od obaveze nadoknade troškova krivičnog postupka.

284. Na osnovu člana 198. stav 2. i 3. ZKP BiH, oštećeni se upućuju da imovinskopravne zahtjeve u cjelini ostvaruju u parničnom postupku, budući da podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelomično presuđenje u odnosu na istaknute zahtjeve

**ZAPISNIČAR
PRAVNA SAVJETNICA**

Lejla Garaplija

**PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA**

Dr Miloš Babić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude žalba nije dozvoljena.

ANEKS 1 – ULOŽENI MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA I ODBRANE

D. MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA BIH

285. Na glavnom pretresu su izvedeni sljedeći materijalni dokazi Tužilaštva BiH:

T-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Zejnila, Viši sud u Mostaru, broj: Ki. 14/95, od 16.10.1995. godine
T-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Zejnila, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 38/94 od 17.03.1994. godine
T-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sabitović Galiba, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj KZ-RZ-100/05 od 09.07.2009. godine
T-4	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta (ubistvo Uzejra Sabitovića), selo Duge, općina Prozor, broj 16-13/1-7-47-11 od 10.05.2011. godine
T-5	Institut za sudsku medicinu, Medicinski fakultet u Sarajevu, Obdukcioni zapisnik Duge – Prozor, tijelo br. 1 Sabitović Uzeir, od 11.05.2011. godine, dr. Hamza Žujo
T-6	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta – zaštićeni svjedok S-7, Srednjoškolski centar Prozor, broj 16-13/1-7-151/11 od 16.01.2012. godine
T-7	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta – svjedok Izet Pilav, Srednjoškolski centar Prozor, broj 16-13/1-7-149/11 od 16.01.2012. godine
T-8	Fotodokumentacija, pokaz lica mjesta – svjedok Kaltak Džafer, Srednjoškolski centar Prozor, broj 16-13/1-7-150/11 od 16.01.2012. godine
T-9	Zapisnik o saslušanju svjedoka A-1, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 64/95, od 18.05.1995. godine
T-9a	Zapisnik o saslušanju svjedoka A-1, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10 od 04.03.2011. godine
T-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, Čelebići, broj: 1105015413, od 20.07.1994. godine
T-10a	Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: KT-RZ-100/05 od 06.07.2009. godine
T-10b	Zapisnik o saslušanju svjedoka Husić Avde, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T 20 0 KTRZ 0000663 10 od 07.01.2011. godine

T-11	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kovačević Dževada, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj T20 0 KTRZ 0000663 10 od 17.01.2011. godine
T-11a	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kovačević Dževada, Županijski sud u Mostaru, broj Ki-9/02 od 14.04.2003. godine
T-13	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pilav Mirsada, 6. Korpus ABiH Konjic, broj: 01-1-173/29/93 od 22.11.1993. godine, RR197565
T-14	Zapisnik o saslušanju svjedoka Subašić Derve, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 52/94 od 16.07.1994. godine, RR358109
T-15	Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Mirsad od 11.04.2011. godine, broj: 02/1-15-7/2011
T-16	Izvod iz matične knjige umrlih Subašić Dervo od 27.01.2011. godine, broj: 02/1-15-215/2011
T-17	Izvod iz matične knjige umrlih Omanović Edis od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-89/2011
T-17a	Rješenje o smrti Pilav Ibre od dana 14.10.1996. godine, broj: R2-70/96, Osnovni sud u Bugojnu
T-18	Izvod iz matične knjige umrlih Pilav Ibro od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-6/2011
T-19	Izvod iz matične knjige umrlih Berić Vahid od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-91/2011
T-20	Izvod iz matične knjige umrlih Čiča Šefik od 05.04.2011. godine, broj: 02/1-15-92/2011
T-21	Sudsko – medicinsko vještačenje, Vještak medicinske struke Mr.med.sc.dr. Vedo Tuco specijalist sudske medicine, od 27.10.2011. godine, Tuzla
T-22	Spisak identificiranih osoba, Spisak nestalih osoba sa područja općine Prozor, Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine, broj: 02/1-40-1-6098-2/11 od 15.03.2011. godine
T-23	Vještačenje medicinske dokumentacije svjedoka Pilav Muhe, Dr Bravo Alma od 26.03.2013. godine
T-24	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti, objavljena u „Službenom listu RBiH“ broj 1, od 09. aprila 1992. godine
T-25	Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama Bosne i Hercegovine, objavljena u „Službenom glasniku RBiH“ broj 4/92 od 20. maja 1992. godine
T-26	Odluka o proglašenju ratnog stanja, objavljena u „Službenom listu RBiH“ broj

	7/92 od 20. juna 1992. godine
T-27	Odluka o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg Bosna, objavljena u „Narodnom listu HZ Herceg-Bosna” od 18.11.1991. godine
T-28	Odluka o formiranju Hrvatskog vijeća obrane, objavljena u „Narodni list HZ Herceg-Bosna“ broj 2/92, 08.04.1992. godine, Mostar
T-29	Odluka o ukidanju ratnog stanja, objavljena u Službenom listu R. BiH, broj: 50 od 28.12.1995. godine, Sarajevo
T-30	Zahtjev SIS-a Općinskog stožera Prozor, broj: 02-43/92 od 20.10.1992. godine, preuzeto iz Državnog arhiva RH
T-31	Izvod iz matične knjige umrlih, lica iz sela Klek za: Marić Halila, Karađuz Ibru, Karađuz Šabana, Karađuz Adema, a koji se vode pod brojem: 203-415/09 od 10.06.2009. godine
T-32	Izvod iz matične knjige umrlih u kojima je kao mjesto smrti naznačen Prozor: Bajrić Osman, Pilav Bajro, Purgić Omer, Imamović Numo, Hrimić Haso, Alibegović Abdulah , izvod iz matične knjige umrlih mjesto smrti Skrobučani: Selimović Selim, Demirović Fata, Selimović Omer, Selimović Mujo, Munikoza Šaban, izvod iz matične knjige umrlih iz mjesta Paroš: Bećirović Zulfo, Ramić Ajka, Bećirović Bećir, dok se Husić Suljo vodi za mjesto Tolovac
T-33	Zapisnici o saslušanju vještaka medicinske struke Dobrača dr. Ilijasa, sa uzrocima smrti nakon ekshumacije u užim lokalitetima Lapsunja, Mahala, Bunarići, Skrobučani, Paroš, Gorica, Klek, Heldovi, Parcani, Orašac, Čelce, Varvara, Donji Krančići, Tolovac, Prajin, Zahlihača
T-34	Popis vojnih osoba, Brigada Rama – 42. domobranska bojna od 01.04.1995. godine
T-35	Podaci iz vojne evidencije Federalnog ministarstva za pitanje boraca i invalida domovinskog rata broj: 07-03-12/11 od 01.03.2011. godine, Željko Jukić – Vob. 1, Vob 2. i Vob 3.
T-36	Dopis MUP-a HNK kantona broj 02-02/3-1-04-34-142/11 ZP od 31.03.2011. godine sa spiskom i CD-om na kojima su snimljeni oštećeni objekti vlasništvo lica bošnjačke nacionalnosti
T-37	Fotodokumentacija, smetlište na lokalitetu Duška kosa u mjestu Lug, općina Prozor, Državna agencija za istrage i zaštitu od 10.05.2011. godine
T-38	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Sabitović Uzeir, broj: 1/10-202-189/96 od 06.11.1996. godine i Rješenje o naknadnom upisu smrti broj:18/07-202-

	3269/96 od 30.10.1996. godine
T-39	Fotodokumentacija, obdukcija NN tijela i uzimanje uzoraka za DNK analizu, Mostar, Gradska mrtvačnica Sutina, broj 02-02/3-5-106/11 od 11.05.2011. godine
T-40	Fotodokumentacija, Ekshumacija Sabitović Uzeira, Prozor, selo Duge, broj 02-02/3-5-68/11 od 26.04.2011. godine
T-41	Zapisnik o ekshumaciji, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T 20 0 KTRZ 0000663 10, od 24.03.2011. godine
T-42	Skica lica mjesta, ekshumacija Sabitović Uzeira, Prozor, selo Duge, broj: 02-02/3-5-68/11 od 21.04.2011. godine
T-43	Zapisnik o uviđaju MUP HNK, Sektor kriminalističke policije, broj: 02-02/3-1-120/11, od 21.04.2011. godine
T-44	Zapisnik o uviđaju, Viši sud u Mostaru, broj: Kri:59-II-/98 od 04.11.1998. godine
T-45	Zapisnik o ekshumaciji, Viši sud u Mostaru, broj: Kri: 59/98 od 29.09.1998. godine
T-46	Zapisnik o uviđaju, Centar službi bezbjednosti Mostar, broj: Ku – 16/95 od 04.12.1995. godine
T-47	Fotodokumentacija, paljenje kuća od strane bojovnika HVO, selo Tošćanica, opština Prozor, Sektor kriminalističke policije Mostar, haški broj: RR 372999 do 373022, od 05.11.1995. godine
T-48	Foto-dokumentacija Sektora kriminalističke policije Mostar selo Tošćanica – groblja Tošćanica od 05.11.1995. godine, haški broj: RR 372956 do 372960
T-49	Foto-dokumentacija Sektora kriminalističke policije Mostar selo Grevići od 05.11.1995. godine, haški broj: RR 373023
T-50	Foto-dokumentacija Sektora kriminalističke policije Mostar selo Lizoperci od 04.11.1995. godine, haški broj: PR 372961
T-51	Zapisnik o identifikaciji tijela poginulih u selima Uzdol i Here, Višeg suda Mostar broj: KRI:9/94 od 28.07.1994. godine
T-52	Rješenje Višeg suda Mostar broj: Kri 2/94, od 27.04.1994. godine
T-53	Zahtjev za obezbjeđenje dokaza, Viši sud Mostar, broj: 1-09-10-10/94 od 11.04.1994. godine
T-54	Spisak evidentiranih žrtava iz općine Prozor broj: 926, sačinjen od strane Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, Sarajevo 25.04.1995. godine

T-55	Izviješće SIS-a Općinskog stožera Prozor, broj: 02-44/92 od 20.10.1992. godine, haški broj 01525590 ovjeren i preuzet od strane Državnog arhiva RH
T-56	HZ HB Hrvatsko vijeće obrane općina Prozor, broj 01-23/92 od 23.10.1992. godine upućen Vojnom i civilnom predstavništvu muslimana općine Prozor sa predmetom: Prijedlozi za prevladavanje novo-nastale političko sigurnosne situacije, haški br: 01527602 – ovjeren
T-57	Spisak objekata u gradu Prozoru, vlasništvo stanovnika muslimanske nacionalnosti, koji su spaljeni od napada HVO-a i HV-a, od 23.10.1992. god., br: RR 282575 – 76
T-58	Spisak otuđenih vozila sa područja općine Prozor od agresije HVO-a i HV-a, tj od 23.10.1992. god. RR 282596 – 97
T-59	Izviješće HZ HB općina Rama – Prozor, brigada Rama od 24.10.1992. godine o situaciji na terenu haški broj: 01515592
T-60	Obavještajno izvješće broj: 89/92 od 26.10.1992. godine, sačinjeno od HVO, haški broj: 01513855 – 01513856
T-61	Zahtjev SIS-a broj: 02-52/92 od 01.11.1992. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.Hrvatske
T-62	Zapovjedništvo Stožera Zenica broj: 540/92 od 26.11.1992. godine, haški broj, 00402371
T-63	Zapovjedništvo Općinskog stožera Mostar 3. brigade HVO-a broj: 02-01-11/92, od 09.12.1992. godine, haški broj: 00405563 i 00405564
T-64	Odluka HVO broj: 01-I-32/93, od 15.01.1993. godine, haški broj: 01094172 – ovjeren, sa kartom BiH – haški broj 0604-6942
T-65	Zapovijed HVO – Zapovjedništvo Brigade Rama broj: 01-22 3-13/93 od 27.01.1993. godine, haški broj 01525455
T-66	Zapovijed oružanih snaga S/Z Hercegovina broj 05/6-276 od 12.04.1993. godine, haški broj 00398827
T-67	Izviješće VP Rama – Prozor od 17.04.1993. godine za dan 16.04.1993. godine, haški broj: 015489/89
T-68	Zahtjev SIS-a brigade Rama Prozor, broj: 03-03-182/93 od 09.05.1993. godine, haški broj 01525273, preuzet iz državnog arhiva R.H.
T-69	Zapovjed HVO-a za napad, broj: 01-459, od 11.05.1993. godine, haški broj: 03641778, 79, 80
T-70	Izviješće SIS-a Brigade Rama Prozor, broj: 03-02-39/93 od 25.05.1993. godine,

	haški broj od 01514141-01514142, preuzet iz državnog Arhiva R.H.
T-71	Zapovijed zapovjedništva Sjeverozapadna Hercegovina, klasa 9-13/93 Ur.br: 278/93 od 28.05.1993. godine, dokument preuzet iz državnog Arhiva R.H.
T-72	Izvešće o zbivanjima u selu Klek i Donji Krančići, brigade Rama Prozor broj: 03-02-40/93, od 01.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-73	Izvešće SIS-a brigada Rama broj:03-02-42/93 od 03.06.1993. god., preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-74	Zapovijed SIS brigade Rama broj: 03-03-248/93 od 09.06.1993. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-75	Zapovjedništvo OZ S/Z Hercegovina, Informacija o stanju u Prozoru broj: 352/93, od 14.06.1993. godine
T-76	Nalog brigade Rama Prozor za privođenje i pretres stanova, broj: 03-03-263/93, od 22.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-77	Izvešće brigade Rama - Prozor broj: 03-02-66/93, od 27.06.1993. godine, haški broj 01514134
T-78	Izvešće brigade Rama - Prozor broj: 03-02-65/93, od 27.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-79	Izvešće brigade Rama - Prozor br. 03-02-68/93, od 30.06.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-80	SIS brigade Rama, Izvešće, broj: 03-02-72/93, od 04.07.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva RH,
T-81	Zapovijed HVO broj: 01-1489/93, od 06.07.1993. godine, haški broj 01553825
T-82	Zapovijed HVO brigada Rama - Prozor br: 03-1263, od 07.07.1993. godine, haški broj 01514112
T-83	SIS brigada Rama, Izvešće, broj: 03-02-74/93, od 08.07.1993. godine, haški broj 01514132 – preuzet dokument iz Državnog arhiva R.H.
T-84	Sprovedbeni list Brigade Rama Prozor broj: 02/115/93 od 11.07.1993. godine
T-85	Izvešće SIS brigada Rama broj: 03-02-79/93 od 14.07.1993. godine, haški broj 0420-0097
T-86	SIS S/Z Hercegovina, Izvešće klasa 1-76/93, Ur. broj: 443/93 od 15.07.1993. godine, haški broj 01515379 – dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-87	Vojna policija Rama - Prozor od 17.07.1993. godine, Izvešće za dan 16.07.1993. godine, haški broj 01548971

T-88	Potvrda Vojna policija Rama – Prozor broj: 81-91/93, od 19.07.1993. godine, haški broj 01561211
T-89	Obavijest Vojna policija Rama – Prozor broj: 22-18/93, od 21.07.1993. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-90	Zapovijed brigade Rama broj: 01-1381/93, od 21.07.1993. godine, haški broj 01525447
T-91	Izvešće Vojna policija Rama – Prozor od 22.07.1993. godine za dan 21.07.1993. godine, haški broj 01548967
T-92	Zamolba za pomoć postrojbama HVO-a broj: 02-2/1-01-1537/93, od 24.07.1993. godine, 0420 – 0777
T-93	Zapovijed Brigade Rama – Prozor broj: 01-1410/93 od 26.07.1993. godine
T-94	Zapovjed Vojna policija Rama – Prozor broj: 01-35, od 28.07.1993. godine, haški broj 01505695
T-95	Izvešće SIS brigade Rama, broj: 03-02-83/93 od 31.07.1993. godine, haški broj od 01525297 do 01525298, dokument je preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-96	SIS brigada Rama broj 03-02-84/93 od 31.07.1993. godine, haški broj od 01525293 do 01525296
T-97	Izvešće Upravnika zatvora brigade Rama – Prozor broj: 03-02-89/93, od 02.08.1993. godine, haški broj 01505717 i 01505718, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-98	Ovlaštenje za slobodno kretanje Vojna policija Rama Prozor broj: 01-38/93, od 02.08.1993. godine, haški broj 01561208
T-99	Izvešće brigade Rama – Prozor, Upravnika zatvora, broj: 03-02-90/93, od 04.08.1993. godine, haški broj 01505698
T-100	Izvešće SIS Brigada Rama – Prozor broj: 03-02-87/93 od 05.08.1993. godine, haški broj: 01514111
T-101	Izvešće brigade Rama – Prozor, Upravnika zatvora, broj: 03-02-91/93, od 06.08.1993. godine 01505699
T-102	Zahtjev SIS brigade Rama – Prozor broj: 03-03-414/93 od 06.08.1993. godine, haški broj 01514110
T-103	Izvešće SIS brigada Rama Prozor broj: 02-88/93 od 10.08.1993. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-104	Službena zabilješka HVO, broj: 02-4-1-1109/93, od 13.08.1993. godine, haški broj 01505907 i 01505908

T-105	Zapovijed Brigade Rama Prozor, broj: 01-1533/93 od 14.08.1993. godine
T-106	Izvešće SIS Brigada Rama broj: 03-02-99/93 od 14.08.1993. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-107	Izvešće Brigade Rama broj: 03-02-99/93 od 14.08.1993.godine
T-108	Zahtjev za spas muslimanskog stanovništva Prozor broj: 1-01-99-4/93, od 17.08.1993. godine, spisak ubijenih civila na teritoriji općine Prozor od 23.10.1992. godine do 17.08.1993. godine, spisak zapaljenih kuća, haški broj 01034320, 21, 22, 23 – ovjeren
T-109	Potvrda o stambenom osiguranju HVO Vojna policija Rama - Prozor broj: 21-220/93, od 19.08.1993. godine, haški broj 01561197
T-110	Izvešće HVO brigada Rama o aktivnostima promatrača EZ-a na području općine Rama, broj: 03-02-94/93, od 21.08.1993. godine, haški broj 01514130-31
T-111	Spisak zatvorenih muslimana iz Prozora, od 22.08.1993. godine, haški broj 00919889, 90, 91, 92
T-112	DTP Makljen Prozor od 26.08.1993. godine, haški broj 06043294
T-113	Odobrenje Brigade Rama Prozor od 29.08.1993. godine, haški broj 06043204
T-114	Potvrda o slobodnom kretanju Vojna policija Rama Prozor broj: 21-140/93, od 30.08.1993. godine, haški broj 01561190
T-115	HVO Brigada Rama Prozor broj: 02-6-1861/93 od 30.08.1993. godine, haški broj 06043257
T-116	Zapovijed Brigade Rama Prozor broj: 01-1720/93 od 31.08.1993. godine, haški broj 06043258
T-117	Dokument, Lica koja nisu vraćena sa rada, od 01.09.1993. godine, haški broj 06043249
T-118	HVO uprava Vojne policije Mostar broj: 02-4/I-01-2530/93 od 15.10.1993. godine
T-119	Zahtjev upravnika zatvora od 28.10.1993. godine, haški broj 06043253
T-120	SIS HVO Rama Prozor broj: 02-4/2-7-61/93 od 10.11.1993. godine, haški broj 01514074 do 75
T-121	Izviješće HVO Brigada Rama SIS broj: 03-02-116/93 od 14.11.1993. godine, haški broj 01514122, preuzet iz državnog arhiva R.H.
T-122	Službena zabilješka SIS-a, operativna grupa Rama broj: 02-4/2-7 128/93, od 26.11. 1993. godine, haški broj 01511300 – 01

T-123	Informacija „A“ HVO Centar SIS Rama – Prozor broj: 02-4/2-7-149/93 od 02.12.1993. godine, haški broj 01511239 do 01511241, spisak zatvorenika na dan 04.12.1993. godine, haški broj 06043237 i 06043238 i Informacija „A“ HVO Centar SIS Rama Prozor, broj 02-4/2-7/177/93 od 12.12.1993. godine, haški broj od 01511207 do 01511227
T-124	Službena zabilješka, SIS Rama broj: 02-4/2-7-49/94, od 10.01.1994. godine, haški broj 01570221
T-125	Informacija „A“ Pod Centar SIS Rama Prozor, broj: 02-4/2-7-60794 od 12.01.1994. godine, preuzet iz Državnog arhiva R.H., haški broj 01545878
T-126	Knjiga Upravnika zatvora, haški broj: od 03252174 do 03252201, od 06043212 do 06043215, od 03252338 do 03252428, od 03252430 do 03252577, od 06043182 do 06043211, od 06043216 do 06043242 od 06043245 do 06043260, i od 06043269 do 06043279
T-127	Službena zabilješka Pod centra SIS Rama Prozor, broj: 02-4/2-7-102/94 od 22.01.1994. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva RH, haški broj 01570224
T-128	Pod centar SIS Rama Prozor, broj: 02-4/2-7-103/94 od 22.01.1994. godine, dokument preuzet iz Državnog arhiva R.H., haški broj 01570117
T-129	Informacija „A“ Podcentar SIS Rama Prozor broj: 02-4/2-7-131/94 od 27.01.1994. godine, haški broj 01570228
T-130	Podcentar SIS Rama broj: 02-4/2-7-152/94 os 31.01.1994. godine – nezakopani leševi pripadnika muslimanske nacionalnosti, preuzet iz Državnog arhiva R.H., haški broj 01567797
T-131	Izvod iz zapisnika sa sastanka kolegija ministra Odbrane održanog 04.03.1994. godine, klasa: 03-01/94-02/13, broj: 02-03-94-1 od 14.03.1994. godine, haški broj 01570142, 43, 44, 45, 46, 47, 48 – preuzet iz Državnog arhiva R.H.
T-132	Opštinski centar za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Ratno predsjedništvo Prozor – Kratki pregled zbivanja i stanja u Prozorskoj opštini, broj: 1-09-09/94, od 10.04.1994. godine
T-133	A BiH - Informacija o situaciji u opštini Prozor prije i poslije agreseije HVO i HV od 23/24 10.1992. godine i položaj muslimanskog naroda u vezi s događajima, broj: 1-09-13/94, od 20.04.1994. godine
T-134	Logori HVO u Hercegovini, haški broj 02064768 – 790
T-135	Privremeno uputstvo za rad postrojbi, Vojna policija HVO-a, haški broj

	01550537 – 546
T-136	Dosije mjesta Prozor, geografski i demografski podaci prije rata, haški broj 02915257 – 265
T-137	Skica – plan zgrade Srednjoškolskog centra Prozor RR 282806 – 808
T-138	Spisak ubijenih i nestalih civila sa područja općine Prozor od 23.10.1992. godine do kraja rata, haški broj RR 276882
T-139	Spisak nestalih osoba na teritoriji BiH sa posebnim osvrtom na općinu Prozor, izdatu od strane Međunarodnog crvenog križa
T-140	Spisak napadnutih objekata iz općine Prozor prikupljeno od Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnih zločinima od 27.04.1995. godine
T-141	Događaji na području općine Prozor, prikupljeni od strane Državne komisije za prikupljanje činjenica o ratnom zločinu od 26.04.1995. godine
T-142	Zapisnik o pokazu lica mjesta objekta Srednjoškolskog centra u Prozoru, broj: P-16-04/2-5-04-2-308/11 od 29.12.2011. godine

286. Na pretresu pred Apelacionim vijećem izvedeni su dokazi:

AT-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Muharema Konjarića u istrazi, Kantonalno tužilaštvo Mostar, broj: KT-22/03, KT.13/01, od 10.03.2004. godine
AT-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Muharema Konjarića, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: KT-RZ-100/05, od 13.07.2009. godine
AT-3a	Zapisnik o saslušanju saslušanju svjedoka Zlate Omanović, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 000066310, od 21.11.2011. godine
AT-3b	Izvod iz matične knjige umrlih za Zlatu Omanović broj 04/18-13-3-1019/2014, od 02.12.2014. godine

E. MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE

287. Na glavnom pretresu su izvedeni sljedeći materijalni dokazi odbrane:

O-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Bektaš Mirze, Kantonalno tužilaštvo Mostar, broj: KT 13/01 i KT 22/03, od 26.03.2004. godine
O-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Ibrahima, Tužilaštvo Bosne i

	Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 28.02.2011. godine; Foto album, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, od 23.11.2010. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Grcić Ibrahima, Sektor SDB Zenica – RO SDB Bugojno, broj: 100/94, od 24.06.1994. godine
O-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Lulić Ibrahima, Državna agencija za istrage i zaštitu, Regionalni ured Mostar, broj: 17-13/3-1-04-2-29-58/10 od 08.04.2010. godine
O-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Hamida, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 000663 10 od 17.11.2011. godine
O-5	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T 20 0 KTRZ 000663 10 od 23.03.2011. godine
O-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Državna agencija za istrage i zaštitu, Regionalni ured Mostar, broj: 17-13/3-1-174/06 od 12.09.2006. godine
O-7	Zapisnik o saslušanju svjedoka Kmetaš Derve, Stanica javne bezbjednosti Prozor, broj: 62/95 od 10.03.1995. godine
O-8	Foto album, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 000663/10 od 18.03.2011. godine
O-9	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pračić Armina, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10 od 31.01.2011. godine
O-10	Dvije fotografije na kojima se nalazi optuženi Jukić Željko
O-11	Fotokopija amblema Postrojbe za posebne namjene Marinko Beljo – Rama
O-12	Privatne fotografije optuženog Jukić Željke
O-13	Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine - Službeni list R BiH broj: 4/92 od 20.5.1992. godine
O-14	Odluka o proglašenju ratnog stanja i naredba o proglašenju opće javne mobilizacije na teritoriji R BiH - Službeni list R BiH broj: 7 od 20.6.1992. godine
O-15	Odluka o uspostavi hrvatske zajednice Herceg-Bosna - Narodni list HZ Herceg-Bosna broj: 1 iz rujna 1992. godine - haški broj 00561308
O-16	Odluka o formiranju Hrvatskog vijeća obrane - Narodni list HZ Herceg-Bosna broj: 1 od rujna 1992. godine - haški broj 01328793
O-17	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti, Službeni list R BiH broj: 1 od 09.04.1992. godine - haški broj 00507522
O-18	Zapisnik sa 64. sjednice Predsjedništva Socijalističke republike Bosne i Hercegovine održane 03.04.1992. godine, broj: 02-011-340/92 - haški broj

	04615209
O-19	Zapisnik sa 66. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 09.04.1992. godine, broj: 02-011-304/92 - haški broj 04615218
O-20	Zapisnik sa 68. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 12.04.1992. godine, broj: 02-011-355/92 - haški broj 04615228
O-21	Zapisnik sa 69. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 13. i 14.04.1992. godine, broj: 02-011-312/92 - haški broj 04615231
O-22	Zapisnik sa 70. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 14.04.1992. godine, broj: 02-011-621/92 - haški broj 04615238
O-23	Zapisnik sa 71. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 15.04.1992. godine, broj: 02-011-318/92 - haški broj 04615241
O-24	Zapisnik sa 74. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 20.04.1992. godine, broj: 02-011-325/92 - haški broj 04615252
O-25	Zapisnik sa 75. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 21.04.1992. godine, broj: 02-011-638/92 - haški broj 04615256
O-26	Zapisnik sa 76. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 22.04.1992. godine, broj: 02-011-639/92 - haški broj 04615259
O-27	Zapisnik sa 77. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 24.04.1992. godine, broj: 02-011-326/92 - haški broj 04615262
O-28	Zapisnik sa 78. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 25.04.1992. godine, broj: 02-011-622/92 - haški broj 04615265
O-29	Zapisnik sa 79. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 27.04.1992. godine, broj: 02-011-327/92 - haški broj 04615268
O-30	Zapisnik sa 80. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 28.04.1992. godine, broj: 02-011-329/92 - haški broj 04615271
O-31	Zapisnik sa 81. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 04.05.1992. godine, broj: 02-011-343/92 - haški broj 04615276
O-32	Zapisnik sa 82. sjednice Predsjedništva republike Bosne i Hercegovine održane 07.05.1992. godine, broj: 02-011-623/92 - haški broj 04615280
O-33	Odluka o ukidanju ratnog stanja, Službeni list RBiH broj: 50 od 28.12.1995. godine
O-34	Plan odbrane opštine Prozor, Štaba teritorijalne odbrane broj: 1-01-3/92 od 01.06.1992. godine sa prilogom dokumenat „Beta“ i dokumenat „Alfa“ – ukupno 5 strana

O-35	Izveštaj Delalić Zajke komandantu OSRBiH od 13. do 15.08.1992. godine
O-36	Naređenje Delalić Zejnila opštinskom štabu OSBiH Prozor broj: 02/349-59 od 28.08.1992. godine
O-37	Izvešće o broju prognanih Hrvata Podureda za rad, socijalnu skrb i obitelj, općina Rama broj: 75/93 od 31.08.1993. godine
O-37a	Zaključci i zadaci Opštinskog štaba odbrane Prozor broj: 1-01-117/92 od 01.09.1992. godine
O-38	Zahtjev za pomoć u naoružanju muslimanskih boraca Opštinskog štaba odbrane Prozor broj: 1-01-120/92 od 02.09.1992. godine upućen Kuvajtskoj Igasi u Splitu.
O-39	Dopis glavnog imama odbora IZ-e Prozor, Elkaz Hidajeta ef. od 04.09.1992. godine Kuvajtskoj Igasa predsjedništvu Split
O-40	Dopis HZHB - HVO – općina Prozor broj: 01/023-6/92 od 03.09.1992. godine Stranci demokratske akcije Prozor
O-40a	Izvešće HVO-a, Općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-16/92 od 08.09.1992. godine
O-41	Izveštaj štaba teritorijalne odbrane Prozor komandantu OpŠO Prozor o boravku jedinice formacije dva voda na ratištu u rejonu Ravašnica – Kicelj – Zahum od 09.09.1992. godine – 2 strane
O-41a	Izvešće HZHB - HVO broj: 02-19/92 od 15.09.1992. godine
O-41b	Izvešće o stanju međunacionalnih odnosa Hrvata i Muslimana odjela obrane, Sigurnosno informativne službe broj: 02-21/92 od 20.09.1992. godine.
O-42	Izvešće HVO-a, općinski stožer Prozor, SIS broj: 2-44/92 od 20.10.1992. godine n/r pukovnika Željka Šiljega, haški broj 01525590
O-43	Izvešće o stanju međunacionalnih odnosa Hrvata i Muslimana HZHB, HVO, odjel obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-20/92 od 15.09.1992. godine
O-44	Izvešće o aktuelnim zbivanjima na području općine, odjel obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-27/92 od 01.10.1992. godine – 2 strane
O-45	Izvešće o aktuelnim zbivanjima na području općine, odjel obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-31/92 od 16.10.1992. godine – 2 strane
O-46	Izvešće HZHB, HVO, općina Rama – Prozor, brigada „Rama“ od 20.10.1992. godine
O-47	Izvešće odjela obrane, Sigurnosno informativna služba broj: 02-45/92 od

	21.10.1992. godine – 3 strane
O-48	Izvešće HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-48/92 od 22.10.1992. godine
O-49	Izvešće HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-50/92 od 22.10.1992. godine
O-50	Dopis HVO-a, općina Prozor broj: 01-23/92 od 23.10.1992. godine vojnom i civilnom predstavništvu Muslimana Prozor, haški broj 01527602
O-51	Obavještajno izvješće broj: 89/92 HVO-a od 26.10.1992. godine, haški broj 01513855
O-52	Naređenje Op br. 3 komandantima Op Šo Konjic, Jablanica, G. Vakuf i Prozor, R BiH, ŠTAB VK OS R BiH, TG – 1 broj: 02/349-131 od 27.10.1992. godine – 3 strane
O-53	Izvešće HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 02-51/92 od 28.10.1992. godine.
O-54	Službena zabilješka HVO, općinski stožer Prozor, SIS broj: 01-71/92 od 28.10.1992. godine
O-55	Odluka HVO-a broj: 01-l-32/93 od 15.01.1993. godine, haški broj 01094172
O-56	Izvešće HZHB, HVO, brigada „Rama“ – Prozor, Sigurnosno – informativna – služba broj: 03-02-29/93 od 04.04.1993. godine – 2 strane
O-57	Izvešće brigade "Rama" Prozor broj: 03-02-65/93 od 27.6.1993. godine
O-58	Izvešće broj: 03-02-74/93 od 08.07.1993. godine, haški broj 01514132
O-59	Izvešće broj: 03-02-84/93 od 31.07.1993. godine, haški broj 01525293
O-60	Izvešće broj: 03-02-96/93 od 04.08.1993. godine, haški broj 01505698
O-61	Izvešće broj: 03-02-91/93 od 06.08.1993. godine
O-62	Zahtjev broj: 03-03-414/93 od 06.08.1993. godine, haški broj 01514110
O-63	Izvešće Brigade „Rama“ Sigurnosno informativna služba broj: 02-88/93 od 10.8.1993. godine
O-64	Poziv za sastanak broj: 01-2065/93 od 12.10.1993. godine
O-65	Privremeno uputstvo za rad postrojbi vojne policije HVO HZHB, haški broj 01550537
O-66	Dosje mjesta Prozor, haški broj 02915257
O-67	Zaključci i zadaci Armije R BiH, Opštinski štab obrane Prozor broj 1-01-117/92 od 01.09.1992. godine, Odluka Glavnog štaba oružanih snaga Sarajevo broj: 02/7002 od 26.07.1992. godine, naredba Armija R BiH, TG-1 Konjic broj:

	02/349-23 od 04.08.1992. godine, Plan odbrane opštine Prozor broj: 1-01-1/92 od 01.06.1992.godine, naredba Štaba Vrhovne komande oružanih snaga Sarajevo, taktička grupa -1 broj: 02/349-59 od 28.08.1992. godine – izvor Ramski zbornik 2000
O-68	Izvod iz knjige Ivica Mlivončić: Zločin s pečatom i Genocid i ratni zločini muslimanskih snaga nad Hrvatima u BiH 1992.-1994. godine
O-69	Izvod iz matične knjige umrlih, općina Rama – Prozor za Zadro Franju broj: 02/1-15-104/2013 od 20.03.2013. godine
O-70	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Jukić Josipa broj: 02/1-15-622/2013 od 19.03.2013. godine
O-71	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Tomić Nelu broj: 02/1-15-621/2013 od 19.03.2013. godine
O-72	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Paun Željku broj: 02/1-15-620/2013 od 19.03.2013. godine
O-73	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Duvnjak Elvedinu broj: 02/1-15-400/2013 od 25.02.2013. godine
O-74	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Beljo Tomislava broj: 02/1-15-389/2013 od 03.04.2013. godine
O-75	Izvod iz matične knjige rođenih, općina Rama – Prozor za Beljo Antu broj: 02/1-15-390/2013 od 03.04.2013. godine
O-76	Izvod iz matične knjige umrlih, općina Rama – Prozor za Jukić Maru broj: 02/1-15-787/2013 od 10.04.2013. godine
O-77	Potvrda TIP „Dekorativa“ d.d. Prozor broj: 01-2/13 od 08.04.2013. godine
O-78	Uvjerenje Osnovne škole Marka Marulića Prozor broj: 408/12 od 18.07.2012. godine
O-79	Potvrda Srednje škole Prozor broj: 479/12 od 16.07.2012. godine
O-80	Odgovor Srednje škole Prozor broj: 240/13 od 12.04.2013. godine
O-81	Odgovor Srednje škole Prozor broj: 311/13 od 17.05.2013. godine
O-82	Pasoš SFRJ na ime Željko Jukić broj: 314007
O-83	Prijevod po sudskom tumaču sa strane 13. i 14. pasoša SFRJ na ime Željko Jukić broj: 314007
O-84	Zdravstvena knjižica vojnog obveznika i pitomca vojne škole – akademije na ime Jukić Željko, broj evidencije: XII-3-10 OD 18.04.1988. godine
O-85	Izvod iz matične knjige rođenih za Jukić Paulu, matična knjiga za Prozor, broj:

	02/1-15-2804/2013 od 04.10.2013. godine
O-86	Izvod iz matične knjige rođenih za Jukić Leonarda, matična knjiga za Mostar, broj: 04/1-IV-15-1-67263/2013 od 10.10.2013. godine
O-87	Izvod iz matične knjige rođenih za Jukić Kristinu, matična knjiga za Mostar, broj: 04/1-IV-15-1-67259/2013 od 10.10.2013. godine
O-88	Izjava o zajedničkom domaćinstvu Općina Prozor broj: 6713/13 od 04.10.2013. godine
O-89	Uvjerenje Kantonalnog poreznog ureda, Porezna ispostava Prozor-Rama broj: 13-7/5-15-1608-1/13 od 04.10.2013. godine
O-90	Uvjerenje Općinskog suda u Konjicu, Zemljišnoknjižni ured broj 056-0-RZ-13-000 750 od 04.10.2013. godine
O-91	Potvrda JKP "Vodograd" d.o.o. Prozor/Rama za Dragicu Jukić broj: 03/1-581-1/13 od 04.10.2013. godine

288. Na pretresu pred apelacionim vijećem izvedeni su sljedeći materijalni dokazi odbrane:

AO-1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Šemse Bećirović, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 13.12.2010. godine
AO-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Đule Berić-Sultagić, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 09.12.2011. godine
AO-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Muharema Konjarića, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 09.12.2010. godine
AO-4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Amira Konjarića, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 08.12.2010. godine
AO-5	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dževada Kovačevića, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 17.01.2011. godine
AO-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ibrahima Lulića, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0000663 10, od 20.01.2011. godine
AO-7	akt PU Konjic, PS Prozor-Rama, broj: 02-02/4-4-04-16/15, od 05.02.2015. godine